

302939

MÚZEUMI

H Í R A D Ó

2

1956. III. szám

Szerkesztőbizottság:

BIGE JÓZSEFNÉ, KOREK JÓZSEF, KOVÁCS ISTVÁN,
LAKATOS LÁSZLÓ, NÉMETHY ENDRE

Szerkesztő:

SOLYMÁR ISTVÁN

Felelős kiadó: Fülep Ferenc

Készült a Magyar Nemzeti Múzeum - Történelmi Múzeum Rotaprint Üzemében

101/4 A/5 iv terjedelemben 620 példányban

Fv.: Dajbukát Gergely

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM JUBILEUMA

Legnagyobb képzőművészeti közgyűjteményünk fennállásának félszázados évfordulóját ünnepli. Ezekben a napokban lesz ötven éve annak, hogy a magyar állam tulajdonában levő nagy képzőművészeti gyűjtemények új közös fedél és közös név alatt egyesültek. Ezzel jött létre a Szépművészeti Múzeum, mint a magyar művészeti és tudományos élet egyik legnagyobb központja, és ezzel kaptak méltó hajlékot hazánkban a magyar és az egyetemes művészet kincsei.

A Szépművészeti Múzeum létesítése a magyar muzeumügynek régi szükséglete volt. Fővárosunkban a múlt század végén már több jelentős képzőművészeti közgyűjtemény állott, de nem megfelelő kiállítási helyiségek miatt tudományosan rendszerezett muzeumi bemutatásuk nem volt lehetséges.

A tulajdonban feudális tulajdonban levő magyarországi műgyűjtemények közül elsőnek Pyrker János Lászlónak 1836-ban a Nemzeti Múzeumnak ajándékozott rendkívül gazdag képtára – olasz, németalföldi, francia és német iskolák 192 értékes alkotásából álló gyűjteménye – került állami tulajdonba. Ezzel a nagylelkű ajándékkal vált lehetővé, hogy a Nemzeti Múzeum palotájának elkészültekor 1846-ban megnyithatta első állandó kiállítását a múzeum alapítójának, Széchényi Ferencnek a könyvtárral és éremgyűjteménnyel együtt felajánlott, néhány festményből és az 1832-ben megvásárolt Jankovich-gyűjteményben levő képekből álló, addig szerény keretek között fejlődő első képzőművészeti közgyűjteményünk. A Pyrker-képtár felállításával egyidejűleg megkezdődött a magyar festészet alkotásainak gyűjtése is, és a Pesti Műegylet, a Képcsarnokot Létesítő Egyesület, majd a Képzőművészeti Társulat támogatásával, a kiegészítés után pedig, állami vásárlások után a gyarapodás olyan nagy mértéket öltött, hogy a 80-as évek végén az új szerzemények helyszűke miatt már nem kerülhettek bemutatásra.

Hasonló volt a helyzet másik és egyben legjelentősebb képzőművészeti közgyűjteményünkénél, az 1871-ben létesült Országos Képtárnál is. Ennek gerincét az Esterházy családtól megvásárolt, 637 festményből, 3535 rajzból és 51 301 metszetből álló, európaszerte híres gyűjtemény, valamint Ipolyi Arnold ritkabecsű ajándéka – XIII-XV. századi mesterek 60 remekműve – alkották. Az Országos Képtár kiállítóhelyiségei a Tudományos Akadémia épületében voltak, de a rendelkezésre álló hely itt is annyira szűk volt, hogy a képek csak három-négy sorban, szorosan egymás mellett felakasztva voltak bemutathatók.

A 70-es és 80-as években művészeti és muzeumi szakemberekből álló országos bizottság foglalkozik képtáraink problémáival és ugyanakkor a Nemzeti Múzeum kibővítésének kérdésével is, mert a létesülése után félszázaddal már szűknek bizonyult épületben helyet foglaló könyvtár, régiség-tár és képtár mellett az iparművészeti, természetrajzi és néprajzi gyűjtemény méltó elhelyezése is halaszthatatlanná vált. A Nemzeti Múzeum palotája, Pollack Mihály klasszicista stílusú remekműve, 1846-ban készült el és a múzeum ebben az évben nyitotta meg kapuit. Ennek a nevezetes eseménynek félszázados évfordulóját 1896-ban, tehát a millennium esztendejében készült megünnepegni a magyar társadalom. Ez a jubileum szolgált alkalmul arra, hogy az országos bizottság az épületben ideiglenes otthonra talált gyűjtemények megfelelő elhelyezésével is foglalkozzék. Már az a javaslat is felmerült, hogy az épülethez szárnyoldalakat emeljenek, de a fővárosunk egyik legszebb műemlékének eltorzítása ellen tiltakozó közvélemény ezt a tervet hamarosan levétette a napirendről.

A Magyar Nemzeti Múzeum és annak egyes osztályaiából létesült országos muzeumaink fejlődésének fontos szakasza kezdődik a 90-es évek elején. 1892-ben helyezik el külön a Néprajzi Osztály gyűjteményeit első ideiglenes, de önálló otthonában a Várkert-bazárban, 1893-ban kezdik meg az Iparművészeti Múzeum új palotájának építését és – 1893. november 28-án nyújtja be a kormánynak Pulszky Károly a Szépművészeti Múzeum alapításáról szóló részletes tervezetét. Három évvel később mondja ki az 1896. évi VIII. törvénycikk – az ún. millenniumi törvény – a Szépművészeti Múzeum létesítését.

A Magyar Nemzeti Múzeum Képtárának és az Országos Képtárnak időközben Modern Képtár és Régi Képtár elnevezés alatt átcsoportosított gyűjteményeit igen jelentős új szerzeményekkel kiegészítve 1906-ban egyesítették a Schickedanz és Herzog műépítészek tervei szerint felépült új palotában.

A Szépművészeti Múzeum hivatalos megnyitása 1906. december 2-án történt, és az alapítása óta eltelt fél század alatt nemcsak állományában, hanem összetételében is jelentősen gyarapodott. Bár fennállásának első négy évtizedében a két világháború és közöttük a Horthy-fasiszmus bénítólag hatott fejlődésére, egyes kiváló haladó vezetői és tudósai – elsősorban Petrovics Elek főigazgató – a legnagyobb nehézségek ellenére is gyarapítani tudták a gyűjteményeket, úgy hogy az alapításkor meglévő három osztály: a Régi Képtár, Modern Képtár és Grafikai Osztály mellett egymás után új gyűjteménycsoportok jöttek létre. Így alakult meg az Antik és az Egyiptomi gyűjtemény, a Szoborgyűjtemény és a Régi Magyar Osztály. A rohamos gyarapodást részben vásárlások, részben igen jelentős adományok tették lehetővé, ami nagyrészt Petrovics Elek érdeme, aki a múzeum nehéz pénzügyi helyzetében eredményesen fordult a társadalom áldozatkészségéhez. Amikor egy felbukkanó műtárgy megszerzéséhez nem volt fedezete, mindig sikerült mecénást találnia, aki a múzeum számára megvásárolta. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik a modern magyar művészet alkotásainak önálló kiállításán történt első muzeumi bemutatása, és ezzel ő vetette meg a Nemzeti Galéria ma különösen időszerű gondolatának alapját. Petrovics Elek nem csekélyebb érdeme az Évkönyv megindítása, amely nemcsak a múzeumban folyó tudományos munkának adott nagy lendületet, hanem egyben a magyar műtörténettudomány legjelentősebb fóruma lett. Utóda rosszul sáfárolkodott a múzeum anyagi és erkölcsi javaival. A harmincas évek közepétől kezdve a múzeum vásárlásainak és kiállításainak jellege egyre inkább a fasiszta napipolitika járószalagjára fűzte a múzeum tevékenységét. A nyilas főigazgató a haladó magyar művészek mellözésével a nagy hagyományokat őrző intézmény tekintélyével támogatta a reakciós és üres álművészetet. Tudományellenes és romboló munkájának betetőzése a múzeum gyűjteményeinek 1944 telén a már összeomlás előtt álló fasiszta Németországba történt elhurcolása volt. A hiányosan csomagolt, hóviharnak és légitámadásoknak kitett műkincsek hónapokon át bolyongtak a háború befejezéséig és nagyrésztük 1946-ban, a grafikai művek 1947 elején tértek haza. Szinte a csodával határos, hogy a gyűjtemények – a sok sérüléstől eltekintve – viszonylag nagyobb hiányt nem szenvedtek. Ugyanezt mondhatjuk a múzeum épületéről is. A Budapest két legnagyobb pályaudvarát összekötő főútvonalon álló hatalmas palotát a fővárost ostromló szovjet hadsereg nagylelkűsége megkímélte a pusztulástól, az elkerülhetetlen háborús károk helyreállítása pedig már szinte az első napoktól kezdve folyik és II. öt éves tervünk teljesítésével befejeződik.

A felszabadulás után a múzeum dolgozói is nagy lelkesedéssel látnak hozzá a restaurálási, konzerválási és helyreállítási munkákhoz, és már 1946-ban megrendezik az első két ideiglenes kiállítást, az egyiket a múzeum legújabb szerzeményeiből, a másikat pedig régi mesterek magántulajdonban levő alkotásaiból. 1947-ben már megnyílhatott a hazatért mesterművek gyöngyszemeiből rendezett időszakos kiállítás. Kormányzatunk gondoskodása csakhamar lehetővé tette, hogy 1949-től kezdve a múzeum állandó kiállításai is gyors egymásutánban megrendezésre kerülhettek. Ebben az évben (1949) nyílt meg az Egyiptomi gyűjtemény, a Régi Képtár, az Új Magyar Képtár, valamint a Régi Magyar Gyűjtemény kiállítása, 1950-ben a Régi Szoborgyűjteményé, 1951-ben a Görög-római kiállításnak két teremben rendezett első része és a Modern Külföldi Képtár, 1952-ben a Modern Szoborgyűjtemény, 1953-ban a freskók állandó kiállítása, 1954-ben az Új Magyar Képtárnak a múzeumba olvadó Fővárosi Képtár anyagával kibővített kiállítása és végül 1955-ben a Görög-romai Gyűjtemény állandó kiállításának harmadik és negyedik terme. A Grafikai osztály 1947-ben kezdi meg újból időszakos kiállításainak sorozatát.

x x x

A Szépművészeti Múzeum dolgozói méltó módon készülnek a jubileum megünneplésére. Majdnem minden osztály kiállításának újrendezésével, vagy időszakos kiállítással teszi emlékezetessé a múzeum történetének ezt a jelentős évfordulóját. Az Antik osztály tavaly 2 új teremmel kiegészített, és a társadalom minden rétegében nagy figyelmet keltett állandó kiállításával várja a jubileumot. A

Régi Képtár Rembrandt-émlékkiállítás rendez, amelyen a nagy mesternek a muzeum tulajdonában lévő festményei és rajzai mellett, a tanítványok és követők alkotásait is bemutatja. A Régi Szoborgyűjtemény újból átrendezett kiállítását nyitja meg és a jubileumi kiállítások közé kell sorolnunk a Modern Szoborgyűjtemény júniusban megnyitott Ferenczy-Izso-Strobl emlékkiállítását is. A Grafikai osztály a muzeum legszebb rajzaiból rendezett kiállításának rendkívül értékes anyagát közönségünknek még soha, vagy évtizedek óta nem volt alkalma megtekinteni. A Modern Külföldi Képtár a XIX. és XX. század mestereinek festményeiből, grafikai és plasztikai alkotásaiból rendezte meg a Károlyi-palotában jubileumi kiállítását. Az Új Magyar Képtár a jubileumi év végén rendezte át a magyar festészet állandó kiállítását, a mai magyar művészet alkotásaiból rendezett új kiállítása pedig szeptemberben nyitott meg.

A Szépművészeti Múzeum 50 éves jubileumáról társadalmunk az október 6-án kezdődő Nemzetközi Múzeumi Napoknak a Szépművészeti Múzeum renaissance csarnokában lefolyó megnyitó ünnepségén emlékezik meg. Ezzel egyidejűleg nyitlik meg a muzeum márványcsarnokában a Szépművészeti Múzeum történetét bemutató jubileumi kiállítás is.

Ha a fentieket összefoglaljuk, tulsz nélkül állíthatjuk, hogy a Szépművészeti Múzeum egyszerre nyitvaálló tizenegy kiállításához hasonlóan gazdag anyagot fennállása óta még sohasem tárt közönsége elé. A jubileumot emlékezetessé tevő eseményekhez kell még sorolnunk annak a reprezentatív kiadványnak a közeli hetekben várható megjelenését is, amely a Szépművészeti Múzeum vezetőinek és osztályvezetőinek főleg az intézmény és gyűjteményei történetét illetve leírását több száz képtábla kíséretében tartalmazza.

A Szépművészeti Múzeum jubileumi esztendeje méltó kezdete II. ötéves tervünk sokat ígérő időszakának.

Bačher Béla

HATVAN ÉVES A MEZŐGAZDASÁGI MUZEUM

1896. június 20-án irta alá Magyarország akkori földművelésügyi minisztere a Mezőgazdasági Múzeum alapítólevelét.

A múzeum létesítését sürgető gondolat egyidős a magyar mezőgazdák azzal a törekvéssel, hogy megismerjék messze országok jobb termelési módszereit. Mindenekelőtt a földművelő szerszámok nyugati fejlődése, a gépesítésnek akkori fogalmak szerint rohamos megindulása keltette fel az érdeklődést, mert Magyarországon sem lehetett megkerülni a feudális gazdálkodás egyre nyomasztóbb problémáját: növelni a földesurak helyett dolgozó jobbágykezek termelőerejét, az egyoldalu gabonatermesztés helyett bevezetni a gazdálkodás új, intenzívebb módjait.

Nem véletlen, hogy az első mezőgazdasági gyűjtemény, amit már vendégeknek is mutogattak, földművelő szerszámok gyűjteménye volt, az 1763-ban alapított szenci nevelőházban. A keszthelyi Georgikonnak 1798-ban külföldi mezőgazdasági szerszámokból és gépekből összeállított múzeuma volt. A termelés átszervezésének előmozdítását szolgálta a Pesten 1829-ben rendezett, nyíróversennyel egybekötött juhtenyésztési bemutató. Széchenyi István 1833-ban a Közteleken Angliából behozott mezőgazdasági műszerekből állított össze állandó gyűjteményt.

Még inkább kiéleződtek a termelés problémái 1848 után. Az OMGE gyakori kiállításai, az egymást érő nagy nemzetközi kiállítások mezőgazdasági látványosságai hamar megértették az egyoldalu agrár-fejlődésre kényszerített Magyarországon az állandó jellegű, muzeális keretbe rendezett mezőgazdasági gyűjtemény létesítésére irányuló szándékot. Deák Ferenc, Királyi Pál és társaik már a hatvanas évek elején sikraszálltak egy kertészeti múzeum felállításáért. Ebből lett az 1871. évi Máday-féle javaslat nyomán az OMGE Gazdasági Múzeuma, amely fejlődése csúcspontján a Köztelek 12 termét és lépcsőházát töltötte meg. 1892-ben azonban anyagi nehézségek miatt megszűnt, anyaga szétvándorolt különböző tanintézetekbe.

A magyar mezőgazda-társadalom, amely ekkor már megismerte az élet fejlődésével lépést tartó muzeumi bemutatás gyakorlati oktatóértékét, tovább plántálta a gondolatot és 1896-ban, a mil-léniumi kiállítás és néhány előző külföldi kiállítás magyar mezőgazdasági anyagából megszületett a Mezőgazdasági Múzeum. Létrejöttét elősegítette a világszerte pusztító gazdasági válság, amely a 19. század utolsó évtizedeiben a magyar mezőgazdaságot is sújtotta. 1880-tól 1896-ig a buza ára majdnem felére esett le. A hivatalos propaganda a vetésterületek csökkentését szorgalmazta. A bu-zavetés területe mégis 2.4 millió hektárról 3.2 millió hektárra szökött fel ugyanezen idő alatt. Évente 20--30 000 elkallódott magyar parasztnak kellett tengerentútra vándorolnia. Az itthonmaradtak elke-seredése aratósztrájkok sorozatában robbant ki. A mezőgazdaságnak szüksége volt a válságok le-küzdését elősegítő, a hasznos termelésre oktató intézményekre. Mindez magyarázza az akkori kor-mányok bőkezűségét, amivel a Mezőgazdasági Múzeum ügyét végleges megoldáshoz segítették.

Az ezredévi kiállítás lebontása után csak a kiállítás büszkeségét, a történelmi csarnok cél-jaira épített Vajdahunyad-várát, Alpár Ignác remekművét hagyták meg és ezt a főváros évi 1 ara-nyért átengedte a múzeum céljaira.

24 osztálya volt az 1897. szept. 12-én megnyitott Mezőgazdasági Múzeumnak. Nem telt azon-ban bele 3 év, a kiállítási célokra épült, ideiglenes jellegű Vajdahunyadvár roskadozni kezdett. A Múzeumot átköltöztették a Kerepesi-ut 72. sz. bérházba, a későbbi Excelsior szállóba. Itt maradt 6 esztendeig, amíg a Vajdahunyad-vár megépült időtálló, mai formájában. Erről a törvényhozás az 1900. XXXIV. törvénycikkben intézkedett, 2 400 000 koronás építkezési és 400 000 koronás berende-zési keret biztosításával. 1907 június 9-én nyitották meg újra a Mezőgazdasági Múzeumot végle-ges, jelenlegi otthonában.

A Múzeum 1912, 1926 és főleg az 1934. évi átrendezései fokozatosan megszüntették a be-mutatás kezdeti fogyatékoságait, igyekeztek kiküszöbölni az első világháború okozta szakmai «el-öregedés» különböző jelenségeit. A Múzeum osztályainak száma 38-ra szaporodott. 1933 óta a me-zőgazdasági export állandó kiállításai is helyet kaptak a Vajdahunyad-vár több termében. A 30-as évek nagy agrárválsága idején tehát a Múzeum a termelés ösztönzésén kívül az értékesítés és piac-propaganda területeire is elkalandozott a gyakorlattal való kapcsolatok hagyományos kutatása közben.

Illetékesek gyakori problémája volt a Mezőgazdasági Múzeum gyökeres átszervezése, fej-lesztése, a tervezgetésekre azonban pontot tett a második világháború kitörése. 1944-ben a Város-ligetet ért szőnyegbombázások a meglévő jelentékeny részét is elpusztították. Vajdahunyad-vár rom-jai alatt ott veszett a Múzeum gyűjteményeinek java része.

Az újjáépítés vontatottan, nagysokára indult meg. A még menthető tudományos anyag és be-rendezés Csáki szalmajaként pusztult tovább a romok alatt. Az épségben maradt helyiségekbe haj-léktalanná vált más intézetek költöztek be: a Madártani Intézet, a Dokumentációs Központ stb. 1947 végén a feléledt Árumintavásár rendezkedett be Vajdahunyad falai között. Vendéglátóipar, diákjelöltei intézmények, idegenforgalmi hivatal, uttörő mozgalom, - mindenki kapott egy-egy darabot a vár használható részeiből, csak a Mezőgazdasági Múzeum nem. A Múzeum megmaradt anyaga, heve-nyében ládázott vagy ömlesztett állapotban, évről-évre szűkebb helyre szorult saját palotája szük, sötét pincefolyosói, denévr- és esőjárta padlásain.

A jelenlegi főigazgató 1949 tavaszán, a Múzeum néhány régi fizikai dolgozójával, hozzálá-tott a még menthető muzeumi anyag további pusztulásának megakadályozásához, a még el nem hor-dott, fel nem tűzelt berendezési tárgyak romjainak karbatételéhez. Nehéz harcok árán 1950-ben si-került megállítani a Vajdahunyad-vár más célra történt átépítésének folyamatban lévő munkálatait. Ezután gyorsan követték egymást az események a Múzeum újraéledésének krónikájában. 1950. okt. 5-én, a Múzeum egyik helyreállított helyiségében időszakos madártani kiállítás nyílt meg. Novemberben kinyitotta kapuit az aránylag legkisebb háborús kárt szenvedett gótikus épületrészben a vadászati állandó kiállítás. Ugyanebben az évben kezdték meg működésüket a Múzeum újjáépített műhelyei, raktárai, fotolaboratóriuma. 1951. aug. 20-án megnyitották az erdőgazdaság és a halászat kiállítá-sait. Eddig 850 négyzetméter kiállítási alapterületet sikerült helyreállítani. Nagyobb munka volt a re-naissance épület rombadől részeinek újjáépítése. Ezekben 1953. okt. 18-án nyílt meg a 10 osztály-

ből álló magyar állattenyésztési kiállítás. A kiállítási alapterület ezzel már 1 kat. holdra növekedett, a kiállításokon bemutatásra került 4177 db eredeti tárgy, 563 db modell, makett, 1784 db foto.

Az újraépülésben most már perçnyi színet sem volt. Évről-évre épülnek a Vajdahunyad-város részletei és évről-évre bővülnek, újulnak a Mezőgazdasági Múzeum kiállításai. 1955-ben nyílt meg az erdőhasználati kiállítás, 1956-ban az új tejjgazdasági, majd az erdővédelmi kiállítás. Mikor e sorok íródnak, épül az új magyar borászati kiállítás is. Mindezek állandó kiállítások. Mellette mindig vannak a Mezőgazdasági Múzeumban időszakos kiállítások: - állattató, szakirodalom, gomba, gyógynövény, trófea és egyéb tárgykörből.

x x x

A Mezőgazdasági Múzeum nemcsak az új uttörője volt, hanem mindig becsülte és követte a haladó hagyományokat, amelyek segítettek előbbrevinni az agrártudomány és a gyakorlati termelés ügyét. Így cselekedett a Mezőgazdasági Múzeum a felszabadulás után is, amikor a háborús romokból való újraéledés idején az első ötéves terv mezőgazdaságfejlesztő programjának szolgálatába állította kiállításait. Régebben a muzeumi munka hangsúlya jobbra, sokszor egészen az anyag felkutatásán, megőrzésén, rendszerezésén, tudományos feldolgozásán volt. A megújított Mezőgazdasági Múzeum az addiginál határozottabban ismerte fel és vállalta első helyen álló hivatás gyanánt az oktatást, új termelési módszerek széleskörű megismertetését és népszerűsítését. Most már tehát nemcsak a termelő munka rekord-eredményeit mutatta be, hanem sokkal nagyobb hangsúllyal a tudásanyagot, a munkát és annak eszközeit, amelyek az átlagos termelési eredmények következetes emelésére vezetnek. Így lett a Mezőgazdasági Múzeum a gyakorlati aktualitások muzeuma is.

Mivel a muzeumi munka keretei között, ha a munkát gyakorlati élettel összefüggésben végzik, sok irányban nyílik lehetőség a tanító és tudományos feladatok együttes megoldására, ezek kutatása közben kialakulóban van a Mezőgazdasági Múzeum körül egy új tudomány, az agrármuzeológia, a muzeumi pedagógia újfajta módszertana. Ennek jegyében használja fel a Mezőgazdasági Múzeum szemléltetési technikájának széles skálájában a mechanikai, világítási, elektromos, mozgókép stb. hatások sokaságát. Ezek segítségével kiküszöböli a közismert „muzeumi fáradtságot”, mert változatosan, szórakoztatóan szemléltet, miközben esztétikai örömet is nyújt a közérthetően tártl ismeretanyag átadásával. A korszerű módszereknek köszönhető, hogy 1955-ben 260 000-en felül volt a Mezőgazdasági Múzeum látogatóinak száma (nem pedig annak, hogy - mint egyesek mondják - valamely féláru utazás jegyeit a Vajdahunyad-várban kellett lebélyegeztetni. Ilyen soha nem volt.)

Egyre fokozódó szerephez jutnak a Mezőgazdasági Múzeum oktató munkájában a mindennapos szakfelmelodások (1956. első félévében 153 előadásban 401 film pergett 9936 néző előtt). Jól bevált a levelező és a hangos hirodó útján megoldott mindennapi szaktanácsadó szolgálat. Országos jelentőségű a mezőgazdasági kiállításrendezés elvi és gyakorlati kérdései terén végzett kutatómunka, a szemléltetés komplex módszereinek kialakítása. A Mezőgazdasági Múzeumban folyó témaszerű gazdaságlörténeti kutatások mellett feltárja ezek alapanyagának lelőhelyeit is: - az idén már ötödik kötete jelenik meg a Bibliographia Oeconomica Hungariae-nak. Nem utolsó sorban ismeri feladatának a mezőgazdaságtudomány külföldi képviselőivel való kapcsolatok kiépítését, a szakirodalom cseréjének szélesebb alapokra helyezését, kölcsönös látogatások, tapasztalatcserék szervezését.

A Mezőgazdasági Múzeum úgy érkezett el hatvanéves jubileumához, hogy felismerte és kikövekelte maga előtt az utat, amelyen további fejlődés igényével elindul a hetedik évtized felé. Mindaz, amit az agrár muzeológia programjából eddig megvalósított, csak a kezdet. Most tovább kell haladnia a kijelölt uton, szélesítenie kell az utat. Ehhez mindenképp az szükséges, hogy az összes illetékes erők összefogjanak és segítsenek a Múzeum háboru ütötte sebeinek eltüntetésében, segítsék újra életre a megsemmisült növénytermelési, talajművelési, gépesítési stb. kiállításokat, amelyek nélkül a Mezőgazdasági Múzeum csak csonka képét adhatja az épülő, fejlődő magyar mezőgazdaságnak. A legjobb kívánság a Mezőgazdasági Múzeum hatvanéves születésnapján: - Vajdahunyad-vára legyen minél előbb a teljes magyar mezőgazdaság élő keresztmetszete és fejlődésének iránymutatója.

Barbarits Lajos

(Jegyzetek a román-magyar tudományos munkaközösség kutatásairól.)

107 esztendeje annak, hogy szabadságharcunk egyik ütközete, az elvesztett segesvári csata halálba sodorta Petőfit; és napjainkig tévelygett irodalomtörténetírásunk, tudományos kutatásunk szer-teburjánzott mendemondák, tiszteletreméltó legendák, szavahihető jelentések, szemtanu-vallomások, tudatos félrevezetések, gyalázatos hamisítások és becsületes adattefűrészek utvesztőjében anélkül, hogy Petőfi halál-körülményeinek és halála helyének kérdését alapos kutatással és tudományos lelkiismerettel megoldotta volna. Miért is?

Helytelen volt a tisztázási szándék módszere; tévovázó, hamis volt a hivatalos probléma-szemlélet s ez vetett gátat elsősorban az idejekorán célravezethető kutatásoknak; indolencia lul-lasztotta hol mendemondákba, hol közönybe a Petőfi halála iránti érdeklődést vagy segítette tévutra a becsületes «megszálottak» kutatómunkáját.

Még a legtisztellebb Petőfi-életrajzíró, egyik legalaposabb adatgyűjtő, Ferenczi Zoltán sem tu-dótt döntéshez jutni. Ismeri ugyszólván minden adatot, amelyek nyomra segíthették volna, de író-asztal mellett szűrve-vizsgálva az irodalom anyagát -- a segesvári csata apró mozzanatainak és az ütközet helyszínének ismerete nélkül -- nem is oldhatta meg a problémát.

A «Petőfi-titokra» Dienes András kutatómunkája vetett végre fényt, aki -- hosszú évek adat-gyűjtése után -- 1948-ban helyszini tanulmányozást is folytatott Alexandru Culcer segítségével.

A kérdés megnyugtató lezárásához azonban még szükségesnek látszott a szakértők közre-működésével folytatandó, szervezett, hivatalos jellegű vizsgálat is. Ezt a vizsgálatot végezte el a segesvári csatatéren a Román Népköztársaság Tudományos Akadémiája és a Magyar Tudományos Akadémia által kiküldött 6 tagu munkaközösség ez év augusztusában.

A munkaközösség a helyszinen valamennyi forrás-adat figyelembevételével próbálta megállá-pítani Petőfi utolsó óráinak és halálának hiteles történetét adatok, mérések és helyszini megfigyelé-ssek alapján. Mivel az ütközet folyamán a délutáni órákig Petőfi körül lényeges problémák nem adód-nak, a munkaközösség az ütközet utolsó óráira irányította figyelmét és különösen az általános ellen-támadás megindításának időpontjától kezdve igyekezett Petőfi tartózkodási helyét, menekülésének moz-zanatait minél aprólékosabban rögzíteni.

Vizsgálatunk minden lényeges ponton igazolta Dienes András kutatásait.

Hadd ismertessem röviden az utolsó órák hitelesnek elfogadható eseményeit.

A terep csak részben azonos a 107 év előtti színhellyel. A Sárpatok, a patakhid, az ország-út, a patak mellett elhuzódó mezei út és töltés föllehetően a régi állapotot őrzi; de az országút két oldalán fekvő terület délen a vasutépítések, északon a falu (Fehéregyháza) terjeszkedése folytán annyira megváltozott, hogy a 1849-es állapotot csak az egykoru leírások és Haller József térkép-adatai alapján lehet rekonstruálni.

Petőfi az általános támadást megelőző órákban hol az elsősegélyhely közelében tartózkodott (Lengyel József segélyhelyét a Sárpatok keleti hidfőjének közvetlen közelében kell elgondolnunk), hol bement a faluba. Fél öt táján a Sárpatok hidjának egyik karfájához támaszkodva figyelte az ágyuzást.

Az általános támadás perceiben (d. u. 5 óra) Petőfit a kapuzábénak (a falu vétekápuja) dőlve látta Lengyel szemlélődni. Lengyel meghallva a támadás zaját futni kezd a hidon át a csata-tér irányába, közben odakiált Petőfinek, de ő a kapufél mellett mozdulatlan marad. Lengyel előre-fut és az országút északi oldalán bizonyos távolságra behatol a kukoricásba. Itt szemtanuja lesz a jobbszárny felbomlásának. Közben Petőfi is felfigyel a csatazajra, és előrefut az országúton Len-gyel irányát követve. A kukoricásból visszafutó Lengyel meglátja Petőfit, aki ekkor vagy magán az országúton vagy az országút közvetlen közelében (északon) a Livadanak nevezett határrész szé-lén állhatott a Sárpatok hidfőjétől legfeljebb 50 méternyire, nyugatra. Rákiált a költőre, a futó jobb-

szárnyra mutat. Lengyel látja meg először Bem menekülését is, ő figyelmezteti erre a költőt. (Bem a csatát előbb a Monostorkerti dombjáról irányította, majd előrement, nyugatabbra, a balszárnyon elhelyezett útegek vonaláig. Menekülése is innen indul ki s elhaladt az említett domb alatt.) Bem menekülése láttára kezd Petőfi is az előbb említett helyről menekülni; Lengyel a lováért rohan.

Menekülésnek indulva találkozik a költő Gyalokay Lajossal Bem létszámnnyitvántartó tisztjével a Sárpatok nyugati partján emelt töltésnél. E találkozásról és elválásról a következőket írja Haller József (adatait Gyalokayval folytatott levelezéséből veszi): «Gyalokay a Monostor-helyről látva a jobbszárny elgyengülését, szaladt a falu felső végénél lévő kis hidra, hogy a szaladókat feltartóztassa -- hasztalan -- mikor a töröküzából kiszaladt Petőfi levett sapkával és lélekszakadva rohant a hidra -- ekkor Gyalokay megszólította, híván kocsijához a Monostorkert felé, de Petőfi megtagadva, mutatott Segesvár felé az országúton emelkedő nagy porfelhő felé s mondá: Muszkák -- késő -- és hirtelen a falu kapujának zábéja mellett volt kis töltésen a falu terére ugorva, elhaladt.»

Haller szavai nyomán tisztázhatjuk Petőfi menekülésének legdöntőbb mozzanatát: nem vette útját déli irányba, a hegyek felé, mint Ferenczi és mások is hitték. Gyalokaytól nem a falu keleti hanem nyugati (Segesvár felőli) végén vált el; menekülésének útja a hidon át a falun keresztül vezetett. Ez is volt a legtermészetesebb; az egész tájból azt az utvonalat ismerte, amelyen idáig eljutott, a veszedelemből is ezen át próbált kijutni.

További menekülésének irányát (a falun át) tudjuk, de pontos utvonalaról (letért-e az országútról vagy sem? csak feltevéseink lehetnek. Egyes adatok szerint beszaladt a falu kocsmájának udvarába is (falán szekereket keresett?), majd tovább rohant -- Valószínű, hogy menekülésének e szakaszában Lengyeltől is elszakadt Petőfi. Lengyel, Petőfit megelőzve, «rövidebb úton», a «tanorok mentén» (faluszéli kertek) igyekezett lován Fehéregyházáról Héjjasfalva felé előrejutni.

Hitelesnek fogadható el Pap Lajos emlékezéséből az az állítás, hogy Petőfi a falu keleti végén tuljutva, a menekülő Bemék közelébe került. Bemék ekkor az országúttól délre, mintegy 100--150 méterre, a Bukur-patakon akartak átkelni. Petőfi pedig valószínűleg Bemék felé igyekezett. Lengyel az országúton előbbre tartott már Héjjasfalva felé.

Amikor Petőfi Beméktől Pap szerint 15--20 -- a valóságban azonban bizonyára jóval több -- lépésre lehetett, szembejött Bemékkal -- keresztül az országúton -- a bekerítésre küldött, a malomárkon átkelt ulánus-század karéja. A Haller-kripta táján összecsapnak Papékkal, de a Bemét mentő kis csapat átvágja magát a karéjon és tovább menekül. Petőfit a közvetlen közelében lezajlott összecsapás gyorsabb menekülésre készítette.

Az a kanyar, amelyben Petőfi futott, mikor a lovon menekülő Lengyel őt utoljára látni vélte, a Csonka-kert előtt kezdődő kanyar lehetett. A kaptatóról visszanezőnek a távolság (300--400 m) már bizonytalanná teszi a felismerést -- Biztosan nem lehet megállapítani, hogy a kaptató melyik pontjáról tekintett vissza Lengyel -- valószínű, hogy mindjárt a kaptató elejéről, kb. arról a ponttól, ahol a Lunka keleti szegélyén levő töltés vonala az utat keresztezi.

Petőfi a kanyartól az Ispánkut vonaláig terjedő mintegy 700 m-es utat -- részint az emelkedés, részint kimerültsége miatt -- 10--15 perc alatt teherrel meg és a végpontot 3/4 6 és 6 óra között érte el. A kaptató tetejéről már megpillanthatta Brevern lovasait. (Ezek az utvonalt megtisztításával voltak megbízva és 1/2 6--3/4 6 között indították őket Fehéregyházáról, kb. a Livada szélére. Hellyel-közzel még csatároztak, felderítettek, így az Ispánkúthoz kb. 15 perc alatt, 3/4 6 és 6 óra között jutottak el.) Ez lehetett az oka annak, hogy igyekezett az országútról letérni és fedett terepre szívesen keresni. Eközben érthették be az ulánusok, akiknek dsidái -- Dáné Károly szavai szerint -- ezen a napon «kegyelem nélkül osztották a halált.»

Meghalni senki sem látta Petőfit, de ismeretes, hogy mintegy félórával az üldözés után végiglovagolt az országúton br. Heydte őrnagy, Lüders hadtestének osztrák összekötőtisztje, aki -- jelentése szerint -- lovaglása közben az országút mentén két halottat látott. Ezek közül az egyik különösen magára vonta figyelmét. «... a szökőkútnál Fehéregyháza és Héjjasfalva között egy leszurt felkelő tiszt mellett, aki már a nadrágjáig le volt vetkőztetve, több vérrel bemocskolt iratot láttam heverni... A mellém beosztott egyik kozákkal felszedtem az iratokat és nagyon megörültem, hogy

egy, akkor igen fontos, okmány került a kezembe, mert az egyik irat Kemény Farkas jelentése volt Bemhez, Kolozsvárról keltezte, amelyben Kemény a Hontanhielnische Corps elleni védőlegyes intézkedésekről és saját csapatainak állásáról nyilatkozik... A holttesttől néhány lépésnyire körülbelül 400 db magyar kitüntetés feküdt, zsineggel összefűzve. Valószínűleg ezt is a halottnál találták a kozákok és a nagy sietségben megint elhullajtották... A halott előttem teljesen ismeretlen volt, sovány, kicsiny, száraz arcu, nagyon határozott kifejezéssel és fekete szakállal. Nadrágja fekete pantalló volt.

A Heydte által jelzett szökőkut egy forrás -- akkor lavályuval felszínre vezetett -- kutja, amit Fintina Spanuluinak, Ispánkutnak neveznek ma is. (A forrás fölött azon a helyen ma betongyűrűs kut áll.)

A Heydte által leírt halott -- a személyleírásból, öltözetből és az iratokból következtetve -- csak Petőfi lehetett.

Az Ispánkutnál halt meg Petőfi a segesvári csata napján d. u. 6 óra körül. Reméljük, hamarosan méltó emlékmű jelzi majd az egész világ hősi halottjának halálhelyét.

Halálhelyét ismerjük hát, de sirjét nem. Semmi határozott adatunk nincs arra vonatkozóan, hová temették el Petőfit, csak valószínűsíteni lehet a tudottak alapján. Tudjuk, hogy 3 tömegsirt ástak a csatában elesetteknek. Egyik a Fehéregyháza feletti nagy hármass tömegsír, ahova a Rogyina-mezőn, a Livadán és a faluban elesetteket temették. Az országuton elesett néhány katonát -- kb. 20 embert -- Csonta János kertjében ásott kis tömegsírba helyezték. A harmadik tömegsír Héjjasfalvánál van, az ott lefolyt csatározás halottai fekszenek itt, mintegy 15-en. -- Feltárás a csatatéren eddig nem folyt. Pedig?!

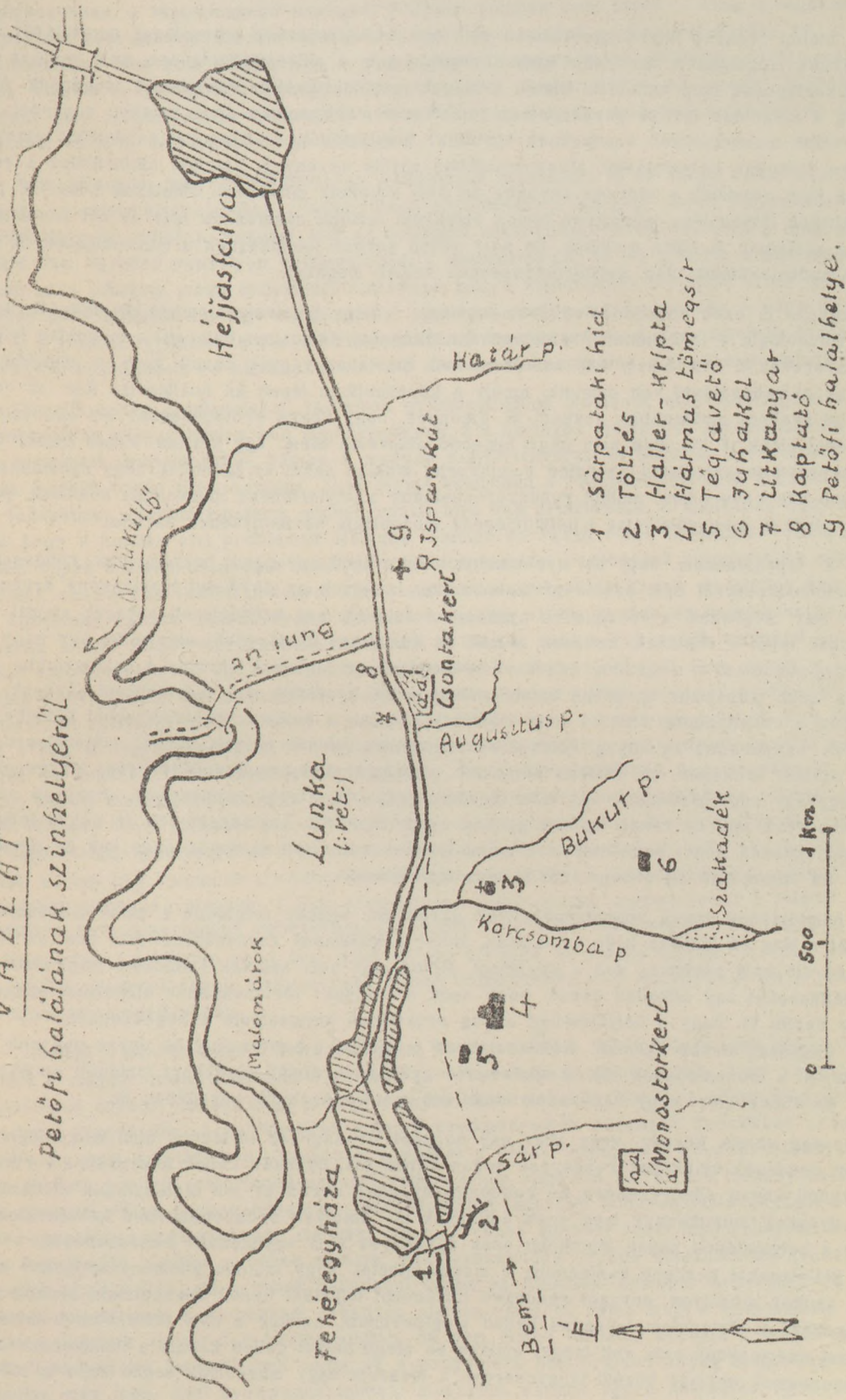
Petőfi az Ispánkutnál halt meg. Ha tömegsírba helyezték -- s ez a valószínű -- minden bizonynyal a halálhelyhez legközelebb esőben: a Csonta-kerti kis sírban fekszik. (A Csonta-kert az Ispánkuttól nyugat felé, 700 méterre terül el az országút mellett; a másik két sírhely pedig 3 km-nyire fekszik az Ispánkuttól.)

Hogy a kb. 120 m²-nyi területen belül hol lehet a sír, erre nincs biztos adat. Haller vázlatos térképbejelölései nem adnak elegendő támpontot. A végzett próbaásatások nem vezettek nyomra, kötelességünk hát az egész területet feltárunk -- derüljön fény a Csonta-kert titkára is.

V. Nyilassy Vilma

VÁZLAT

Petőfi Galájának színhelyéről

- 1 Sárpataki híd
- 2 Töltés
- 3 Haller-kripta
- 4 Hármaskőmészit
- 5 Téglavető
- 6 Juhakal
- 7 LítKanyar
- 8 Kaptató
- 9 Petőfi halálhelye.

Az utóbbi években egyre gyakrabban esik szó a helytörténész muzeológus munkájáról. Feladatok várnak megoldásra, amelyeket sem a régész, sem a művészettörténész, sem pedig a néprajzos muzeológusok nem vállalnak, illetve a maguk munkaterületétől távolállónak idegennek érznek. Pedig a megoldás igénye parancsolóan jelentkezik a központban és a vidéken egyaránt. Ma már beszélünk muzeumokról, amelyeknek «profilja» helytörténeti. Kiállításokat rendezünk, amelyeknek jellege, tartalma helytörténeti. Muzeumainkban gyűlik az anyag, amelyet elkülönítünk a régészettől és nem sorolunk a néprajzi anyagba és nem emelünk művészeti alkotások közé, de mint gyűjtőterületünk történetére jellemzően fontos értéként tartunk számon és már az évi jelentéseink statisztikai adataiban is külön említünk. És nem utolsó sorban jelentkeznek a muzeológusok is, akik választott munkaterületük után, helytörténészeknek vallják magukat.

Magamat is ezek közé sorolva, természetesen, hogy hivatástudatomból következően foglalkoztal a muzeológia e területének problematikája. Keresem feladatom határait, a megoldás felé vezető módszereket, a célt, amely felé haladnom kell. Tisztában vagyok azzal, hogy a muzeológus munkájának új változatával van dolgunk, amely a közelmúltban lépett az önállósulás felé, az eddigi muzeológiai ágakból mostanában szakadt ki. Bizonyos, hogy egyre erőteljesebben lép az önállósulás igényével elének. E kis írás nem akar kimerítő alapvetés lenni. Egy kereső, kutató ember munkájában szerzett tapasztalatait szeretné rendszerbe foglalni azzal az igénnyel, hogy nyomában minél nagyobb vita kavardjon, amiből rendszerezhetőnek a helytörténész muzeológia feladatait, problémáit és végül is megszülethetne a helytörténész muzeológia kézikönyvének vázlat.

Az a tapasztalatom, hogy ha muzeumaink helytörténeti anyagáról beszélgetünk, rendszeresen először a céhemlékeinkről esik szó. Régi muzeumaink, amelyek az 1872. évi ipartörvény érvénybe lépésekor már megvoltak, a céhemlékek gyűjtésével vették meg helytörténeti anyaguk alapját. Kezdetben voltak tehát a céhládák, kancsók, iratok és különböző céhtárgyak, amelyeket egy nagy társadalmi megmozdulás, a megszűnő céhek vezetőségének és tagjainak akarata a muzeumokba mentett. És az újabb muzeumok is, szinte kivétel nélkül, ezzel kezdték meg helytörténeti anyaguk gyűjtését. Ehhez a céhanyaghoz aztán a hely története szerint, a sajátos körülményekből következően csatlakozott, szaporodott az anyag. Például a történelmileg jelentős helyek, várak művészetsorozata, butorok, családi arcképek, az 1848-as honvédek, a polgári őrseregek emlékei, régi fényképek és pénzek, egy-egy régi porcelán, vagy más kerámiatárgy, de mindez esetlegesen, ahogyan az adományozók jókedvétől jött, de ritkán tudatos gyűjtés eredményeként. Természetesen az anyag feldolgozására sem gondolt senki sem. Hiszen a muzeológusok választott szakmája más volt és ezzel az anyaggal, ha lettárgyok is, érdem szerint nem foglalkoztak.

A helytörténeti anyag jelentősége akkor ugrott elő, amikor megindult a vidék muzeumaiban a muzeumi raktár és kiállítás ketté választása. Mikor a kiállítások rendezésénél már nem az anyagnak a néző elé való zsufolása volt a szempont. Mikor már nem akartak «mindent» megmutatni, hanem a kiállításokat úgy állították össze, hogy azok a «helyek» történelmének alakulását mutassák be. Ekkor derült ki, hogy a helytörténeti anyag szervesen kapcsolódik a régészethez. Tanulságait idegészíti, tovább fejleszti. Kiállításainkban megjelent a helytörténet és egyre nagyobb igényekkel lépett a muzeológusok elé, megkövetelve gyűjtési területük újkori történeti emlékeinek gyűjtését és ebben elért nagy változások idejét élő mai korszakunk anyagához is.

Egy-egy város, község, vagy akár egy nagyobb országrész története, mint muzeológiai feladat, tehát rendszeren kiállítások rendezése során került elő. Ilyenkor kellett felvázolni a keretet az addig gyűjtött anyag elhelyezésére és rendszeren ilyenkor derült ki, mit mulasztottak előtünk begyűjteni, ilyenkor mutatkoznak meg azok a hiányok is, amelyek szükségszerűen következtek abból, hogy a helytörténeti anyag leginkább csak «gyűlt» és nem «gyűjtötték» rendszeresen. A helytörténeti kiállításokat rendező kartársaim a megmondható, hogy minden leleményességükre szükség volt, amikor a hiányos anyagot rendezve történelmi fejlődést kellett felvázolniuk, amikor egy-egy tárgy köré a történelem levegőjét kellett megteremteni, amikor a hely történetében mindenki előtt ismert eseménynek nem volt tárgyi emléke és mégis helyet kellett kapnia a kiállításban. Megindult a muzeumok egymás közötti tárgycseréje. A fővárosi nagy muzeumok segítő keze is sok ne-

hőzségen átemeli. Sokszor a jól megírt szöveg is pótolta a tárgyat, de amikor készen volt a kiállítás, kartársaim bizonyosan velem együtt elégedetlenek voltak, érezték valaminek a hiányát, amit a legügyesebben, a leggazdagabb anyagból felépített kiállítás sem pótol. – Amíg a régészeti, képzőművészeti, néprajzi kiállításaink anyagukból következő egyéni módszerrel épültek fel, a helytörténeti kiállítások még nem találták meg a maguk egyéni hangját. Nincs mögöttük egy tudomány szüggesztív, elhíetó ereje. Ezt kell a magyar muzeológiának megteremtenie. Az amatőr, dilettáns kísérletezések után meghatározott kutatási területet kell választanunk, meg kell teremtenünk a kutatás módszerét és meg kell határozniunk céljainkat.

Nem kétséges, hogy a helytörténész muzeológus munkájára is áll Váczy Péter megállapítása: 'Még ma is szinte kizárólagosan a helytörténeti érdeklődést a lakóhely iránti ragaszkodás kell fel és indokolja.' Ez indítja a muzeum felé az önkéntes adakozókat, de ez ösztökéli a magángyűjtőket is, akik nem egyszer veszélyes versenytársai a muzeumoknak és ez motorja a muzeológus munkájának is. A lakóhely iránti érdeklődés határozza meg a kutatómunka területét, amely muzeumaink esetében nem terjedhet túl egy közigazgatási egység – megye, város, község – vagy legtágabban véve –, a muzeum gyűjtőterületén. E terület múltjának megismerése, múlt emlékeinek összegyűjtése, tudományos feldolgozása és kiállításainkon való szakszerű bemutatása a muzeológia feladata.

Vegyük sorra a feladatokat. Választott gyűjtőterületünk múltjának alapvető megismerésénél a helytörténetírás eredményeire kell támaszkodniunk, sőt bizonyos mértékben tovább is kell fejlesztenünk az ismert eredményeket. Sajnos a magyar helytörténetírás is dilettáns kezdetekből indult és belőlük fejlődött önálló tudománygá. Ezek terhéül különösen a részleteredmények lemerésekor érezzük. Voltaképpen régebbi kutatóink minden adatát újra kell értékelniünk. E munkában nagy segítséget jelent, hogy a kutatás elvi problémáit Mályusz Elemér és Váczy Péter tisztázták. Tanulmányaik ismerete, éppen eszmegazdagságuk miatt és a sokágu kutatási lehetőségek megmutatása miatt muzeológusaink számára is nélkülözhetetlen. Haszonnal olvashatjuk Maar Károly és Mollay Károly, valamint Eperjessy Kálmán tanulmányait, akik már egy-egy vidék, Sopron és Sopron-megye, valamint Csongrád megye helytörténetírásának feladatait, a kutatás módszereit vették vizsgálat alá. És nem szabad megfélekedniünk egy közelmúltban megjelent kézikönyvecskéről sem, amely a Szocialista nevelés Könyvtárának 120. számaként jelent meg Szántó Imre főiskolai tanár szerkesztésében 'A helytörténeti kutatások módszere és feladatai az oktató-nevelő munkában' címmel. Meg kell ismeriünk a hely történetét feldolgozó összefoglalásokat, csakugy mint a részlettanulmányokat és adatközléseket. Ez voltaképpen bibliográfiai anyaggyűjtés, amely természetesen nem szorítkozik csupán a címre, hanem tartalmi kivonatot is kell tartalmaznia. Ezzel vetjük meg munkánk alapját: a helytörténeti adattárt. Ennél azonban nem állhatunk meg, mert munkánk azt is magával hozza, hogy az eddigi helytörténeti eredményeket a mi sajátos igényeinknek megfelelően ki kell egészíteniünk. Szükség szerint tovább kell kutatniunk a levéltárakban, szájhagyományokat kell rögzíteniünk, elavult térképek adatait kell beszédre bírniunk. A hely történetének legalaposabb megismerése a feladat és ennek érdekében nem ismerhetünk nehézséget. És, mikor már ezen valamennyire túl vagyunk, – hiszen munkánk ezen a területen soha sem lehet eléggé kielégítő és eléggé alapos, – akkor jöhet az eddig gyűjtött muzeumi anyag megismerése a hely történetében való elhelyezése és a további kutatási feladatok megállapítása.

Mielőtt a további teendők felvázolásában továbbhaladnék, néhány kiragadott példával, – mindegyiket a magam eddigi munkájából választva – szeretnék rámutatni arra, hogy az eddig gyűjtött helytörténeti anyagot miként tudja a helytörténész újra értékelni, illetve az eddigi hiányosságait miként tudja kiegészíteni a helytörténeti kutatás eredményeinek világánál. Beszéltünk arról, hogy a legtöbb muzeum helytörténeti anyagának gyűjtését a céhek anyagának megszerzésével kezdték. Győr és Tata gazdag céhtörténeti anyagot vettem eddig vizsgálat alá és ma, néhány esztendő munkája nyomán, ezt a nagyon tetszetős, kiállításainkban kitűnően felhasználható anyagot a helytörténész muzeológus szemével már másként látom. A céhek életével eddig tulajdonképpen csak a néprajz foglalkozott, amikor a céhek sajátos, sok évszázados multa visszatekintő szokásait leírta. Alig-alig akadt valaki, aki a céhek hallatlanul fontos és rendkívül érdekes társadalom és gazdaságtörténeti jelentőségét a fennmaradt céhanyag alapján vizsgálta volna meg. A céhemlékek, mint szép, mutató darabok sorakoztak kiállításainkon, de nem tudtuk felidézni köréjük a megértésükhöz feltétlenül szükséges levegőt, amit pedig ez a nagyértékű helytörténeti anyag megérdemelt volna. A céhvilág már több, mint nyolcvanesztendeje megszűnt, emléke egyre halványul. Ujraértékeléséhez

színnel, étellel kellene megtölteni, hogy a szocialista korszak iparának dolgozói is megérthessék. Ezért a céhemlékeket meg kellene kérdeznem arról az oldalról is, honnan a céhek életének belső tartalma szól hozzám. Nemcsak a sajátos céhszokásokat kell megvizsgálnom, amint ezt a néprajz tette, s nemcsak a céhek használati tárgyait az iparművészet és művészettörténet kutató szempontjai szerint. Bele kell néznom a céhládákba is olvasnom kell a céhek iratait és tanulmányoznom kell az egyéb írott forrásokat. A századvég liberális történetírása a céheket a haladás ellenségeiként marasztalta el. Kétségtelen vannak ilyen vonások a céhek életében, de nem hallgathatjuk el azt sem, hogy találtunk okmányokat, melyek arról beszéltek, hogy a Wesselényi összeesküvést követően Győrött is nyomozták a «szimpatizánsok» után. A vizsgálati jegyzőkönyvek a céhek gyűléseire vezetnek bennünket, ahol az elégedetlenek várták, beszélgettek arról, hogy a Felvidéken történik majd valami. -- Tudjuk külön céhe volt a mestereknek és külön a legényeknek. De ritkán esik szó arról, hogy a kétféle céh között milyen feszültségek alakultak ki. A zárt létszámú mestercéhek nem engedték tagjaik számát szaporítani és ezzel esetleg esztendőkre elzárták a mesterré avatásra váró legényeket az érvényesüléstől. Bérharcok zajlottak le, melyek nem maradtak meg a céhek keretei között, a községek, városok életét is megbolygatták. Ha ennyire be tudunk hatolni a céhek életébe, a céhemlékek bemutatása nem lesz élettelen, csupán a tárgyakra szorítkozó anyagbemutató.

Vegyünk egy más példát. Dunántúli muzeumainkban gazdag emléksorozata van a polgári lövészsászlóaljoknak, nemzeti őrseregeknek. Pompásan kiállított tagsági oklevelek, remekbeszabott egyenruhák képei, fegyverek, egyenruhadarabok, zászlók és zászlószentelési emlékek sorakoznak egymás mellé. Sokáig hajlandók voltunk az egészet a biedermeier nyárspolgárok vasárnapi szórakozásának felfogni, mig nem Mályusz Elemér kutatásai fényt derítettek erre a szervezetre. Ezek a mosolygatóan «harcias» alakulatok valóban harci szándékkal létesültek. II. Lipót király a francia forradalommal rokonszenvező nemesség ellen a városi polgárságot fegyverezte fel. Ezzel a szándékkal alakították meg a polgári vadászsászlóaljakat, melyeket a reakció fegyveres támaszként akart a függélenségi harc felé hajló nemességgel szembeállítani. -- Igaz ugyan, hogy néhány évtized múltán, a reformországyűlések idején ezek a vadászsászlóaljak, később a polgári őrseregek a haladás eszméinek melegágyává váltak és például a győri polgári őrsereg Kossuth irányítása alatt harcolt 1848-ban, a schwechati ütközetben. Az abszolutizmus éveiben működésük teljesen megszűnt és voltaképpen szerepüket máig teljesen elfeledték. De e tények ismeretében Mályusz kutatásai nyomán mindjárt más színezetet kapott a győri gazdag emléktanyag és így a kiállításnak az őrsereg emlékeit bemutató része is újabb, mélyebb értelmet nyert.

Majd minden muzeum gazdag sorozatát őrzi azoknak a képeknek, melyek a környékén volt, vagy még meglévő várakat mutatják be. Hounagel, Siebmacher és a többi külföldi, vagy hazai mester rajza, karca, metszete, vagy festménye értékes felvilágosítást ad a várak történetéről. De van-e olyan muzeumi kiállításunk, ahol ezek az ábrázolások többek, mint egyszerű képsorozat? Ugyanakkor kiállítottunk ágyukat, puskákat és egyéb harci szerszámokat és legtöbb esetben csak arra törekedtünk, hogy e tárgyakat tetszetősen, mutatósan helyezzük el, de nem volt célunk, hogy ezt a «váranagyot» egységbe fogjuk és a váraknak történetét, belső életét mutassuk be, az egyes tárgyakat funkciójukban állítsuk a szemlélők elé és velük érzékelteszük a várak belső és külső történetét. Kétségtelen szükséges ehhez a helytörténész is, aki felvázolná a várak külső eszménytörténetét, de előkeresné a katonaság életére vonatkozó okmányokat is. (Zsoldjegyzékek, mustralajstromok, a katonák levelei, kérvényei stb.) Az ő feladata volna a vár belső életének megismerése, amivel közelebb juthatnánk a tárgyak megértéséhez és érthetően tudnánk egy vár életét, történetét a látogatóknak bemutatni. Amikor most álló kiállításunkat berendeztük, csak néhány hónapja voltam Tatán. Azóta tisztáztuk, hogy a tatai vár építésének kezdetén az árpádkori lakótorony állott ebből fejlődött a Nagy Lajos-kori négy belsőtornyos várkastély. Ezt végülis körülépítették a 16. század erődítményeivel. A kiállítás berendezésekor mindezt nem tudtam és ezért nem keresve egyéb szempontokat, a kiállítást a tárgyak egymásmellé helyezésével oldottuk meg. Egyedül csak az időrendre figyeltünk és a tárgyak belső összefüggését nem vizsgáltuk. Ma már világos előttem, hogy a kiállításból kimaradt az ember, aki a várban élt, szolgált, védte a várat és ha kellett érte életét is adta. Ezért érzem kiállításunkat csak tetszetősen egymásmellé helyezett tárgyak többé-kevésbé érdekes sorozatának.

Három példát ragadtam ki a munkaterületről, a magam munkájából, de úgy érzem e példák tipikusak voltak, ezekkel a kartársak maguk is bizonyosan találkoztak. És most e példák világánál

haladjunk tovább. Gondos munkával átkutattuk a helytörténetírás eddigi eredményeit, megtanultuk azt, amit az előttünk járó kutatók feldolgoztak és most már saját lábunkra kell állanunk. A helytörténetírás megadta a keretet, történelmi tényekkel, eseményekkel ismertetett meg és most felmerül a kérdés; a megszerzett ismeretanyagot hogyan is hasznosítsuk?

Munkához fogva tisztában kell lennünk azzal, hogy mikéni a helytörténetírásnak, a mi munkánknak is vannak természetes korlátai. Nem csupán a helyadta korlátokra gondolok most, és nem csupán azokra, melyek gyűjtőkörünkől kizárják az újkornál régibb, régészeti kutatással felírt anyagot, nem engednek belekontárkodni a miénkhez nagyon is közelálló néprajz munkaterületére és a művészettörténeti kutatás hatáskörébe utalják a helyi jelentőségen felülemelkedő művészeti anyagot. – Nem csupán ezekre gondolok. Muzeumainkban gyakran hiányzik az olyan tárgyi anyag – és ma már gyűjtése is lehetetlen –, amely valamely helyileg fontos intézmény, esemény emlékét felidézhetné. Lehetnek korszakok is, melyeknek nincsen egyetlen tárgyi emléke, noha a hiányzó korszakot az írott forrásokból a legalaposabban felidézhetnénk. Voltak a helyek történetében olyan fontos események, melyeket a történetírás számontart, de tárgyi emlék nélkül, nyomtalanul multak el. A mi munkánk korlátait a tárgyi anyag állítja fel, illetve a további anyaggyűjtés tagíthatja. A pozitív tényektől, az ismert muzeumi tárgytól, vagy a muzeumon kívül fellelhető történelmi anyagtól indulhat el munkánk.

Siklóssy László és Révhelyi Elemér kutatásaiból világos képünk van a tatai fajansz történetéről. Muzeumunk gyűjteményét eddig is sikerült újabb és újabb tárgyak megszerzésével gazdagítani és a tatai fajansz gyárak termékei mellett őrizzük a tatai fazekasság emlékeit is. Őrizzük, – sajnos az irafanyag híján, – a fazekascéh emlékeit is. Mindebből természetesen adódna a muzeumi feladat: továbbfolytatni a gyűjtést, eljutni oda, hogy a meggazdagodott anyag ismeretében megírjuk a tatai kerámia történetét és majd annak alapján megrendezhessük a tatai kerámia történetét bemutató kiállítást. Hiba volna, ha e munkában tullepnénk a hely és az anyag adta korlátokat. De vannak feladataink, melyeket meg kell oldanunk. Így törekednünk kell arra, hogy a tatai fazekas ipar és a fajansz manufaktúrák termékeinek elterjedését megvizsgáljuk. Ezért vizsgálni kellene a manufaktúrák vezetőinek üzleti politikáját, az Esterházy levéltárból elő kellene ásni a gyárra vonatkozó adatokat. És mindehhez szükséges még az iparművész szeme is. A formák és diszítőmotívumok eredete, egyéni helyi módosulása, a helyi különlegességek (rákostányérok) vizsgálata mind az ő feladata. Jó volna választ találni a fajanszgyár és a helyi fazekasipar kapcsolatára, mind a személyi kapcsolatokra, mind a tárgyiakra, formaiakra. Van-e a tatai fazekasiparnak egyéni elődőről utódra öröklődő sajátos színe, formakincse? Miként alakult ki, hol érintkezett az idegen vidékek fazekasiparával? Ime egyetlen zárt anyag, amely a legsajátosabban egyetlen helyhez kapcsolódik és három kutató terület munkásainak együttműködését kívánja. Mert az iparművészettörténetnek kutatója mellett szükség van itt a néprajzi kutató közreműködésére is. De mindkettő munkáját a helytörténész támasztja alá. Éppen azzal, hogy a maga adataival a helyhez köti, az esetleg attól szívesen elszakadó, általános szempontok szerint vizsgálódó társait.

Ez a példa ideális esete annak, hogyan nyulhat a muzeológia egy zárt egység feldolgozásához. De a mi feladatunk nem szorul mindig ilyen szűk korlátok közé. Muzeumunk gyűjtőterülete szerint kisebb vagy nagyobb országrész területét kell vizsgálnunk és ennek minden részében meg kell látnunk a nagy egész kis részére jellemző, sajátos feladatot. Vegyük megintcsak a tatai muzeum területét. Tata a vár, az Esterházy uradalom, a műemlékváros mind-mind külön feladat. Komáromban ismernünk kell a kereskedő és hajóvárost, de az irodalmi középpontot: Kulcsár István, a Péczelyek, Csokonai és Jókai városát is. Tatahánya és Oroszlány a magyar bányászat múltjáról, a magyar munkásmozgalom harcok emlékeiről, szocialista iparunk nagy erőfeszítéséről és eredményeiről beszél. A muzeum gyűjtőterületén a középkortól máig minden korszaknak megtaláljuk az emlékeit. Ha így nézünk szét a munkaterületen, az eddig gyűjtött emléktanyag mindjárt más értelmet nyer, meglátjuk kapcsolatát a hely történetével és ez a felismerés már további gyűjtésre ösztökél. Persze erre nem lehet szabályt felállítani, egy-egy váratlan eredmény eddig nem sejtett új utakra téríthet, a véletlen olyan feladatokat dobhat elénk, melyek nem várt eredményekre vezethetnek.

Ezekből kell a tárgyak magyarázatához eljutnunk. És most beszélnünk kell arról, hogyan tudja a muzeológus ezt a feladatát elvégezni. Mindnyájan, akik a helytörténész muzeológiával foglalkozunk

valamely más tudományág területéről sódródtunk ide. Vonzott a hely, az anyag és eldobtunk dédelgetett terveket, hagytuk magunkat elsodorni, mert valamit megszerettünk. Talán a szülőföld hívott vissza, vagy egy feladatba szerettünk bele. Amikor elindulunk nem voltunk többek, mint tapogatózó dilettánsok, jószándéku amatőrök, de sodort a kutatás, a megismerés vágya, s amikor már «benne voltunk», a kutató lelkiismerete nem engedett megállni. Egész munkát kellett végeznünk és egy szép napon választott hivatásunk lett a helytörténész muzeológia.

Azok a példák, melyeket munkánk milyenségére felsoroltam, mind-mind másoldalról mutatják be munkaterületünket. Fel kell ezért tennünk a kérdést: mindenhez értő polihistorokká kell-e lennünk, vagy a feladatokat jól meglátó tevékeny munkaszervezőkké. Nem kétséges, hogy munkánk a muzeológia minden ágával találkozik. De meg kell látnunk, mikor megyünk a magunk határain túl és mikor kell más szakemberek segítségét kérnünk. De ugyanekkor készen kell lennünk a segítségre is. A történelem és a muzeológia feladata is a tények megértése, magyarázata. És ebben, bármilyen furcsán hangzik is ez, mint megértésre és magyarázatra váró anyagban nincs különbség egy politikai esemény, vagy egy céhkancsó között. Számunkra mindkettő anyag, melyet meg kell értenünk, meg kell magyaráznunk.

Tehát a helytörténész muzeológusnak első és mindenekfelett való feladata munkaterülete múltjának minél alaposabb és minél sokoldalubb megismerése. De meg kell látnia munkájának muzeológiai feladatait is, melyet az eddig gyűjtött és ezután gyűjtendő anyag megértésében és megmagyarázásában jelölhetünk meg. Messze vezetne, ha most részletekbe menően elemezném munkáját. Az adattárt megteremtő bibliográfiai gyűjtőmunkát, amely egy percre sem állhat meg, mert figyelemmel kell kísérnie a legújabb eredményeket is. A múlt élete hétköznapjaihoz közelívő levéltári kutató munkát; gondoljunk csak az adatanyagukban oly gazdag végrendeletekre, adásvételi szerződésekre, peres iratokra és magánlevelezésekre. A helyek topográfiai megértéséhez annyira szükséges térképelemzést és hozzákapcsolva az utcák, terek és házak történetét. Mindezekben a helyek megismerésének gazdag lehetőségei vannak és kutató muzeológusaink kedvük és hajlamaik szerint válogathatnak belőlük. De hibáznának akkor, ha munkájuk öncélúvá válna és elszakadna a muzeológiától. A feladatot és az elérendő célt mindig ebben kell megtalálniuk. De hibáznának akkor is, ha a helytörténész muzeológusban csak más kutatási területek munkásainak kiszolgálóját látnánk, akinek az a feladata, hogy a történelmi anyagot «kézhez készítse». Nem lehet feladatunk, hogy a muzeológiához «adat és adalék szállítókat» kapcsoljunk, akik reménytelenül belevesznek az apró munkába, a részletkutatásba. A helytörténész esetében is önálló, egyenrangu muzeológusról van szó, aki ugyan sok kutatási nehézségtől, tehát mentesíti kartársait, de ezt a munkáját önálló célu feladat megoldása közben végzi el.

A muzeológia munkaasztalánál-helyet kell adnunk a helytörténésznek is. Az ő feladata lesz, szorosan vett munkaterületein kívül, — itt persze elsősorban vidéki muzeumainkra gondolok, — az újkori történelmi emlékek, az iparművészeti tárgyak, a képzőművészeti alkotások gyűjtése, kezelése és gondozása. És az ő feladatkörébe utainám a műemlékek nyilvántartását és ügyeiknek intézését. A kiállítások forgatókönyveinek összeállításánál övé lenne az első szó. Ő készítené el az alapszöveget, amibe beillesztenénk a tárgyak ismertetését és neki kellene gondoskodni arról, hogy a helytörténeti kiállítások tárgyi anyaga ne lebegjen egymástól függetlenül, egyenként a légüres térben, hanem a helyhez és egymáshoz kapcsolódjék. Persze, ha helyet adtunk a munkaasztalánál, gondoskodnunk kell arról is, hogy megfelelő felkészültséggel kerüljön oda. Bizonyos, hogy mindig lesznek olyanok, akik úgy «sodródnak» más munkaterületről erre a helyre. A választott pálya és a megtalált hivatás konfliktusa itt is számtalanszor meg fog ismétlődni. Ezért intézményesen gondoskodni kell arról, hogy már az egyetemen szó essék a helytörténész munkájáról.

Nem arra gondolok itt, hogy az eddigiek mellé új muzeológus szakot szervezzünk, de adjunk lehetőséget arra, hogy művészettörténész és néprajzos egyetemi hallgatóink már az egyetemen megismerkedjenek a helytörténet muzeológiai módszereivel és problémáival. Tegyük őket «képesse» arra, hogy felbredt hajlandóságukat követve vidéken foglalkozhassanak szakmájuk helytörténeti problémáival. Ne kelljen az abc-nél kezdeniök. A szükséges alapismeretek hiányában ne menjen el kedvük már az indulásnál. Az ideális mégis csak az volna, ha a muzeológia helytörténeti problémáit szakképzett muzeológusok vinnék a megoldás felé. Ennek alapvetését azonban már az egyetemen meg kellene kezdeni.

Ennyit egyelőre a munkáról, amelyet hivatásomnak választottam. Szeretnék még sokat beszélni róla, de méginkább hallani: a mások véleményét, a vitát, mellyel tisztázhatnánk a fogalmakat és megkereshetnők a helytörténész végleges helyét a muzeológiában.

Dr. Jenéi Ferenc

LENGYELORSZÁGI TANULMÁNYUTAM ÉLMÉNYEI

1956. június 2-ától 22-ig voltam tanulmányuton Lengyelországban. Vársóba való megérkezésem után az ottani népművelési minisztérium muzeumi főosztályán a varsói központi konzervatori intézet vezetőjének, professor Bohdán Marconinak jelenlétében beszéltük meg a 21 napos tanulmányut programját.

Az első hét napon Varsót s a városnak kulturális intézményeit, valamint a Varsó környéki műemlékeket ismertem meg. Csodálattal győződhettem meg a lengyel nép hősies munkájáról, mellyel ezt a jórésztben földig lerombolt gyönyörű várost újra felépítette. Városi körsétán megismertem a legszebb műemléki épületeket, köztük a Stare Miasto lerombolt, de eredeti alakjukban újjaszületett épületeit.

Szakmám és hivatásom már az első napon a központi konzervatori intézetbe vezetett. Az európai hírű tudós-restaurátorral folytatott mintegy két órás szakmai beszélgetésünk folyamán jólesően állapíthattam meg, hogy a kép konzerválás és restaurálás általános elvi szempontjai teljesen azonosak a miénkkel, de munkaminőség tekintetében sem állunk mögöttük. Amiben feltétlenül előttünk haladnak, ez a konzerválás technológiája és a műhelyek technikai felszerelése. A körülbelül 3 x 2 x 1 méteres röntgen vasállvány lehetővé teszi a nagyméretű képeknek is percek alatt történő tudományos röntgenvizsgálatát; a tükörprizmás vizsgálóeszköz segítségével pedig a felcentiméteres falapra festett kép tiszteres vastagságban lesz láthatóvá. Elképzelhető tehát, mily rendkívül nagy jelentősége van ennek a képek tudományos vizsgálata szempontjából, hiszen minden tükörleltár egy ilyen méretűvé felnagyított röntgenkép, mintegy rétegesen térbe helyezve a festmény festékrétegeit, minden későbbi, vagy hamis átfestéseit. Ezen eszköz segítségével bizonyítottá be minden kétséget kizárólag a varsói Nemzeti Múzeum főkonzervátora, prof. Kazimierz Kwiatkowski, a Czartorisky-Képtár híres festményének a menyétes nő-nek Leonardótól való eredetét, összehasonlítva ezt a Louvre híres «La Belle Ferronniere» című Leonardo-festményével.

A Központi Konzervatori Intézet műemlékvédelmi hatásköre egyébként a Nemzeti Múzeum kivételével minden más varsói és varsó környéki műemlékre kiterjed. Igen szép műemléki, nevezetesen falkeprerestaurálásokat a Lazienkowski parkban lévő ugynevezett «Narancsház» színháztermében, továbbá a Varsótól 12 kilométerre lévő Vilanowban láttam. Az egykori szász királyi kastélyt bizony igen megviselte a háború, de talán éppen ez tette időszerűvé és lehetővé az egész épületnek óriásméretű helyreállítását és szerkezeti átalakítását. A szép barokk-rokoko kastély freskóit a XIX. században izléstelenül teljesen átfestették. Az átfestéseknek eltávolítása, s az eredeti fallfestmények feltárása és restaurálása prof. Marconi intézetének egyik évekre szóló főfeladata.

Szép falkeprerestaurálást láttam Varsótól 60 kilométerre lévő Czerwinskben, egy szép román kori templomban, ahová ugyancsak Marconi professor és helyettese mgr. Dambrowski kísért el.

A varsói Nemzeti Múzeum kiállított képtári anyaga igen szép, de nem vetekedhetik a mi Szépművészeti Múzeumunk gazdag gyűjteményével. A restauratori műhely technológiai felszerelését azonban irigykedve szemléltem. A felszerelés gazdagsága itt is a legbehatóbb tudományos vizsgálatokat teszi lehetővé. De mindezek mellett örömmel állapíthattam meg, hogy Kákay Szabó Györgynek szerény hazai felszerelésünk segítségével végzett röntgenkutatásai és eredményei nem maradnak el varsói kollegáinké mögött. Sajnos, mi képet átvilágítani nem tudunk, mert sem elsőtétítő berendezéssel, sem állvánnyal nem rendelkezünk; röntgenfelvételeinket előzetes átvilágítás nélkül, ugyszólván vaktában, vagy érzés alapján készíti Kákay Szabó a festmény gyanusnak mutató felületrészeiről. – Oltártáblakép és templomi faszobor restaurálást igen sokat láttam az öt lengyel városban, ahol meg-

fordultam, de olyan áldozatos munkát igénylő fatáblaképeket, mint a mi kisszebeni ollártábláink, sehol sem találtam. A képkasírozás és rácsozás a miénkkel hasonló eljárással történik, de a mi kasírozó és asztalosműhelyünkben folyó munka minősége és értéke, úgy láttam, felülmulhatatlan.

A rajzok, metszettek és egyéb grafikai művek konzerválását és eredeti montirozási módját a varsói egyetemi könyvtár grafikai gyűjtemény osztályán láttam. Vezetője Mme prof. Dr. Stanisława Słowicka, aki lekötőkedvvel és készséggel mutatta be a gyűjtemény legnagyobb értékeit, régi lengyel városok műemlék-épületeinek a háborús események következtében erős sérüléseket szenvedett, de már remekül restaurált eredeti tervrajzait, amelyek alapján helyreállíthatók a lebombázott műemlék-épületeket.

Hányos volna varsói beszámoló, ha elhallgatnám azt a különleges élményt, amidőn Zelazowa Wolában, Chopin szülőházában egy szép vasárnapi naplányes délutánon Chopin-koncertet hallgattam. Innen Niebolowba vitt utunk a remek Radziwill barokk kastély megtekintésére; a sok családi arckép közt volt egy igen szép P. Kotari is. Napoleon szállt meg ebben a kastélyban oroszországi hadjárata alkalmával.

Varsó után Kopernikus szülővárosa, Torun következett. A vizs tulaparti, falakkal körülvett városkának ugyszólván minden épülete műemlék. A Szent Földről hazatérő német kereszties lovagok alapították. Központjában a városháza áll, lengyel nevén Rátus (Rathaus), a XIV. századból. Az épület most muzeum, jórészt várostörténeti emlékekkel. Szakmai téren itt láttam és tanultam a legtöbbet. A Kopernikus Egyetemen ugyanis van egy külön «Művészeti Kar», vezetője prof. Renner. Célja: konzervátorok képzése, műemlékek ismertetésével és konzerválásával foglalkozik. A műemlékek ismertetése kiterjed általában a műemlékek történetére s arra, hogy valamely műemléknek milyen szerepe volt a társadalom fejlődésében. A Kar 1945 óta működik és 1950 óta a fakultás két részből áll: 1. művészeti ismertetés didaktikus célzattal (pedagógus képzés), 2. művészeti ismertetés muzeológiai célzattal (muzeológus és konzervátor képzés). A művészeti ismertetés a kar programja szerint kiterjed az általános művészettörténetre s külön az egész lengyel művészettörténetre. Tanulják a művészeti irányokat, a művészet elméletét, továbbá a műemlékek nyilvántartásának módját. A műemlékek megismerése, mint főtantárgy, lényegében abban különbözik a művészettörténeti tudománytól, hogy amíg ez az egyes műtárgyak tudományos kutatásával, bibliográfiájával foglalkozik, addig ezen a tanszéken cél a műemlékek megismerése, társadalmi szerepe, nyilvántartása s legfőképpen konzerválása, elmozdítható műemlékek (képek, szobrok és egyéb tárgyak) konzerválási szempontok figyelembevételével történő legmeglelelőbb légköri és környezeti elhelyezése. A második tanulmányi év után a hallgató rátermettsége szerint választhat, elméleti avagy gyakorlati konzervátor óhajta lenni. A karon a rajz és festés is bevezetett tárgy, amely azután a gyakorlati konzervátor-jelöltek számára nagyobb hangsúlyt is kap. A rajzi készség már a karrá való felvételi vizsgán bebizonyítandó természet utáni rajzolással és már látott műemlékeknek emlékezetből való lerajzolásával.

Külön technológiai tanszéke is van a művészeti karnak. Vezetője prof. Torwirt. Itt tanulnak minden, a műtárgy-konzerválással összefüggő kémiát és minden anyagra (kivéve papírt) vonatkozó technológiai módszert. Külön laboratórium van a színes üveglakok konzerválására. A kémiailaboratórium vezetője, adjunct. Domasłowski kikísérletezett egy műgyanta anyagot, a kőnek, gipsznek időállóvá és törhetetlenné tételére; ugyancsak ő foglalkozik a lában lévő ártalmas rovarok megemmisítésének problémájával is.

Kitűnő toruni kollégáim kifejezték előttem vágyukat, hogy láthassák Budapestet, a mi muzeumainkat és gazdag technológiai tudásuk birtokában feljogosítottak érezték magukat arra, hogy átadják nekem írásbeli kérésüket és előterjesztésüket a magyar Népművelési Minisztériumhoz való továbbítás céljából egy három-négyhetes budapesti tanulmányutra, mely alkalommal tapasztalatcsere formájában átadják nekünk technológiai tudásukat, effektív munkával bizonyítva fa- kő- és fémnyagu műtárgyainkon, régészeti emlékeinken végzett munkával. Ugy hiszem, hogy részünkre is igen gyümölcsözővé válható javaslatuk komolyabb akadályba nem fog ütközni és mielőbb megvalósítható lesz. Egyébként a város vöröstéglából épült remek gótikus templomaiban és más épületeiben három napot át gyönyörködtem.

Gdansk (Danzig) volt a következő állomás. A legjobban sérült lengyel város újraépítésének módja és üteme csodálatraméltó. Fiatal muzeológusnő, mgr. Jadwiga Niziewicz volt itt a kísérem, aki egy csomó fényképpel kezében vezetett végig a városon. A fényképek, a már helyreállított Stare Miasto főutcáját, az utca minden egyes műemléképületét mutatták lebombázott s teljesen reménytelen állapotukban. Varsó után most itt csodáltam meg leginkább a lengyel nép áldozatos erőfeszítését, amellyel újra felépíti házeit, városait, hazáját. A központi kép- és faszobor konzerváló műhelyben a hatalmas méretű gót stílusú Marienkirche egyik oltárának táblaképeit és faszobrait restaurálták. Mint mindenhol, itt is igen gondos és lelkiismeretes munkát láttam; az itteni konzervátorok már a toruni művészeti karon nyertek kiképzést. Másnap kirándulás Gdyniába, majd Sopotba, de utközben Oliwába is kitértem, hogy megnézzem a nyolcszögletű tornyos bazilikát és remekfaragású barokk orgonáját.

Danzigból Poznanba repültem. Itt először a Nemzeti Muzeumot látogattam meg; a kitűnő multszázadi lengyel festőnek, Pietre Michalowskinak volt emlékkiállítása. Jan Matejko hatalmas méretű, de igen megrongált vásznát, a Jeanne d'Arc-ot prof. Marconi műhelye hozta rendbe. A XIV. és XV. századi lengyel oltártáblák kiállítása, a külföldi képtár egy része és egy időszakai a XVII. századi holland arcképekiállítás volt látható. Itt is meglátogattam műtermében a muzeum restaurátorát és az előbbiekhöz hasonlóan jól felszerelt műhelyét. A városházán várostörténeti muzeumot láttam. A Marienkirche bombasérülése olyan mérvű volt, hogy a teljes helyreállítás előtt a későbbi idők hamis változtatásait meg lehetett semmisíteni, mely után előtűnt a szép gótikus templom eredeti architektúrája; belül itt-ott sötétkékszinű féglákkal változatos vörös féglafaláról a későbbi vakolatot is eltávolították, s alóla eredeti freskótöredékek kerültek elő.

Poznanból is repülőgép vitt Krakowba. A műemlékekben rendkívül gazdag és szép városban első utom a Wawelbe vezetett. Wid Stoss mester világhírű oltára részeire bontva két teremben van kiállítva. A teljes egészében restaurált alkotás eredeti színpompájában alig hithető el velünk korát. A Czartoryski Képtár épületrenoválása miatt a főbb műveket a Wawelben láttam, a már említett Leonardo képpel együtt. A Képtárban a Wawel főkonzervátora kísért végig, akinek gazdagon felszerelt műtermében a tudományos kutatási céloknak megfelelő technológiai berendezést láttam. A városnézés ugyyszólván az egész városra kiterjedt. Fenséges látványt nyújtott a hatalmas katedrális színes üvegablakaival, melynek főoltára mögött üresen állnak Wid Stoss remekművének szekrényei.

Krakóból három napra visszatértem Varsóba, ahol a Nemzeti Muzeumban három nappal előbb megnyílt «Davidtól-Cézanneig» című francia kiállításban gyönyörködtem. Vajon nem kaphatná-e meg ezt a remek kiállítási anyagot (82 kép a Louvreból) Varsó után Budapest is?

Junius 22-én délelőtt a varsói Népművelési Minisztériumban, valamint a Kulturkapcsolatok Intézetében bucsulátogatást tettem, s aznap este utnak indultam hazafelé, gazdag tapasztalatokkal és három szép hét emlékével.

Devich Sándor

ALBÁNIAI ÉLMÉNYEIMBŐL

Másodszor jártam Albániában. Tavaly Jávorka Sándor Kossuth-díjas akadémikust kísérem egyhónapi útjára, az idén augusztusban dr. Szatala Üdön kandidátussal, a Növénytarban dolgozó európai hírű zuzmókutatóval töltöttem 5 hetet e gyönyörű baráti országban.

Jelen esetben nem lehet feladatomból beszámolni arról a rendkívüli vendégszeretetről, amely még a miénken is túlesz, sem azokról a botanikai utakról, amelyek révén megismertük egész Albániát, városait, tájait, csodálatosan szép, vadregényes magashegyeit, gazdag vegetációját. Ezzel szemben inkább arról szeretnék röviden írni, amit útjainkon, megbeszéléseinken, mint muzeológus láttam, tapasztaltam.

Albánia, annak ellenére, hogy az 1912-13-as Balkáni háború befejezésével lerázta magáról az ötszázéves török igit, a valóságban csak 1944-től kezdte meg önálló életét. Nem voltak tudományos intézményei, főiskolái. A diplomás emberek kivétel nélkül külföldön végeztek: Párizsban, Bécsben vagy Rómában. Felsőokulásukig tudományos feltárásokat szinte kivétel nélkül külföldiek végeztek, nem kis részben szerepeltek a magyar kutatók. Elég, ha Thallóczy, Nopcsa, Jávorka, Csik, Kümmerle, Telegdy-Róth, Andrasovszky, Szatala neveit említem.

A szocializmus útjára lépett Albánia nagy lépésekkel hozza be évszázados elmaradását. Ma már hat főiskolája működik s a legközelebbi évben ezek egyetemmé egyesülnek. Addig is sok száz fiatal végez a Szovjetunióban, Csehszlovákiában, Bulgáriában és nem utolsó sorban Magyarországon. A baráti országokban végzett fiatal gárda nyelvismeretét fel is használja az albán tudományos élet. Nincs olyan tudományos eredménye a baráti államoknak, amelyekhez ne férnének könnyű szerrel hozzá. Az orosz és a nyugati nyelveknek a legtöbb kutató birtokában van. A legismertebb nyugati nyelv a francia és az olasz. Azért említem ezt külön is, mert a magyar nyelvű irodalmat is teljes mértékben fel tudják használni, élnek is az alkalommal, már, ahol hozzáférnek. Az Albán Tudományos Intézet számos tagja pl. Budapesten végzett.

Az egész tudományos életet az Albán Tudományos Intézet (Institut i Shkencave) irányítja. Ez az intézmény fog kiépülni az Albán Tudományos Akadémiává. Alája tartoznak az összes kutató intézetek, elméletiek éppúgy, mint a gyakorlatiak, természetesen a muzeumok is. Ennek következtében sokkal egységesebb tudománypolitikájuk és nem áll elő az a helyzet, mint nálunk, hogy az egyik intézmény elsőbrendű a másikkal szemben. Ott a muzeum is a legszigorúbban tudományos intézmény. A legtöbb tudományos intézet, az összes főiskola a fővárosban, Tiranában működik. Itt van a Régészeti és Néprajzi Múzeum, valamint a Természettudományi Múzeum is. Ezek a muzeumok alig öt évesek. Kiállításaik izléesek, de a régészeti kivételével korszerűtlenek. A náluk is most folyó második ötéves tervben, a magyar muzeológia eredményeit is felhasználva építik meg új nagy Országos Múzeumukat, a modern muzeológiai elveknek megfelelően. Emellett nagyobb városaikban, mint Shkodrában (Szkutari), Korcsában, Duresben (Durazzo), Elbassánban stb. a mi vidéki muzeumainkhoz hasonlóan tájmuzeumokat állítottak fel, amelyek kiállításai régészeti, történelmi, néprajzi és természettudományi részekből állanak. Ezeket mind az országos muzeumok rendezték. Külön kiemelendő a fővárosban működő Partizán Múzeum. Igen gazdag anyagával teljes képet nyújt Albánia szabadságmozgalmairól, hősi felszabadító harcairól, valamint a szocializmus építéséről.

Természetesen sok nehézséggel küzdenek. Ezek között elsősorban az irodalom hiányát kell kiemelnem. Nincs évszázadra visszatekintő alapkönyvtárunk egyes tudományágak területén, mint amilyenel mi rendelkezünk. Ezt pótolni ma szinte lehetetlen, mindenestre súlyos valutaris kérdés. Albánia iparosítása nemrég indult. A baráti államok szakemberei most építik az egyes gyárakat, üzemeket. A mezőgazdasági ipari gépeken kívül ma még külföldről importálnak ugyszólván minden iparcikkal. Éppen ezért végtelenül hálásak bármilyen tudományos segítségért, legyen az irodalom avagy gyűjteménytárgy. Kapcsolataik legerősebbek a természettudományi vonalon, de szeretnék felvenni a közvetlen érintkezést néprajzi, irodalomtörténelmi szakembereinkkel. A negyedévenként megjelenő tudományos folyóiratok a: Buletin per Shkencat Natyrore a tudomány minden ágából közöl eredeti dolgozatokat. Nagy baráti szolgálatot tesznek muzeumaink, ha kiadványaikkal, duplumfölségükkel csereviszonyt létesítenek az Albán Tudományos Intézettel. Cim: Institut i Shkencave, Tirana, Albania. Szívesen fogadják a magyar szakember tanácsait, tudományos segítségét, nyugodtan állíthatom, van tudományos hitelünk.

Az albán állam, annak ellenére, hogy nagy áldozatok árán rakja le szocializmusa alapjait, sokkal nagyobb mértékben áldoz a tudományos kutatásokra s így muzeumokra is, mint mi. Egy intézet sem kap szemrehányást, ha beütemezett dotációjá indokoltan elfogyott, kap póthiteket, azonban súlyos kelemetlensége van annak, aki nem költötte el beütemezett pénzét, hiszen ezzel tervét nem teljesítette.

Néhány szót szeretnék még szólni az ottani kutatási lehetőségekről. Ezek szinte kimeríthetetlenek. Az albán törzsi élet a huszas évekig valóság volt. Éppen ezért hihetetlenül tarka és gazdag népművészetük, népzenejük, népviseletük, általában néprajzuk. Mindezek feltárására kevés a szak-

emberük. Pedig rohamos fejlődésük veszélyezteti ezek megőrkítését, illetve feltárását. Hasonlóan érdekes Albánia őstörténete is. A legrégebbi illyr településektől kezdve, a görög, római és későbbi régészeti leletek kultúrtörténeti szempontból is sokatmondók. Kezdetén van korszerű történeti kutatásuk is. Nem is beszélnek a természettudományi kutatásokról. Hiszen kevés ország dicsekedhet annyi természeti szépséggel, mint e kis földdarabja a Balkánnak. Északon az eljegesedés alatt álló alpesi jellegű Északalban Havasok 2700 m-es hófedte csúcsaival egészen más, mint keleti hasonló magasságú határhegyei, amelyek tiszta balkánjellegű tönkhegyek. Ujból más a jellegük a déli 2500 m-ig emelkedő mészkőgerinceknek, amelyek nyugati vonulatai a tengerbe szakadnak. Az olajfás, leanderos, narancsligetes mediterrán táj, makkia és sibirjakformációival kelet felé eltűnik, hogy helyet adjon a balkáni örökzöldekkel kevert erdőknek. Ugyanekkor nyugat felé partjait négyszáz kilométeren át nyaldossa az Adriai és az Ion tenger.

Bármennyire színes és sokféle problémával küzd e kis baráti állam, célja közös velünk: a szocializmust akarja felépíteni.

Dr. Ujhelyi József

LÁTOGATÁS AZ UJONNAN MEGNYILT DREZDAI KÉPTÁRBAN

A világ egyik rendkívül jelentős képzőművészeti gyűjteménye, a drezdai képtár csaknem két évtized óta zárva volt a látogatók előtt. A háború alatt lebontották a képtárat és a festményeket elszállították. A fasizmus leverése után pedig, amikor az egész világon elterjedt Drezda borzalmas lerombolásának a híre, a képeket általában elveszettnek könyvelték el. Mindenki másnál inkább természetesen a művészettörténésznek, muzeológusnak tűnt pótolhatatlannak az a veszteség, hogy Giorgione «Szunnyadó Vénusz»-a, Raffaello «Madonna di San Sisto»-ja, Tiziano «Adógaras» című festménye, Rembrandt és Rubens utólérhetetlen remekei az amerikai bombázás áldozatai lettek 1945 február havában.

Csak nagyon kevesen tudták, hogy a nedves, képek tárolására teljesen alkalmatlan, pince-szerű óvóhely-barlangokból a szovjet katonaság nagylelkű, hozzáértő segítsége mentette meg 1945-ben a drezdai képtár ezernél több festményét.

A képek, mint ezt a drezdai képtár egyik nagy földszinti csarnokában elhelyezett - muzeológusok részére egyenesen izgalmas - dokumentáció elmondja, meglehetősen rossz állapotban kerültek elő. Különösen a fára festett alkotások szenvedtek igen sokat a nedvességtől és a hidegtől. Legtöbbjüknél azonnali beavatkozásra volt szükség. Még ott, a helyszínen láttak hozzá szovjet restaurátorok a pattogzások levasalásához, a veszélyessé vált helyek leragasztásához. A rendkívüli gondosságot igénylő csomagolás után a festmények nagyobb, értékesebb részét 700-nál több darabot Moszkvába, a többit pedig Kieve vitték. Itt azután tovább folytatták a karbantartást és a megőrzést egészen addig, amíg 1955 tavaszán a Szovjetunió hírül adta, hogy a festményeket visszaadja a Német Demokratikus Köztársaságnak. Anélkül, hogy annak politikai jelentőségét taglalnánk, milyen rendkívüli eset a végleges békeszerződés előtt visszaadni a hadműveletek folytán birtokba vett zsákmányt - és még hozzá ilyen zsákmányt, mint a drezdai képtár - csak arra a hatalmas visszhangra kell gondolnunk, amit ennek a hírnak a nyilvánosságra hozatala keltett az egész világon, de elsősorban muzeumi körökben.

A festményeket visszaadásukat megelőzően a moszkvai Puskin Múzeumban mutatták be nagyszabású kiállításon. Erre a kiállításra - a közeljövőben Budapesten is műsorra kerülő hosszabb dokumentumfilmből is megláthatjuk - Moszkva, sőt a távolabbi városok közönsége is jóformán zarándokként járult. Az emberek hosszú sorokban állva várahoztak, hogy megtekinthessék az európai művészet világhírű remekeit, a szovjet folyóiratok kimerítő cikkeket szenteltek a művek ismeretetésének, alapos elemzésének.

A többhónapos moszkvai kiállítás után a képeket ismét gondosan elcsomagolták. A fekete szövettel bélelt, különleges vattapárnákkal rögzített csomagolásról legendákat mesélnek a drezdai képtár dolgozói, de még magamnak is sikerült meggyőződni néhány mű esetében a költséget nem ki-

mélő, rendkívüli hozzáértéssel készített csomagoló eljárásokról. A festményekel először a német fővárosban mutatták be és csak a berlini kiállítás befejezése után 1956. június 3-án, Drezda fennállásának 750-ik évfordulóján kerültek vissza eredeti helyükre.

Éppen 100 év telt el azóta, hogy a zömmel Erős Ágost szász király gyűjtésének tekinthető képgyűjtemény kikerült az ugynevezett Stallburgból, ahol a 18. század óta állt és elhelyezték August Semper egyenesen e célra tervezett hatalmas neobarokk stílusban épült remekében, a Zwingerben. De a lerombolt Drezdában, ahol ma is kilométereket villamosozhat az ember anélkül, hogy egy ép házzal találkoznék, a Zwinger is romokban hevert. Amint a szovjet hatóságok hírül adták, hogy a drezdai képek visszakerülnek, megindult az építkezés. Hallatlan erőfeszítésekre volt szükség, hogy 11 hónap alatt eredeti formájának megfelelően felépülhessen a Zwinger nagyobbik része, melyben aztán a tudományos és műszaki dolgozók rövid 18 nap alatt, az évforduló idejére, megrendezték a kiállítást.

A drezdai képtár aránylag nagyon kevés tudományos munkatárssal rendelkezik. Ánnál nagyobb teljesítménynek számít, hogy ezt a kiállítást, melynek mintegy 40 százaléka világhírű remekmű és melyhez a kiállító helyiségek még nem állnak teljes számban rendelkezésre, ilyen rövid idő alatt sikerült megrendezni.

Bár a jelenlegi rendezés hangsúlyozottan ideiglenes jellegű, hiszen az épület még nem készült el teljes egészében, mégis néhány megjegyzést kell tennünk az elkészült munkához. Tudjuk ugyan, hogy előre eltervezve, papíron, ahogy nálunk is a vidéki kiállításoknál szokásos, már jóelőre készen volt a drezdai kiállítás tervezete. De a kiállításrendezésnél annyira szükséges próbálgatásra nyilván nem maradt elegendő idő. A képek egymásra való hatása, a világítási effektusok, számtalan apró, váratlan körülmény, szinharmóniák, festészeti technikák különbözőségei sokszor a papíron legjobban elrendezett kiállításokat borítják fel a valóságban. Gyakorlati tapasztalata minden muzeológusnak, hogy még a fal mellett a földön eredeti helyükre helyezett képek felakasztásánál is érheti meglepetés a rendezőt. Mennyi meglepetés érhet tehát a kiállítás rendezőségét akkor, amikor csupa ismert és nagyon jelentékeny festményt kellett a régi rendezésmóddhoz bizonyos mértékben ragaszkodva de szűkebb keretek között és a távolból elrendezni.

Ezért adódhatott azután az, hogy a drezdai festmények elrendezését nem érezzük mindig meggyőzőnek. Néhol a tudományos előkészítés tűnik hiányosnak, nem eléggé alaposnak, máskor pedig kiállítástechnikai hiányosságokat tapasztalunk. Így például, noha a rendezés az olaszoknál kezdődik, az első előcsarnokokat és folyosókat különféle iskolákhoz tartozó nagyméretű festmények díszítik. Majd egy kisebb középső csarnokból, hol nagyméretű, jó minőségű, de elsősorban dekoratív célzatu németalföldi művek függenek, nyílik az első betekintés, balra, lefelé a Madonna di San Sisto-ra. Raffaello ezt a nagyméretű oltárképét a piacenzai kolostor templomának készítette, tehát magasra függesztve kívánta elhelyezni. Itt pedig, aránylag alacsonyan – ez a terem adottsága – és az előcsarnokból, mely talán másfél méterrel magasabban van, mint a többi terem, lefelé nézve pillantja meg a látogató.

Ugyanebből az előtérből jobbra, ugyancsak néhány lépcsőn lefelé haladva Correggio, Palma Vecchio, Tiziano és Giorgione alkotásai tárulnak a néző elé. Ennek a teremnek a rendezése rendkívül sikerült. Zavaroan hat azonban az olasz képsorozat további megszakadása, főként pedig a korai olasz Madonnák elhelyezése az utolsó, német teremben. Lényegileg az olasz iskolák alkotásai ötszörösen megszakítva szerepelnek, ez pedig sem didaktikus, sem tudományos szempontból nem megfelelő. Ennek az elrendezésnek egyetlen nagy előnye, hogy Tiepolo remekművét, a kéklő tenger szabad szelét felhő: „Amphitrité diadala”, a feljári ajtó fölött, de a szemközti korlátról a néző szemmagasságába függesztették. Megfelelőbben már nem is lehetett volna ezt a tengeri szörnyektől vont kocsihoz érkező rózsás-meztelen istennőt elhelyezni. Valószínűleg eredetileg is hasonlóan függött annak a velencei palotának a lépcsőházában, melynek számára egykor készült.

Nem volna helyénvaló a rendezés valamennyi részletével behatóan foglalkozni, hiszen ez a hallatlan nagy munka elsősorban dicséretet érdemel. Mégis meg kell tenni ezt a képtár egyik kiemelkedő alkotása Vermeer van Delft „Levelet olvasó leány”-a esetében. Ez a varázslatos festmény, melyen a művész magát az ablakon beáramló levegőt festette meg, a régi rendezésben harmadma-

gával függött egy falon két kisméretű remekmű, Frans Hals két arcképe között. Így minden bizony-nyal érvényesülhetett a kép különleges kvalitása, rajzosan pontos előadásmódja a színek és a rész-letek összhangja. És mindezt a legkevésbé sem zavarta a rendkívül festői két Hals--portré, melyek-nek a maga korában újszerű festőisége még csak jobban megmutatkozik a bravuros Vermeer mel-lett. Ma azonban, bár lényegében ez a három kép együtt maradt, több kisméretű finom genre-kép társaságában, keresni kell az aránylag kis falon a néhol két sorban akasztott képek sajátos mon-danivalóit. Ugyanigy a másik, nagyméretű Vermeer van Delft a «Keritonóné!», bár egymaga függ egy falon, szorosán az ablak--ajtó közbe helyezve beszorítottnak hat, úgy kell kihámozni a kép lényegét és ez elsősorban a hozzáértőnek sikerül, míg elhelyezésének nem teljesen megnyugtató volta miatt a felületesebben szemlélő számára néma marad.

Ezt a megállapítást a képtárban szerzett más tapasztalat is alátámasztja. Rembrandt kabinet-jeiben ugyanis, ahol kényelmes ülőalkalmatosság lehetővé teszi, hogy hosszabb időn át lehessen szemlélni a levegősen akasztott, mesterien rendezett remekműveket, még a legközönyösebb szem-lélő is lenyűgözötten áll meg előttük. Ugyanakkor azonban az ugyancsak kitűnő «Ganymedes a sas karmai között!», mely az oldalsó falon függ több Rembrandt--tanítvány társaságában, közvetlenül a levezető ajtó mellett, alig talált elismerésre.

Több kívánni valót hagy maga után a francia mesterek elhelyezése is. Watteau és Liotard, bár a szokásosnál nagyobb területet van közöttük, egyazon, aránylag kis falon függenek és egyik mű sem fejtheti ki a benne rejlő különleges varázserőt. Egymás társaságában inkább taszítóan, mint kiegészítően hatnak. Liotard közismert és közkedvelt pasztelleje a «Csokoládés lány» nyer az elhe-lyezésnél, míg Watteau két leheletszerű genre-képe elszűrül Liotard erőteljes rajzossága mellett.

Kétségtelen, hogy a kiállításon kevés a hely, de míg a francia képek indokolatlanul levegősen, szinte pazarlóan üres termekben függenek, még hozzá a legjobb, felsővilágításos termekben az eme-leten, meg kellene találni a megfelelőbb megoldást az olasz festmények összefüggő elhelyezése és a németalföldi iskolák legjelentősebb darabjainak levegősebb bemutatása érdekében. Megfontolandó, nem lehetne-e a 17. századi németalföldiek legjelentősebb alkotásait az emeleti helyiségekben elhe-lyezni, ahol több tér és jobb világítás állna rendelkezésre. Bár leirhatatlan gyönyörűség a «Manoah áldozata» vagy «Sámson lakodalmá» sugárzó napfényben szemlélni, a túlzott világosság helyett a homályos üvegtetőn beáramló világítás talán a festmények szempontjából előnyösebb volna.

Valószínűnek tartom, hogy a földszinten elhelyezett valóban nem mindig élvonalbeli festmé-nyek kissé ötletszerű rendezése is megszűnik, ha az egész épület a képtár rendelkezésére fog állni és ekkor, minden bizonnyal, legnagyobb részüket beolvasztják a nagy kiállításba. Jelenleg ugyan- is nyugtalanítóan hat, hogy miután egyszer végigmentünk a németalföldi festmények során, a földszint egy valószínűtlenül nagy termében néhány nagyméretű Jordaens és Rubens kerül elénk, előttük pe-dig vegyes olasz anyag és dokumentáció nyer elhelyezést különböző helyiségekben.

Mindezek azonban, a kifogások és az észrevételek nem homályosíthatják el az építés, a ren-dezés, a bemutatás munkáját, újabb módszerek, technikai fogások megismerésének tanulságait, ma-gát a tényt, hogy a tönkrebombázott Dreza 11 hónap alatt otthont teremtett visszakapott képeinek.

x x x

És most röviden még néhány szót mindarról, ami a budapesti Szépművészeti Múzeum dolgo-zója számára új, megdöbbentő és irigylésre méltó volt a drezdai képtárban. Elsősorban természe-tesen a látogatottság. Mi már sajnos elszoktunk a tömegnek olyan áradásától (utoljára talán a Rá-kóczi-kiállításon volt hasonló), mint amit a nyitás után két hónappal Drezdában hétköznap és va-sárnap, este és reggel -- a képtár reggel 8-tól este 8-ig van nyitva -- tapasztalni lehet.

Magányosok és csoportok, közeli és távoli vidékek lakói, sok külföldi, láthatólag azért jön-nek Drezdába, hogy a képtárat megtekintsék. Nagyszámu csoportok állandóan vezetőikkel közleked-nek, de ezek a vezetők, akik kitűnően, népszerűen és érdekesen, a szükséges tárgyi ismeretek

birtokában működnek nem a muzeum tudományos dolgozói. A muzeum kiválóan működő propaganda irodája osztja be a hivatásos vezetőket idejé; akiknek nagyobb része félnapos elfoglaltságban látja el munkáját így nem túlságosan fáradtak és szívesen is vezetnek, hiszen nem kell más munkájukat elhanyagolniuk a vezetés kedvéért. Nagyobb részük pedagógus, akik természetesen alkalmasak az ilyen munkára. Az ügyeletet természetesen tudományos dolgozó látja el. Teremőrányilag kevés van, kevesebb mint nálunk, de ezt ne tartjuk követendőnek. Példamutató azonban a képtár tisztasága, a kellemes, függönyökkel, kényelmes ülőalkalmatossággal ellátott terem. Már a tágas előcsarnok, a bőséges, de igen udvarias ellenőrzés is hivatkozóan hat. Külön személyzet kezeli a két tiszta és jól felszerelt ruhatárat, valamint a sok és változatos, minden pénztárcát és igényt kielégítő kiadványok árusítását is egy csak evvel foglalkozó személy végzi. Egyelőre még hiányzik a képtár falain belül elhelyezett étkező és dohányzó helyiség, de úgy hiszem ez is meg fog oldódni a végleges berendezkedésben.

A belépődíj igen magas, - 1.50 DM, ez a megállapított márkárfolyam szerint 7.50 F-nak felel meg. És ezt a magas összeget szó nélkül megfizetik a látogatók, akik a lakosság legkülönbözőbb rétegeiből tevődnek össze. Szomorú szívvel gondoltam azokra az annyiszor ismétlődő jelenetekre, amikor a Szépművészeti Múzeum 50 filléres belépődíját soknak tartva egy vasárnap néha 25-30 személy is visszafordul a kapuból. Az 1.50 Dm. belépődíjra vonatkozóan csak annyit akarok megjegyezni hogy egy villamosjegy 20 Pfennig, kisebb moziban a legdrágább hely 1.70 Dm, egy tőjás 45 Pfennigbe kerül. És ezt a belépődíjat az első két hónap leforgása alatt 200 000 látogató fizette meg. Ehhez nekünk magyar muzeológusoknak, úgy hiszem nem is kell kommentár.

H. Takács Mariánna

A KASSAI MUZEUMBAN

Ez év júliusában tanulmányuton Csehszlovákiában jártam. Ennek során huzamosabb időt töltöttem a kassai muzeumban. A Vychodo Slovenské Muzeum tájmuzeum jellegű, s mint ilyen vezetőszerepet tölt be Szlovákiában. Adottságai, anyaga körülbelül megegyezik a mi nagy vidéki muzeumaikkal. (Gondolok Debrecenre, Szekszárdra, Székesfehérvárra, stb.) Az emeletes, impozáns muzeumépületet 1903-ban építették, azonban jelenleg már - tekintettel a gazdag anyagra - szűknek bizonyult. Ezért kénytelenek a földszinti nagy előcsarnokot szinte zsúfolásig megtölteni butorokkal; szekrények és régi ládák között harangok, egyéb tárgyak, időre és stílusra való tekintet nélkül sorakoznak - sok értékes, mindenképpen bemutatásra érdemes anyag, amely megfelelő raktár hiányában különben hasznavehetetlenné válna.

A belépőt azonban a földszinten, az előcsarnokból nyíló termekben minden kritikát kibíró kiállítás fogadja, amely Ludovít Stur, a múlt század közepén élt nagy szlovák költő, nyelvújító és politikai működéséről, életéről ad számot. Stur Pozsonyban mint tanár több irányban fejtt ki elismerésre méltó, kiemelkedő munkásságot. A reform-országgyűlések alkalmával Kossuth-tal együtt küzdött a jobbság felszabadításáért. Hogy az irodalmi kiállítások egyhangúságát feloldják, igen szellemes ötlettel gazdagítják a bemutatást. Stur életének egy-egy mozzanatát, kicsi diorámákban, interieur-belsőben kis kerámia-alakokkal szemléltetően mutatják be. Ilyen kis színpadi jelenettel pillanatok alatt megrögződik a látogatóban egy-egy fontos, érdekes mozzanat, s nem kell feliratokat, hosszú szövegeket böngésznie. Márkus Mihály a muzeum igazgatója elmondta, hogy egy-egy jelenet megoldásához a fentmaradt iratok, okmányok, napilapok levelezések tömegét tanulmányozták át. Ezt a gondos munkát az egész kiállításon érezzük. Stur sokirányú tevékenységét a főbb pontokra osztották, külön-külön kiemelve politikai, nyelvújító író és folklór-kutató munkásságát. A gyönyörűen kiállított, szépen megdolgzott világosszínű fatárlak izléses formájukkal szintén hozzájárulnak a jó benyomás teljesebbé tételéhez.

Az irodalmi tevékenység bemutatására sok esetben nem használnak üveggel borított tárlót, hanem lábakon álló falapokra helyezték a korabeli újságokat, írásokat, amelyeket körben szlovák, korabeli fazekas- és szőttes motívumok tarka mintái szegélyeznek.

Az érettségire készülő fiatalság számára a nyár elején igen nagy segítséget jelentett a gazdag anyagot bemutató, korszerű kiállítás. Sikerére való tekintettel több vidéki városba is elviszik az új tanév kezdetén.

A muzeum egyéb földszinti helyiségeiben a dolgozósobák és irodák foglalnak helyet. Márkus igazgató és négy tudományos munkatársa a muzeum várostörténeti, néprajzi-, régészeti-, művészet-történeti-, és természettudományi munkáját látja el. A képzőművészeti anyagot lassan, fokozatosan a most szervezkedő Galéria számára adják át, amely külön épületet kapott, de még csak az előkészületek, előmunkálatok folynak a kiállítás rendezésére.

Az emeleten a három helyiségben a régészeti anyagot láthatjuk. Itt figyelemre méltó az egyik tárló, ahol úgyes szemléltetik, hogyan kell a megtalált leletet jelenteni, kezelni és megfelelő helyre szállítani.

Ugyancsak az emeleten mutatják be a középkortól napjainkig a szlovák nép életének alakulását. Ezek a kiállítások még sem a bemutatást, sem a kiállítás technikai megoldását illetően nem ütnek meg a Stur kiállítás mértékét. Itt azonban csupán az eddigi, viszonylag csekély, anyagi fedezet az akadálya az új tárlók beszerzésének, s az átrendezésnek. Így is nagyon sok új ötletet láthattunk a termekben.

A középkor bemutatásánál igen sok és változatos tárgyban gyönyörködhattunk: elsősorban a Szepesség híres vasművességének emlékeit, zarakat, fegyvereket, cin- és rézedényeket a legkülönbözőbb használati eszközöket láthatjuk. A XVIII. század elejétől egy nagy terem párhuzamosan emlékezteti a főnemesség és parasztság életét, a főnemesség lázadását a Habsburgok ellen és az elnyomott parasztság megmozdulásait. Az egyik tárlóban furcsa kis kerek, színes üvegdarabokra leszünk figyelmesek. A magyarázatból megtudjuk ezeknek a kis fizetési egységeknek a nevét. „Znakiki”-nak hívják az üvegecskéket, amelyek a jobbágy egy-egy napi munkája elvégzését igazolták. A Szepességben divott ez a szokás és egy esztendőben 52 db-ot kellett a jobbágnak megszereznie. A feleslegesen élelmiszert vásárolhatott.

A korai kassai manufaktúra termékei Habán kancsók, tányérok, kassai fazekasok korai munkái és szép üvegmunkák foglalnak helyet egy nagy üvegszekrényben. Az 1831-es koleralázadásról is tudomást szerzünk.

Az egyik terem azt a kérdést veti fel és arra válaszol, hogyan lett a jobbágyból munkás. Szemléltetően, világosan adja a választ a kiállított anyag. A múlt század közepéig a szükségletet az egyszerű kerámia, kőedény látja el. Ekkor azonban megjelennek a cseh, német, osztrák gyári termékek üvegből, meissenai porcelán, s ezek kiszorítják a manufaktúrákat, mivel a polgárság az új cikkeket vásárolja. A terem közepén a forradalom előzményeire utalnak a bemutatott emlékek. Világosan látjuk, hogy a burzsoázia elsősorban azért harcol a jobbágság felszabadításáért, hogy olcsó munkaerőre tegyen szert. 48-as harci emlékek sorakoznak egy tárlóban.

A szlovák emigráció okát igen szellemesen mutatják be egy maketten, amely egy kocka területet ábrázol. Ennek egy kis sarkán szorosán egymás mellett nyolc jobbágy áll, a nagy földterületen a földbirtokos.

Az utolsó termekben -- mivel a muzeum idevágó bő anyaga ezt megengedte -- folytatólag bemutatják a burzsoázia életét három interieurben, ahol barokk-, empire- és biedermeier bútorok, berendezési tárgyak között Markó képeket, egy Bogdány festményt és Kovács Mihály önarcképét láthatjuk fel.

Az emeleten eléggé mosóhán jut hely a néprajzi anyag bemutatásának. Huszadik századi szőttes, falfaragás és fazekas emlékekkel ismerkedhetünk itt meg.

Külön kell még megemlékeznünk a muzeum kertjében elhelyezett, régi görögkeleti fatemplomról. A jellegzetes alakú kis faépítmény 1785-ben épült és Kozsuhovce-ből került mai helyére 1927-ben. Belsejét teljesen beborítják a népies vallásos ábrázolások. A színes, figurális jelenetek népi festők munkái. Az egyik nagyobb falfelületen a pokol ábrázolását látjuk rendkívül értékes korabeli népies feliratokkal. A bejáratnál elhelyezett XVI. századból származó feliratos oltártábla az ukrán nyelv legrégibb emlékeinek egyike. 1914-ben került elő és a 20-as években helyezték el a muzeumban.

A kiállítások között hiába keressük a természettudományit. A muzeum csak a közelmúltban kapott természettudományi státust és a tervezett kiállítás pillanatnyilag csupán az anyaggyűjtés stádiumában van. Feladata az eddig még jórésztben feldolgozatlan kelet-szlovákiai részek florájának és faunájának bemutatása lesz.

Márkus Mihály, aki fáradhatatlan a helybeli és külföldi vendégek vezetésében, s aki súlyos feladatot vállalt amikor az intézmény élére állt tiszteletreméltó ambícióval fejleszté tovább. Beszélgetésünk során feltárta a munkájukat hátráltató akadályokat is. Így nagy probléma a helyszűke és a szakemberek hiánya.

A látottakat összegezve megállapíthatjuk, hogy a rendelkezésükre álló aránylag rövid idő alatt a szlovákiai muzeológusok jelentős munkát végeztek. Feladatuk pedig nem volt kicsi, hiszen egy fiatal nép kulturáját szolgálják s a kezdet nehézségeit kellett leküzdeniök. Gyakori tapasztalatcserékkel, kölcsönös megértéssel, munkánk és jelenünk összefonódása révén a szlovák és magyar szakembereket baráti segíteniakarás kell hogy vezesse a muzeológia feladatainak, kérdéseinek tisztázásában.

Telepy Katalin

KÉT MUZEOLÓGIAI MUNKA AZ UNESCO KIADÁSÁBAN

A Muzeumok Nemzetközi Tanácsa (ICOM) az UNESCO kiadásában két fontos muzeológiai munkát jelentetett meg: a muzeográfiai irodalom 1951-52. évi bibliográfiáját és a júliusban Olaszországban megtartott ICOM-konferenciáról szóló beszámolót.

1. Bibliographie muséographique pour les années 1951 et 1952 publiée par le Centre International de Documentation muséographique UNESCO-ICOM. Paris, 1956. 83. p.

Első átfogatásra az olvasó megállapíthatja, hogy a muzeumi vonatkozású irodalom jól tagolt és szakok szerint csoportosított irodalmi mutatójához jutott. Kár, hogy csak két év termését gyűjtötték egybe.

Tudjuk, hogy a tulajdonképpeni muzeológiai irodalom mindenkor és mindenütt elég kevés és szétágazó, s nehezen választható el a muzeumi jellegű felvevő szaktudományok hatalmas irodalmától. Elismerést érdemlő eredmény, hogy amit az összeállítók címfelsorolásukba felvettek, az valóban muzeumi vonatkozású, és hogy a decimális szakrendbe sorolással minden csoport több-kevesebb címhez jutott.

A bibliográfia szerkezete áttekinthető: először országok szerint csoportosítja a gyűjtött anyagot, majd az alábbi főbb fejezetekre oszlik: a muzeumok szervezete és igazgatása, muzeumok építése, újjáépítési problémák, belső berendezések (világítás, fűtés, stb.), butorok, tárlók, műhelyek, raktározás, hamisítások kérdése, katalógusok, takarítási feladatok, a tárgyak vegyvizsgálata, a montázs, az egyes tárgyak anyaguk szerint (konzerválásuk stb.), tanulmányi raktárak, kiállítási típusok, kiállítástechnikai eljárások, dokumentáció és könyvtárügy, fénykép-, dia- és filmtárak, a muzeumok népszerűségi és külső tevékenysége, propaganda, televízió. Ezután a muzeumokat jellegük és profiljuk szerint csoportosítja.

Sajnálatos, hogy a címevel a teljesség látszatát keltő bibliográfia teljesen kihagyta a szovjet irodalmat, a népi demokráciák tekintetében is jelentéktelen mennyiséget produkált. A magyar muzeumi irodalmat mindössze két cím képviseli: az egyik a párizsi magyar sajtóirodának egy francianyelvű, egyoldalas megemlékezése a Magyar Nemzeti Muzeum 150. éves jubileumáról, a másik a szlovák Pamiatky a Muzeá apró híradása a magyar muzeológus-képzésről. Ennyi lenne az egész kétévi termés? Hosszabb kutatómunkát igényelne, ha előkeresnők az 1951-52. évi muzeumi tárgyú irodalmat, mégis megemlíthetjük, hogy Szilágyi János 1951-ben publikálta az Aquincumi Muzeum prob-

lémait és gyarapodását tárgyaló cikkét az Archaeológiai Értesítőben, Lakos Lajos szerkesztésében pedig 1952-ben jelent meg a konzerválás és restaurálás kézikönyve.

Nem kizárólagosan a bibliográfia szerkesztőit illetheti a vád azért, hogy rotaprintes kiadványainkról, a Muzeumi Híradóról nem vehettek tudomást. Viszont e bibliográfia révén is észrevehetjük: mennyire mostoha elbánásban részesültek a muzeumi kérdések a hazai nyomtatott kiadványokban is, amelyek idegennyelvű összefoglalásaik révén a külföldi érdeklődésére és figyelmére is számot tarthatnának.

Kifogásoljuk, hogy a bibliográfia nem nyújt indexet, szerzőnévmutatót, s így csak nehezen állapíthatjuk meg, hogy kimaradt a kiváló cseh muzeológus, J. Neustupný cikke, aki az időszerű kiállítások problémáit tárta fel 1951-ben, még hozzá az UNESCO hivatalos lapjában, a Museumban, a 4. füzet 29-32. lapjain.

2. Troisième Conférence Générale de l'ICOM. Genes, Milan, Bergame, 6-12 juillet 1956. Résumé des travaux, Compte rendu des manifestations. Paris, 1956. 167 p.

24 állam 155 résztvevőjével nagyszabású konferenciát rendezett az ICOM több északolaszországi városban. A nemzetközi megbeszélésen az alábbi kérdések kerültek megvitatásra:

A nagy települési központoktól távoleső muzeumok problémái; technikai muzeumok a népoktatás szolgálatában; a tudományos muzeumok és az emberi haladás; a londoni Science Museum kiállítástechnikája; az őskorkutatás muzeumi szerepe; numizmatikai tárgyak rendszeres nemzetközi cseréje; régészeti muzeumok és a nemzetközi közzeledés; modern művészeti muzeumok szerepe az élő képzőművészetben; nemzetközi művészeti kiállítások problémái; a pedagógiai muzeumok időszerű kérdései; a gazdaságilag elmaradott országok muzeumügye; a történeti értékű tudományos készülékek nemzetközi összeírása; természettudományi muzeumok és a természetvédelem; régészeti muzeumok felújítása; néprajzi muzeumok történelmi problémái; a képek kezeléséről szóló ICOM-határozat megvitatása; a muzeumi építészet és a muzeumépületek a modern városrendezés szempontjából; az olasz muzeumok újjászervezési problémái a háború után; a rádió a kiállításvezetés szolgálatában; a nemzetközi muzeológus-csere érdekében tett könnyítések; fluoreszkáló világítás a muzeumokban; a fatárgyak kezelése és megóvása terén elért eredmények; az aszimmetrikus szemléltetés, mint esztétikus és tudományos bemutató módszer; a muzeumi tárgyak védelme fegyveres konfliktus esetén; leltározási problémák; művészeti muzeumok kapcsolata az iparral; tervezet egy világ-civilizációt bemutató muzeumról és egy nemzetközi vándorkiállításról.

A beszámoló gyakorlati felhasználását lehetővé teszi jó név- és fogalom-mutatója.

Jakabffy Imre

KÜLFÖLDI LAPOK HIREI

A Muzeumi Híradó előző számában «A Muzeumi Híradóról és a jövő évre tervezett folyóiratról» című hozzászólás-gyűjteményben több ízben felmerült a külföldi sajtószemle szükségessége. Szerkesztőségünkhez is eljuttatta a Lapkiadó Vállalat Sajtófigyelő Szolgálat a külföldi lapok muzeológiai vonatkozású kivágatait, amelyekből ha nem is teljes, de hasznos és érdekes tudnivalók derülnek ki a nagyvilág muzeumi életének megnyilvánulásaiából. Természetesen éppúgy mint nálunk, a külföldön is a színvonalasabb, a tudományos igényeket kielégítő szakcikkek nem napi- vagy hetilapokban, hanem szakfolyóiratokban látnak napvilágot, ennél fogva a napilapokba jutó anyag túlnyomórészt az érdekességeket, a szenzációkat, a riportra alkalmas témákat öleli fel.

A külföldi hirteljesége szempontjából sajnálatos, hogy a Sajtófigyelő Szolgálat immár egy évtizede csak azokból a sajtótermékekből vágja ki a minket érdeklő témákat, amely lapok a szabad hazai terjesztés révén hozzáférhetőek, de nem terjed ki a figyelmé a tőkés országok teljes hírlapanyagára. Ennek a szerintünk túlzott óvatosságnak esett áldozatul pl. az egész Jugoszláv

sajtó is. Déli szomszédunk muzeumügyéről tehát még így, újságkivágatok révén sem nyerhetünk tájékozódást, ugyanakkor, amikor szakkönyvtáraink már évek óta kiadványcsere viszonyban vannak nemcsak Jugoszláviával, hanem a világ minden államával.

Alábbi sajtószemlélnknél tehát figyelembe kell venni az elmondottakat és azt, hogy a szemle a nyári hónapok hiranyagából merített, ez az időszak pedig muzeumi vonatkozásban is «uborkaszegzón», kivéve a régészeti feltárásokról és leletekről szóló anyagot, amely mindenütt kedvelt riportanyag s így hírösszeállításunkban is tulnyomó.

x x x

A Muzeumok Nemzetközi Tanácsa (ICOM) meghirdette, hogy júliusban Svájcban megrendezi negyedik konferenciáját és felhívással fordul a 43 résztvevő ország muzeológusaihoz, hogy az ősz folyamán rendezzék meg a nemzetközi muzeumi mozgalmat. A konferencián 32-féle muzeumi probléma várja megvitatását (ICOM-News, apr.). Az érdekelt országok sorra bejelentették részvételüket, egyes államok egész szakértő-gárdát vonultatnak fel. Lengyelországot pl. hét (!) muzeológus képviseli (Trybuna Ludu, jun. 30.). A muzeumi mozgalom, a muzeumi hetek megrendezésével kapcsolatban az Humanité (aug. 27.) azt írja, hogy október második hete folyamán új muzeumok, képtárak létesülnek: Ceylonban iskolamuzeum, Budapesten új tudományos muzeum (valószínűleg a tervezett műszaki kiállításra gondol Ford.). Jeruzsálemben régészeti és művészeti osztály, Magyarországon gyermekmuzeum (?), Indiában két új muzeum ... Több muzeum hangversenyt rendez ez alkalomból. Franciaország és Lengyelország az ünnepséget azzal kezdi, hogy Darius Milhaud Cantatáját adatja elő a párizsi Louvrebán, illetve a varsói Nemzeti Muzeumban, mely utóbbi a háború óta először nyitja meg kapuit ...»

Az ICOM-konferenciát megelőzően június 27-30 között Amsterdamban muzeumi kongresszust tartottak. Ez alkalommal a Museums Journal júniusi száma részletesen ismerteti 18 hollandiai muzeum történetét, gyűjtési körét, kiállításrendezési módszerét és értékesebb darabjait. A képek a hollandiai muzeológia magas színvonalát tanúsítják.

Az angliai muzeumok a szolgálatukba kerülő főiskolai hallgatók számára természettudományi, technikai és igazgatási tanfolyamot rendeznek (The Museums Journal, jul.).

Új muzeumlétesítmények: A római kori Carnuntum közelében, a petronelli Traun-kastélyban Duna-muzeumot létesítettek, amely a Duna gazdasági és kulturális jelentőségét mutatja be Passautól Dévényig (Der Abend, jun. 23., Volksstimme, jul. 15.). – A közeljövőben létrehozzák Bukarest város történelmi muzeumát abból az alkalomból, hogy 1959-ben lesz 500 éve annak, hogy Bukarest fejedelmi székhely lett. A jövő múzeum valószínű látványairól ír a bukaresti Munka (aug. 2.). – A ruhrvidéki Recklinghausenben ikon-muzeumot létesítettek, amely e nemben egyetlen Nyugat-Európában (Berliner Zeitung, jul. 25.). – A Libertatea Noastra (aug. 23.) közli Sienkiewicz Kielce-melletti kastélyának képét. Az épületben, helyreállítása után, a nagy lengyel költő emlékmúzeumát rendezik be. – Bárfán néprajzi muzeum létesül, jelenti a pozsonyi Pravda (jul. 7.). – A nizzai muzeumok újjászervezéséről számol be a Lettres Françaises (jul. 18.), Matisse és Dufy teremmel bővült a gazdag képtár. – A bulgáriai Trnovoban kibővült a helytörténelmi muzeum. Az 1877. évi nemzeti forradalmi harcok dokumentumai mellett a bolgár munkásmozgalom helyi vonatkozásait is bemutatják (Rabotniceszko Delo, jul. 28.). – A bolgár nép három kimagasló forradalmi alakja: Vaszil Kolarov, Sztambolijcski és D. Blagoev emlékére emlékmúzeumokat avattak Szófiában, illetve Trnovoban (Rabotniceszko Delo, jun. 14., jul. 16-17.). – Helyreállították az eperjesi Rákóczi-házat, benne helytörténelmi muzeumot létesítenek – közli a pozsonyi Pravda (aug. 28.). – Wrocławban postamuzeumot létesítettek, ebben állítják ki a legrégebb lengyel bélyegeket, XVII. századi postai nyomtatványokat és a postai személyzet történelmi egyenruháit (Trybuna Ludu, jul. 14.). – Több teremmel bővítik a gnieznoi muzeumot (Zycie Warszawy, jul. 19.). – Színház-történelmi muzeum létesítését tervezik Krakókban (Trybuna Ludu, aug. 9.). – Átrendezték és újjáépítették a nagyszombati Brukenthal-muzeumot, amelyben a régi szépművészeti alkotások mellé új képek és szobrok is kerültek (România Libera, jul. 29.). – Újabb emlékházak létesülnek Romániában – közli a Sînteia (aug. 14.) – többek között Ady Endré is Érmindszenten. Ezzel kapcsolatban megkerültek az érmindszenti Ady-

relikviák» címmel az Utunk (aug. 10.) írja, hogy fontos Ady-kéziratok Érszentkirályra kerültek, megszerzésük ügyében a nagyváradi Ady-muzeum megtette a lépéseket.

Muzeumi problémák: Panaszos cikk jelent meg a bukaresti Előrében (aug. 3.) a kézdivásárhelyi muzeum mostoha sorsáról. A muzeumi anyag 14 éve szétszórva vagy ládákban van, helyiség híján nem tudják elrendezni. A cikkíró megemlíti, hogy Csikszeredán és Gyergyószentmiklóson a gyűjteményeknek sikerült tető alá kerülnie. – A kolozsvári Igazság (aug. 2.) megrója a gyulafehérvári muzeumot, mert kiállításai primitívek, hibásak a feliratok, tudománytalanok az ősemlék életét bemutató ábrák. – Az Előre (aug. 12.) szerint a székelyudvarhelyi rajoni muzeum látogatottsága egyre növekszik, ez év második felében kiállítását 2007 látogató tekintette meg. – Felháborodott hangú cikk (Contemporanul aug. 10.) adja tudtul, hogy a craiovai muzeum művészeti osztályán hanyagságból értékes Aman-grafikák pusztultak el vagy sérültek meg. – A bukaresti Előre (jul. 6.) «A nagyszalontai Arany János Muzeum ügyében» címmel élesen bírálja a hibákat, amik ennél az emlékmuzeumnál tapasztalhatók. Sürgős intézkedést kér, hogy szakember kerüljön élére, a muzeum támogassa gyűjtőkörét és kerüljön sor a szalontai Csonkatorony műemléki gondozására is. A lap másnapi száma (jul. 7.) felhívással fordul mindazokhoz, akiknek Arany Jánossal kapcsolatos emléktárgyaik vannak, hogy a szalontai muzeumhoz juttassák el. – Az Előre (jul. 13.) cikkírója látogatást tett Kolozsváron az Erdélyi Néprajzi Muzeumban. Jó benyomásairól, a gyűjtemény gazdagságáról számol be. – Őt zenel-vonatkozású emlékháza, muzeuma van Bécsnek: kettő Schubert, egy-egy Mozart, Haydn és Beethoven tiszteletére szentelve. A Volksstimme (aug. 8.) azon panaszodik, hogy ezeket a bécsiek elhanyagolják s jóformán csak a külföldi turisták látogatják. – A komáromi Dunamenti Muzeumot mutatja be olvasóinak a pozsonyi Új Szó (aug. 13.) «A muzeum leggazdagabb és egyben legérdekesebb része a római birodalom korából való emlékek osztálya ... Tervbe vették egy természetrajzi osztály létesítését, s a feudalizmus korát bemutató rész mellett megnyílik a kapitalizmus korát, a munkásmozgalmat és a szocializmus építésének idejét dokumentáló rész is.» – Képes riport számol be arról, hogy a leideni természettudományi muzeum most ünnepli fennállásának 25. évfordulóját (De Waarheid, jul. 14.). – G. B. Shaw úgy rendelkezett, hogy háza emlékmuzeum legyen. Ennek ellenére a brit állami kastélyigazgatási szerv a házat magánzemélynek adta bérbe, mert az író hagyatékában nem gondoskodott az épület fenntartásához szükséges anyagiakról (Berliner Zeitung, jul. 22.). – Bérkövetelések miatt 15 napos sztrájkba léptek a párisi természettudományi muzeum, a növény- és állatkert dolgozói (L'Humanité, jun. 16.).

Kiállítások: Londonban és Edinburghban bemutatják a hollandiai Arnhem város szabadtéri muzeumának viselettörténelmi gyűjteményét (The Museums Journal, jul.). – A londoni nemzeti képtár új átrendezésben állítja ki a XIX. századi francia festészetet felölelő s új Degas, Cézanne, Van Gogh, Delacroix és Daumier képekkel gazdagodott gyűjteményét (The Museums Journal, jul.) – A manchesteri muzeum földtani osztályán új módszerrel mutatják be a geológiai tudnivalók szemléltetését (The Museums Journal, aug.). – A pekingi palotamuzeum kiállítást rendezett «Nemzetközi Barátság» címmel, amelyen a Kinának juttatott iparművészeti ajándéktárgyakat tették közszemlére. A China Pictorial májusi száma kétoldalas színes táblán mutatja be a legszebb példányokat. – A londoni British Museum Mozart-kiállítást rendezett. A Musikleben júniusi száma panaszodik, hogy a kiállításnak kevés látogatója volt, pedig igen gazdag Mozart-relikvia tanulmányozását tette lehetővé. – A japán kormány 1957-ben vándorkiállítást indít utnak a japáni művészet klasszikus alkotásaiból. 150 művet mutatnak be Londonban, Hágában és Rómában (L'Humanité, jul. 24.). – Holland grafikai kiállítás nyílt meg a Rembrandt-jubileummal kapcsolatban a kolozsvári művészeti muzeumban (Utunk, jul. 6.). – Hollandiai magángyűjteményekből közép-amerikai régészeti és néprajzi kiállítást rendeztek Amsterdamban (De Waarheid, jun. 19.). – Moszkvában, a régi orosz művészeti muzeumban, amely Andrej Rublev, a XIV-XV. század fordulóján élt orosz festő nevét viseli, új ikon- és képkiállítás nyílt meg (Szovetszkaja Kultura, jun. 28.). – A százéves Tretyakov-képtár új kiállítását méltatja a képtár igazgatója, P. Lebegyev, a Sowjetunión hasábjain (jun.). A lap az orosz képzőművészet legkiválóbb alkotásaiból mutat be néhány színes reprodukciót. – A moszkvai ősszállattani muzeum új látnivalóiról közöl képes ismertetést a Nauka i Zsizni júliusi száma. – A moszkvai Kremlben kiállítást rendeztek a Romániának visszaadott műkincsekből. A felbecsülhetetlen értékeket 1916-ban menekítették Oroszországba, nehogy az előnyomuló német hadsereg megkaparinthassa őket. Az egyházi felszerelésekből, családi ékszerekből, ikonokból álló kincsek között előkerült az elveszettnek hitt híres petrovasai lelet, amely a népvándorláskori kincsek között egyedülálló jelentőségű. A kiállítás után becsoma

golták a 8623 darabból álló gyűjteményt s utnak indították Bukarestbe (Izvesztija, aug. 7., Contemporanul, aug. 10., 12.). - «Teve áll az új Hofburgban» címmel a bécsi Volksstimme (jul. 7.) jelenteti, hogy V. Dostal etnográfus arabiai tanulmányújáról hazaérkezve, gyűjteményét az új Hofburg termeiben közszemlére bocsátotta. A kiállítás legjelentősebb látnivalói a népi kávétermelő eszközök, a házi szerszámok és az arab gyermekrajzok.

Régészet: Fantasztikus és tudománytalan hírt közölt a Freies Leben (aug. 25.). Eszerint egy amerikai tudós, De Terra, megállapította, hogy a Pisa-környéki barnaszénbányában talált csontváz az ember megjelenéséről való tudásunkat mintegy 20 millió évvel hátrább tolja. A «tudós» nézete az, hogy ez az előember nem lehetett nagyobb egy mai tízéves gyermeknél. - A pekingi Sen-min-sipao hírére hivatkozva több lap megírta (L'Humanité, jul. 24., Volksstimme, jul. 27.), hogy az új pekingi előember «testvérhez» jutott a Dél-Sanszi tartományban végzett ásatások során. - A kínai Kvangszi tartományban az emberénél négyszer nagyobb majomfogakat találtak abban a rétegben, amelyből a Sinanthropus is előkerült. Eszerint a többszázéves kínai előembernek veszedelmes kortársa volt, amely azonban már korán kihalt (Volksstimme, aug. 5.). - Egy bécsi lap (Der Abend, jul. 17.) kuriózumképpen átvész a chicagói művészeti múzeum Bulletinjából egy képsorozatot, amely azt hiteti el az olvasóval, hogy a neandervölgyi ember és más tudományosan rekonstruált ősember-ábrázolások egyáltalán nem hatnak idegenszerűen, ha felöltöztetjük őket és cilindert nyomunk a fejükbe. Ezek az így «civilizált» ősember nyugodtan, feltűnésmentesen sétálhatnak az utcán. - Az észak-hesseni Rhuenda faluban, vizmosás következtében felszínre került egy női koponya, amiről E. Jacobshagen marburgi jégkorkutató megállapította, hogy a neandervölgyi ember kortársa lehetett, mintegy 120 000 éves (Der Abend, aug. 26., Unita, Avanti, aug. 24.). - Meiningen közelében jégkori kőszerszámokat talált A. Rust hamburgi régész. Szakértők szerint a legrégebbi türingiai emberi szerszámokról van szó (Berliner Zeitung, jul. 4.). - La Chaux-de-Fonds város közelében 30-40 000 éves emberi koponyát lelt két barlangkutató. Ez eddig a legrégebbi koponya Svájc területén (Le Drapeau Rouge, jul. 2.). - A világsajtót július 21-én bejárta egy rövid hír: a délnyugat-franciaországi Dordogne megyében 25 000 éves, művészi falfestményekben gazdag barlangra bukkantak. Nougler professzor szerint 64 mammut, 12 bölény, 8 kecske, 6 vadló és más zsákmányállat realiztikus rajza díszíti a nehezen hozzáférhető barlang falait, amelyeket felfedezőjük jégkorszakiaknak tart. A barlangot elzárták, nevét, pontosabb helyét sem közlik mindaddig, amíg a barlangi festészet világ-hírű szakértője, H. Breuil abbénak a véleményét ki nem kéri. Néhány nap múlva egy másik barlangkutató, S. Blanc kijelentette, hogy a szóbanforgó Rouffignac-barlang őskorinak minősített művészeti alkotásai hamisak (jul. 29-i lapok). Egy másik szakértő pedig tanura hivatkozott, aki nemrég látott egy acetilén-lámpát hordozó, falra rajzoló barlangjárót Rouffignacban (Libération, jul. 30.). Ezzel megindult «az őskorászok háborúja Dordogneban» (jul. 31-i lapok). Egyesek szerint a barlangot a XVII. század óta ismerik, a német megszállás idején maquisardok búvóhelye volt. Fényképekre hivatkoznak, amelyek a rouffignaci orrszarvú képét már 1953-ban közzétették, stb. (Libération, jul. 31.). Már-már úgy látszott, hogy az őskori Picassot ma élő embernek nyilvánítják (Ny Dag, jul. 31.), amikor P. Grazioli firenzei professzor kereken kijelentette, hogy a barlangi festmények nemcsak eredetiek, hanem különlegesen értékesek is (Avanti, aug. 10.). Breuil abbé sajtólagadón nyilatkozott: meggyőződése szerint a Rouffignac-barlang művészeti alkotásainak jégkorszaki hitelességéhez nem fér kétség (Les Lettres Françaises, aug. 13., Volksstimme, aug. 15.). A sajtóvita lezárásaképpen a párisi Arts (aug. 28.) közli Breuil szakértő megállapításait, aki szerint a barlang festményei nagyrészt a magdaléni korból származnak. Breuil 12 órát töltött a barlangban, vizsgálatainak eredményeit később megvitatásra bocsátja. - Zsiráfokat, őstulkot és struccokat ábrázoló barlangi képtárat fedezett fel H. Lhote francia tudós a Szaharában, Hoggartól északkeletre. Lhote szerint az őskortól kezdve minden afrikai kultúra idejéből megtalálhatók a művészi rajzok, amelyeknek számát 10 000-re becsüli (Libération, aug. 23.).

7-8000 éves kő- és csonteszközöket tártak fel az észak-németországi Vismar környékén tervásatások során. A középső kőkori település gazdag leletanyagáról rövidesen könyv jelenik meg - írja a Berliner Zeitung (jul. 26.). - A nemrég feltárt egyiptomi hajóleletről közöl képet és leírást a Neuer Weg (jul. 28.). - Az asszuáni gát megépítésével Szudán és Egyiptom legrégebbi emlékei közül számos kerül víz alá, ezek megmentését tervezik az érdekelte egyiptológusok (L'Humanité, jul. 3.). - Egy izraeli sajtóközleményre hivatkozva a Berliner Zeitung (jul. 22.) közli, hogy Jordánia

területén a sivatagban Mózes öt könyvének kéziratát találták meg. – Korzika szigetén francia kutatók bronzkori menhir-leletekre bukkantak (L'Humanité, aug. 21.). – Palermóban i. e. VII. századi erődtített várost tártak fel olasz régészek (L'Humanité, jul. 10.). – A bécsi Abend (aug. 10.) hosszabb illusztrált riportot közöl a budapesti Dunakotró Vállalat működésének régészeti eredményeiről. Simor György tollából. – Egészoldalas cikket szentel a szkíták történetének és művészetének a Lettres Françaises (aug. 29.). Bemutatja a paziriki kurgánban lelt fontosabb tárgyak képét és megemlíti a magyarországi szkíta-jellegű leleteket is. – Alsószászországban őskori kövezett utnyomokat tárt fel Asmus hannoveri régész, a keréknyomok az észak-déli kereskedelem 2000 év előtti forgalmának bizonyítékai (Berliner Zeitung, jul. 22.). – A Szovetszkaja Kultura (jun. 16.) beszámol a krími régészeti expedíció újabb eredményeiről, a kutatások újabb szkíta és hellenisztikus emlékeket eredményeztek. – Az Avanti (aug. 24.) azt a hirt közli, hogy sikerült az un. Romulus-sirban talált római feliratot megfejteni, amely Róma városának legrégibb írásos emléke. – Kétezeréves hajótörésről ad hirt a Volksstimme (jun. 21.), a lap szerint a Rajnában római hajót találtak 20 kilos bronz Minerva-szoborral. – Megtalálták a Iulius Caesar által ostromolt kelta város, Alesia, körül húzódó árokrendszer 21 km hosszú szakaszát – jelenti a Libération (aug. 8.). – II. századi kelta szentély alapfalait tárták fel Trierben – írja a Berliner Zeitung (aug. 26.). – Az ókori Örményország építészeti emlékeiről közöl képes cikket a Ny Dag (aug. 1.). – Rómában a S. Agnese fuori le Mura templom alatti ásások őskeresztény bazilika és temető nyomaira vezettek (Unità, jul. 26.). – Egy Stockholmtól északra fekvő kis szigeten svéd archeológusok 8 cm magas ülő Buddha szobrot találtak. A szenzációs lelet földbekerülésének korát még nem állapították meg (Ny Dag, jul. 19., L'Humanité, aug. 7.). – 6000 m magasságban inka régészeti emlékeket talált egy tiroli hegymászó (Volksstimme, jun. 29.). – Egy francia régész a délamerikai Maranon folyó forrásvidékén, Peruban, az inka kulturát megelőző civilizáció emlékeit találta meg (L'Humanité, jul. 24.). – A morvaországi Staré Mesto IX. századi lakótelepének felásatásáról közöl rövid hirt a pozsonyi Uj Szó. (jul. 18.). – XI. századi bencés apátság romjait tárták fel a lengyelországi Tumie városban (Trybuna Ludu, aug. 6.). – Szovjet és bolgár régészek közös munkával végzik az ukrainai Csernigov város XII. századi emlékeinek feltárását – jelenti a Neues Deutschland (aug. 12.). – A középkori Berlin településére derít fényt a most folyó ásítás (Berliner Zeitung, jul. 24.). –

A román akadémia meghívására a bécsi egyetem epigrafus professzora, Arthur Betz, érkezett Bukarestbe, hogy a Romániában fellelhető római feliratokat megszemlélje (Der Neue Weg, aug. 8.). – A Krimben folyó ásításokban való közreműködésre Kercsbe érkezett K. Michalowski lengyel professzor, jelenti a Zycie Warszawy (aug. 1.).

Műemlékvédelem: Az egész romániai sajtó velünk együtt ünnepelte a Hunyadi János jubileumot; szép megemlékezések, irodalmi alkotások hódoltak a belgrádi győzőnek. Ezzel kapcsolatban a legtöbb lap megemlíti Vajdahunyad várának műemléki problémáit. Az Utunk (aug. 17.) hosszabb cikkben ismerteti a vár építéstörténetét, multbeli restaurálását és az újabb helyreállítási törekvéseket. Az előmunkálatokra az 1956. évre 3 600 000 lei áll rendelkezésre. – A pozsonyi primási palota, a XVIII. századi főúri építkezés egyik legszebb alkotásának helyreállítási problémáiról cikkezik a Lud (jul. 7.). – Restaurálják a pozsonyi Szentháromság szobrot, az újjaalakítás munkáját J. Hučko akadémiai szobrász végzi (Lud, aug. 25.). – A libereci (Reichenberg) észak-csehországi muzeum műemléki kiállítást rendezett 'Liberec környékének várai és kastélyai' címmel (Rudé Pravo, jul. 1.). – A 750 éves Drezdáról, újjaépített műemlékeiről és muzeumairól közöl képes riportot a Contemporanul (jun. 8.). – Fischer von Erlach-nak, az osztrák barokképítészet atyjának szentel egészoldalas, képes megemlékezést az Abend (jul. 21.) születésének 300 éves évfordulója alkalmából. – Ferrarában várostörténeti és műemléki kiállítást rendeztek Biagio Rossetti, az olasz reneszánsz-építész, Ferrara legtöbb műemléke alkotójának emlékére (Unità, jul. 13.). – A délfranciaországi Albi város műemlékeiről kétoldalas, illusztrált cikk jelent meg a Cooperatorben (aug. 4.). A gyönyörű fekvésű város elő középkor, épületeinek jelentős része már a XIII. században fennállt. – A bécsi Volksstimme (jul. 26.) felhívorodik azon, hogy a római Via Appia melletti Cicero-síremléket egy paraszti számaristállónak használja. A hatóságok megtették a lépéseket a számar kilakoltatására. – A bolgár Rabotniceszko Delo (aug. 21.) hosszabb cikket közöl a műemlékvédelem propagálására. – A műemléki ügyek hatásosabb irányítását követeli, az eddigi hibák sürgős orvoslását kéri a Litera-

turnaja Gazeta (aug. 23.). A szovjet lap felsorolja az eddig elkövetett helyrehozhatatlan hibákat. - Befejezés előtt áll a lengyelországi Sandomierz XIII. századi városházának a restaurálása (Trybuna Ludu, jul. 4.). - Lengyel muzeológus küldöttség érkezett szlovákiai tanulmányutra, amely megtekintette a pozsonyi muzeumokat és műemlékeket, továbbá Kókkő várát, Turócszentmártont és Kasát (Pravda, aug. 19.).

Egyéb hírek: A bukaresti Előre (jul. 29.) egész második oldalát Petőfi emlékének szenteli és részletesen beszámol a fehéregyházi síkon meginduló tudományos kutatásról, amely a nagy költő holttestének feltárására irányul. Ugyanerről cikkezik a kolozsvári Útunk (jul. 27.): «A román és magyar kulturális kapcsolatok értékes állomása» címmel, s örömmel veszi tudomásul, hogy a Petőfi-sírfelkutatásában magyarországi szakemberek is résztvesznek. A romániai magyar sajtóban vita indult meg a Petőfi-sír körül és tisztázták az állítólagos székelykereszturi sírkő eredetét (Előre, aug. 15., aug. 21., Igazság, aug. 14.). - Szabó T. Attila professzorral közöl beszélgetést az Igazság (aug. 7.) a most felfedezett ötödik magyar nyelvemlékről. A XV. század első negyedére datálható szövegrészt a marosvásárhelyi Bolyai-könyvtár egy latinnyelvű kódexében találták meg. - A pozsonyi Új Szó (aug. 14.) szép megemlékezést közöl Rimaszombat nagy szobrász-fiaról, Ferenczy Istvánról, halálának centenáriuma alkalmából. - A leningrádi Szaltikov-Scsedrin könyvtárban ismeretlen Voltaire-kéziratokra bukkantak, többek között 85 irodalmi vonatkozású magánlevélre (L'Humanité, jul. 2.). - A berliniek híres kincse, a Nofretete-szobor - amelyet a második világháború végén a náci Svájcba akartak ki-csempészni - eddigi őrzési helyéről, Wiesbadenből, visszaérkezett a német fővárosba (Trybuna Ludu, jul. 3.).

TIHANY ÉS A BALATONMELLÉK CIMŰ KIÁLLÍTÁS TIHANYBAN

Amióta a volt Tihanyi Apátság épületét hosszú várakozás után a muzeumi terület birtokába vehette, ismételten felvetődött a kérdés, milyen legyen a benne létesítendő muzeum, milyen kiállítások vonzzák legjobban a látogatókat? Muzeumi jellegére vonatkozóan könnyebb volt eljutni az elhatározásig. A helyi és környéki muzeumbarátok, a megye muzeumi mentorai, Tihany fekvése és nagy idegenforgalma miatt központi balatoni kutatójellegű muzeumot képzeltek el. Ez az elgondolás azért elhibázott, mivel van már a Balaton kutatására és bemutatására életrehívott muzeumunk: a keszthelyi Balatoni Muzeum és a veszprémi Bakonyi Muzeum is tervszerűen végzi a gyűjtőterületébe tartozó Balatonpart muzeumi kutatását. Megítélésünk szerint az adott lehetőségek között az volt a legmegnyugtatóbb megoldás, hogy a Tihanyban létesítendő muzeum bemutató jellegű legyen és a muzeumok központi kiállítási helyétől szolgáljon.

Nehezebben megoldható a tartalom kérdése. Az igények igen szerteágazóak voltak. Felmerült a képtár, hajózási kiállítás gondolata. A legmegfontoltabb terve Zákonyi Ferencnek volt, aki a központi balatoni muzeum szempontjait helyezte előtérbe, a Balaton történetét kívánta bemutatni, hangsúlyozva benne a tó keletkezését, őskori, római és középkori történetét a várrendszerrel, az üdülőközpontok kialakulását a nagyarányú telekspekulációval és az új fejlődés «Balaton a dolgozóké» jelmondatához kapcsolódó tényeket. A Műszaki Egyetem Építészeti Tanszékével elkészített forgatókönyv tanulmányozása közben kiderült, hogy az említett témához szükséges anyag felkutatása és begyűjtése évek programja lehet és a legötletesebb installációs megoldásban is egyes részleteiben megismétlése a balatonparti muzeumokban már láthatóknak és erősen dokumentációs jellegű. A muzeumlátogatásra rendelkezésre álló legfeljebb egy óra alatt (hajójáratok) a látogató nem tud elmélyedni a dokumentációk és a hozzá szükséges feliratok tengerében és futó látogatásával nem vihet magával maradandó benyomást. Az épület emeletének egy részében képtárt kívántak felállítani balatoni jelleggel. Ez sem oldható meg teljességgel, mert a sok Balatont ábrázoló képből nincs annyi minőségű anyag, hogy a legmagasabb igényeket kielégítse.

Az 1955 esztendő megoldása szükségjellegű volt, mivel az üdülési idény kezdetén üresedett meg az épület és ennek következtében támadt «ürt» képanyaggal lehetett a leggyorsabban, legkeve-

sebb költségkihatással megtölteni. A helyiségek cella jellege, a boltívek alacsony indulása csak meghatározott képek elhelyezését engedte meg és így egy kerek témát kifejtő kiállításra nem volt alkalmas. A magyar és külföldi alkotások néhány butordarabbal kiegészítve néhol hangulatossá tették a termeket, de általánosságban nem elégitették ki a többet váró közönséget.

1956-ra nagy, sőt erőnket meghaladó terveket szőttünk. Felhasználva Tihany idegenforgalmának lehetőségeit – az ország különböző vidékeiről százezrek keresik fel – új témával kísérleteztünk. «Szép vagy óh hon» címmel muzeumi kiállításon kívántuk bemutatni az országot; a legjellegzetesebb tájak természeti viszonyai, embere és kulturája elevenedett volna meg benne multban és jelenben. A komplex kiállításnak olyan formáját terveztük, hogy egy nagyobb tájegységnél mindig a legjellegzetesebbet hangsúlyoztuk volna és az ország történetére, stb. vonatkozó közös sajátságokat, eseményeket csak ott mutatuk volna be, ahol annak legjellegzetesebb, illetve legfontosabb állomása zajlott le. A táj-jelleget képzőművészeti alkotásokkal, természetrajzi diorámákkal kívántuk megadni, hogy a felkeltett kép a látogatót a bemutatott tájra huzzza. Merész és nehéz vállalkozás lett volna, mert a különböző természetű anyagok (képzőművészet, történet, néprajz, természettudomány, sőt ipari anyag) komplex rendezése során ki kellett volna küszöbölni a soklétezőből adódó «zagyvalék-veszélyt» és a műemléki épület, környezet, adottságok számos szála köti a kiállításrendező kezét. Az országos muzeumok propagandistáinak és a kérdés tárgyalására meghívott szakembereknek nem nyerte meg tetszését a terv, mert csak önálló egységekben, ki-ki a saját szakterületén látta megoldhatónak a feladatot, mereven elzárkóztak az ilyen szélesen értelmezett komplex megoldás elől, sőt tiltakoztak még az ellen is, hogy például Bakony tájegységben a Herendi-szoba előtt erdővidék legyen bemutatva vaddisznóval és az ajkai alumínium-központtal.

A téma kibontásakor kiderült, hogy az épület egyéb adottságai miatt szűk is ilyen nagy téma bemutatására. Az volt a vélemény, szűkítsük le a Dunántulra, de lehetőleg olyan helyen kísérletezzünk e merész tervvel, ahol szabadon, a célnak megfelelően tudjuk alakítani az épületet. A nehézségeket belátva mégis megkezdtük a terv kivitelezését a címében még pontosan meg nem állapított, de a dunántuli sötét takaró kiállítás első részleteként az épület földszinti termeiben. E kiállítás «Tihany és Balatonmellék» címet viseli. Az a kérdés, hogy a kivitelezett kiállítás tekinthető-e a nagy egység a helyi adottságoknak megfelelően bővebben tárgyalt részletének és megoldásában olyan-e, ahogyan elterveztük? Az elkészült kiállítás kerek témának mondható. Néhány új megoldást is mutat, de lényegében még a kipróbált út tovább taposása, mert a komplex módszer csak az egymásutáni-ság sorrendjében jelentkezik. Megszokott módon természettudományi bevezető résszel kezdődik. A Balaton keletkezésével, Tihany földtani felépítésével, Tihany élő világával és a természetvédelmi területtel ismerteti meg a látogatót. Gazdagodást jelentenek a domborműves térképábrázolások, de a kivétel végül szabványos, természettudományos módszerekkel készült kiállítást mutat, elsősorban csak az ismereteket közlő mondanivalók sűrítése. Nem elég megkapó, mert bár a tipikusat adja, nincs eléggé kiemelve a helyi sajátság; maradandó ismeretet és élményanyagot nem visz magával a látogató. A második terem Tihany korai történetét, az apátságra vonatkozó részeket tartalmazza, s kiemeli a tihanyi alapító levelet. Megoldása igen jó és kis terjedelme ellenére sokkal jobban hangsúlyozza nyelvemlékünk fontosságát, mint az elmúlt évben az alapítólevél 900. évfordulójára készített kiállítás, amelynek izléstelen vörös színe lerontotta a tartalmi mondanivalót. Vitéria adhat okot, hogy e teremben helyes-e a halászatra vonatkozó történeti és újabbkori néprajzi anyag bemutatása. Nemcsak a terem okleveles, dokumentációs jellegének egyensúlyba hozása végett jó ez, hanem tartalmában is helyes, mert az egyik legfontosabb gazdasági alapot, a halászatot mutatja be a történet keretében. Jó ötletnek bizonyult a Tihanyi-félsziget és környéke középkori falvainak ábrázolása. A mélyített ferde diorámában a rekonstruált és a falut jelentő templommodellek mellett a lakosságra vonatkozó adatok is ábrázolásban kaptak helyet. A terem, elsősorban az egyházi anyag bemutatásánál gazdagabb lehetett volna. A harmadik terem Tihany történetének folytatása, beállítva a balatonparti végvárak sorába. Történetileg érdeme, hogy a Tihany várára vonatkozó elfelejtett adatok kikerültek a feledés homályából. A középkori helytörténeti kiállításokon egyre gyakoribbak és szinte kezdenek minden muzeumban meghonosodni – a falra festett nagyméretű metszetek. E kiállításban is szerepel egy távlati rajz a végvár vonal váraival. Művészileg az épület jellegéhez alkalmazkodik: jó a megoldás. Ez az ábrázolási mód megítélésem szerint helyes, de csak a maga

helyén és a témához szükséges keretben, mert túlzásba vitt alkalmazása (például Keszthelyen nem előremutató és csupán a helykitöltés szerepét játsza, anélkül, hogy a látogatót megkapná. A harcot idéző bástya-rekonstrukció, figuráival együtt szintén új kísérlet. A mozgalmas kép igen leköti a látogatót és a gazdag élményanyagot tartósan viszi magával, mert látványszerűen készen kapta. A mozgást is ábrázoló makett igen fontos szemléltető móddá válhat a múzeumok kiállításain, különösen akkor, ha hiánytalanul szolgálja célját, tudományos munka alapján készült rekonstrukciót mutat be mind a bemutatásra kerülő épületről, mind az ábrázolt cselekményről. A kiállításnak van még egy nóprajzi jellegű szobája tihanyi butorokkal. A Balatonmellék legjellegzetesebb viseletéből, pásztorfaragásából és kerámiájából összeállított izelítővel. Egy kis cellát a balatonmenti bortermelés természet-tudományi ága tölt meg, másik cellában borpince kapott szűkös helyet.

Összegezve: a kiállítás mondanivalójában és kivitelében is az év egyik legjobb vidéki kiállításának mondható. Közel 80 000 látogatója hasznosan töltötte el szabadidejét és várakozását is kielégítette. Elfogadható a dunántúli séta bővebbre nyújtott részének, de a folytatásakor nem követhető a sorrendben tartott komplex rendszer.

Az üdülési idény elmúlt, a jövő év előmunkáinak szükségére türelmetlenül kopogtat. Már most meg kell kezdeni a tartalmi részek kidolgozását. A feladat pedig jóval nagyobb, mert több tájról, sokrétűbb ismeretből és anyagból kell kiválasztani a legjellegzetesebbet, legfontosabbat.

Szeretném, ha a nagy és merész tervnek tűnő kiállítás folytatása megtisztelő feladattá válna mind az országos, mind a vidéki múzeumok dolgozóinak számára. Új ut keresésével, új megoldásokkal kell kiállításainkat még vonzóbbá tenni, s erre nincs átfogóbb és jobb alkalom, mint Tihany.

Kerek József

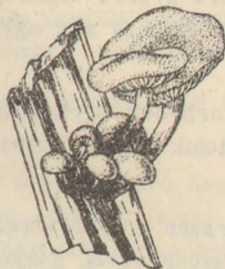
- 6 -

Lemberdében termő ehető gombák

As ehető tinora /*Boletus edulis*/ kalapjainak alsó felén nem lemezek, hanem csüvecsék vannak. A tinora gombákra jellemzők ezek a csüvecsékek. As ehető tinorunál a csüvecsékek - amíg a gomba fiatal - fehérek, később olajsárga színűek lesznek. A kalap többé-kevésbé barna. A gomba fontos ismeretjelje, hogy tönkjén mindig hálószerű rajz található. A gomba hús vastag és mindig fehér. Ha a szárítást szakasztlenül végezzük, a szárított gomba is fehér lesz.

A téli fülöke /*Gollybia velutipes*/ késő ősszel és nyáron is terem. Fák törzsén és korhadó tuskókon jelenik meg csoportosan. Felismerhető régecske élénk-roszavörös kalapjáról, a mindig halványvörös lemezeiről, az alul sötét színű bárszerű tönkjéről. Hővel a gomba értéket az, hogy késő ősszel terem, amikor másfajta gomba alig van már. Nagy mennyiségben különösen az Alföld akácaiban szedhetjük. Réha az utcai fasorok vadgesztenyefán is láthatjuk.

- 7 -

A kősei laskagomba /*Pleurotus ostreatus*/ ősszel, élfán, fatuskón többnyire nagy csoportokban fejlődik. Szürke, barna, fekete vagy kékes a kalapszíne, fehérek a lemezek. Tönkje gyakran alig fejlődik ki. Könnyű felismerni, mert más hasonló fán termő gomba nincs. As értékeités számára igen jó gombafaj, mert nem törékeny, nem fergesedik, több napig is eltartható. Hítránya, hogy nagy mennyiség nem gyűjthető belőle, bár az egész ország területén terem.

A májusi pereszke /*Tricholoma georgii*/ egyik legkorábban termő ehető gombánk. Korai terméseideje folytat, valamint a gomba fehéres színe és liástre emlékeztető kellemes szaga révén jól felismerhető. Kedves látvány az erdőben mohos, füves helyen a többeságával megjelenő fehérszínű gomba. Helyenként elég gyakori is, de kiedős mennyiségben mégsem szedhető. Tavasszal még kevés a begyűjtendő gomba. Junius közepe után kezdődik a földény.

Az elmúlt két év alatt a Muzeyi Főosztály irányításával több olyan természettudományi vándorkiállítás készült, s indult el bemutató útjára vidéki muzeumainkban, amely tárgyánál fogva újszerű, nem követi mindenben eddigi állandó természettudományi kiállításaink elgondolásait. Bemutott anyagával nemcsak a tudomány eredményeinek népszerűsítését célozza, hanem gyakorlati vonatkozású kérdésekhez vezet a látogatóit, s ezek feltárásával közvetve a gyakorlati mezőgazdaságnak tesz szolgálatot.

Hal és halgazdaság. Ipari növények termesztése. Haladó agrobiológia nagyobb terméseredmények. Rovarkártevők és ellenük való védekezés. Hasznos és káros madaraink című kiállításaink ilyen céllal vándorolnak vidéki muzeumainkban.

A Főosztály ezévi kiállítási tervében újabb hasonlóan gyakorlati vonatkozású vándorkiállítás szerepel. Ez a kiállítás a Természettudományi Muzeyum Növénytárának közreműködésével a központi kiállításrendező csoport kivitelezésében «Ehető és mérges gombák» címmel a közeli időkben készül el.

A cím a kiállítás tárgyát, jellegét egyaránt elárulja.

A gombák - tágabb értelemben véve - a növényvilág rendkívül érdekes vonzó tagjai a föld minden részében egyaránt igen elterjedtek és a természet háztartásában életműködésükkel és különleges életmódjukkal az anyag körforgalmában igen fontos szerepet töltenek be.

Ezer és ezer érdekesnél érdekesebb példát sorolhatnánk fel velük kapcsolatosan. A gombák világa a kenyér élesztőjétől, a cukor erjesztőjétől, a sajtgyártás nemes penészeitől, a napot sohasem látott sötét barlangok nyálkabevonatától kezdve kertgazdasági kulturákban termesztett kitűnő eledelül szolgáló kerti csiperkéig sokezernyi gombafajt számlál.

A most készülő kiállítás természetesen ezt az óriási témakört nem foglalhatja magában. Lezsűkítve ehető és mérges gombák címen csak a magasabbrendű gombákkal foglalkozik.

A gombák tulajdonképp finom sejtfonalakat, illetőleg fonalszövedékeket képező, úgynevezett telepes növények. Amit a gyakorlati életben gomba elnevezésen értünk az csak a magasabbrendű gomba-növény termőteste.

A gombákat a természetben az emberiség ősidőktől fogva gyűjtögeti és táplálékul használja fel, szín- és alak-gazdagságuk valószínűen már régi ideje felkeltette figyelmét.

A kedvező természeti adottságok mellett alföldjeink, hegyvidékeink, mezeink és erdeink, bőven ontják a sok kitűnő ehető gombát, annyira, hogy belőlük még jócskán exportálunk is.

Nagyobb vidéki városainkban a természetkedvelő emberek külön élménye lehet a gombapiac tanulmányozása. Gondolok itt például Egerre, ahol az őszi időnyben a hegyvidék adta sok szép sárga körte, hamvas szőlő, piros alma és kék szilva mellett rengeteg változatosnál változatosabb színű, alakú gombát ismerhetünk meg, amelyet a falvak szorgalmas lakói nagy tömegben gyűjtögetnek s hoznak eladásra. De ugyanígy megtekinthetünk kora nyáron Baján a gombapiacot, ahol pedig a Duna-ártéri erdők gombaféleségében gyönyörködhetünk. De még sok egyéb érdekes példát is említhetnénk.

Ha kedvező előfeltételek, a szükséges szerves korhadék anyag-talaj, nedvesség, s kellő hőmérséklet megvan, rétjeink, a mezők, legelők főleg erdeink nagy számban adják a hasznos táplálékul szolgáló gombafajtákat.

Közelebről mire is tanít a kiállítás 14 db 1 méterszer 1.20-as vitrinjének anyaga? Megismerhet a gombák növényrendszertani helyével, szervezeti felépítésével, gyűjtésével. Külön vitrin foglalkozik a gombákkal mint táplálékkal. A gombakonzerv-készítés például évente jelentős valutát hoz népgazdaságunknak.

A mezőkön, ligetekben, erdőszéleken, lomberdőkben és fenyvesekben, mindenütt más és más ehető gombát találunk. Ezeknek művésziesen elkészített, színezett gipszutánzatait a hűen utánzott termő-környezetben elhelyezve sorra megtalálhatjuk a kiállítás többi vitrinjeiben.

Alföldi legelőinknek szerénykölsejű, halványsárga színű, de annál izletesebb apró székfűgombájától kezdve a lomberdők fatörzsein levelesen fenn-nőtt lilásszínű laskagombájáig a kiállítás legtöbb hazai ehető gombát bemutat. Zimankós őszi hónapokban, amikor már fogytán van a legelő, a Bükk-hegységben például a szarvasok is szívesen csemegéznek a laska gombából.

A gombák egy része fogyasztásra ártalmas, közöttük nem egy súlyos mérgezés okozója. Négy vitrin anyaga éppen ezekre hívja fel nyomatékosan a figyelmet.

Külön külön vitrinekben láthatjuk a leggyakrabban összetéveszthető s az össze nem téveszthető gombákat.

A kereskedelmi kertészetek csiperkegombatermesztése mellett sok kertészkedő, természet-szerető embernek egyénileg is kedvenc foglalkozása a gombatermelés, ezért kiállításunk erre is ad gyakorlati ismertetőt, sőt a gombákkal foglalkozó szakirodalomból is bemutat néhány könyvet a továbbképzés elősegítésére.

Hasznos segítség lesz a látogatók számára a 30 oldal terjedelmű, szép ábrákkal gazdagon illusztrált kiállítási vezető, amelyet a kiállítás megtekintésekor egyidejűleg olcsón meg lehet majd vásárolni.

Szeretnénk muzeumvezetőink figyelmét jó előre felhívni arra, hogy ez a kiállítás ujszerű technikai próbálkozás, anyaga eddigi természettudományi vándorkiállításaink anyagánál törekenyebb, mert a gipszből készült gombamodellek, bár drótváz van bennük, kényesek, igen körültekintő rakodást, szerelést igényelnek. A továbbszállításnál a gondos kezelés feltétlenül szükséges, hogy kiállításunk tartósságát és szépségét minél tovább megőrizzük.

Uj természettudományi vándorkiállításunkat a Nemzetközi Muzeyumi Napok idején azzal a gondolattal bocsátjuk útjára, hogy -- előző természettudományi vándorkiállításainkhoz hasonlóan -- ez is hasznos okulásul és gyönyörködtetőül szolgál muzeumi kiállítások kedvelőinek, s bemutatásával közvetve népgazdaságunknak hasznos szolgálatot teszünk.

Borzák Sándor

HELYTÖRTÉNETI ÉS BÁNYÁSZATI GYŰJTEMÉNY RUDABÁNYÁN

1956. szeptember 3-án a VI. Bányásznapon megnyílt Rudabányán hazánk első bányászati-helytörténeti gyűjteménye. E kicsiny, de elsősege, valamint Rudabánya történetének és bányászatának gazdagsága miatt jelentős gyűjtemény s egyben kiállítás létrejöttének körülményeit, anyagát s ennek összegyűjtési módját, valamint rendezését érdemes részletesen ismertetni. Ez az ismertetés azért lesz hasznos, mert hasonló gyűjtemények összeszedésénél, rendezésénél az itt tapasztaltak és a tapasztalatokból leszűrt eredmények jól felhasználhatók.

A gyűjtemény kialakulásánál több irányból egyszerre induló kezdeményezések játszották a döntő szerepet.

Már az 1955. évi Bányásznpra összeállítottak a bányászat emlékeinek lelkes gyűjtői egy szerény kis kiállítást. Ebben azokat a tárgyi és írásos emlékeket (régí szerszámok, néhány irat) valamint azt a kis ásványgyűjteményt állították ki, amelyet addig a bányauzem különböző irodáiban őriztek. Ez a nagy lelkesedéssel összeszedett anyag az alapja a mai gyűjteménynek is.

Ugyanekkor kezdtek a rudabányai nagyüzemi bányászat megindulása 75. évfordulójának megünneplésére tervbevetett monográfia szerkesztési és anyaggyűjtési munkálatait is. Ezek a munkák több kutató figyelmét fordították az egykor híres bányaváros középkori és ujkori története és e történet írásos forrásai felé. Ujra feldolgozták a megmaradt középkori és ujjabbkori műemlékeket is.

Ezzel a munkával egyidőben s vele némileg kapcsolatosan a Magyar Nemzeti Muzeyum Történeti Muzeyum feladatuk ki a Rudabányán előkerült -- hazánkban szinte páratlan -- középkori bányarészek megmentését, lefőnyképezését. A munka a Nemzeti Muzeyumban és a miskolci Herman Ottó Muzeyumban eddig is őrzött rudabányai középkori emlékanyagot (XIV. századi ezüst pecsétlő, bányász és kovácsszerszámok, agyagmécsek) egészítette ki hiteles megfigyelésekkel s uj lelet anyaggal.

A társadalmi kezdeményezés és a tudományos érdeklődés ilyen szerencsés találkozásá olyan feltételeket teremtett, amelyek mérlegelésével már ez év elején a Nemzeti Muzeyum megbizásából végzett leletmentési munkák során kialakult az a vélemény, hogy az előző évben összeállított helytörténeti gyűjteményt uj anyaggyűjtéssel kell kibővíteni és szakszerű összeállítással ujra kell rendezni.

Az újárendezési munkák anyagi alapfeltételeit a Rudabányai Vasércbánya Vezetősége biztosította. Az anyaggyűjtés és rendezés munkáira e sorok írója vállalkozott, viszonzásul azért a sok

támogatásért, mellyel a bánya vezetősége a Nemzeti Múzeum régészeti leletmentési munkálatait segítette. A gyűjteményt létrehozó erők ismertetése után érdemes röviden végigpillantani azon, hogyan gyűlt össze anyaga.

Itt különösen nagy szerepet játszott a helyi erők segítsége, amelyet elsősorban az ujkori emlékanyag összegyűjtésénél használtunk ki. Az alapot alkotó kis gyűjtemény kiegészítésére elsősorban a bányauzem irodáit, raktárait néztük végig anyaggyűjtés szempontjából. Ezekben a bányáról a századfordulón készített fényképeket, XIX. századi térképeket (fektetési térképek) gyűjtöttünk össze. A tárgyi anyag is gyarapodott. Találtunk bányászszerszámokat, blaskákat s még egy a harmincas években készült sárgaréz bányászjelvényt is, melyet régen a bányász temetésekkor vittek a gyászmenet élén.

De a bányauzem irodáiból gyűjtöttünk a legujabb kor történetére vonatkozó tárgyi emlékanyagot is. Így például az üzem 1948-ban kapott «kiváló vállalat»-i vörös zászlaját, valamint élüzemi ki-tüntető okleveleket s ezenkívül számos fényképet.

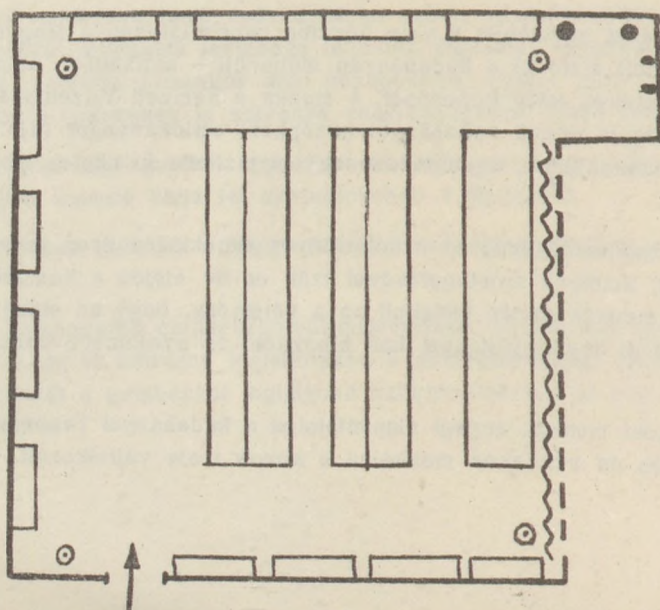
Szépen gyarapodott az írásos dokumentációs anyag is ebből a gyűjtésből. Régi munkakönyveket, cégjelzéses papirokat szedtünk össze a bánya újabbkori történetének különböző korszakai-ból. Találtunk még régi üzleti leveleket, beszámolókat és jegyzőkönyveket is -- bár a levéltári anyag értékesebb része már a miskolci megyei levéltárban van. Néhány nagyobb és fontos írásos dokumentumot, mint pl. a pörkölő munkásainak létszámkönyvét, vagy a környék 1869-ben készült nagy térképét nagyságuk miatt nem is tudtuk kiállítani.

Nem kisebb anyag gyűlt össze a gyűjteményért lelkesedő bányászoktól, mérnököktől, régi bányászcsaládok ivadékaitól. Többen adományoztak régi bányászlámpásokat. Kaptunk régi fényképeket, valamint többajta társpénztári tagsági könyvet. Sok bányarendtartást gyűjtöttünk. A gyűjteménynek ajándékozták a középkori templom egyik mérműves ablakában talált XVII-XVIII. századi ablaküveg szemet és a templom régi padlójából egy padlótéglát. Többen ajándékoztak az ásvány és kőzetgyűjteményhez is.

A Magyar Nemzeti Múzeum az ezüst pecsétlő lenyomatát és fényképeit, a rudabányai műemlékekről készült fényképfelvételeket, oklevélmásolatokat és fotókópiákat adományozott a gyűjteménynek. Az év elején végzett leletmentésen talált tárgyak közül néhányat a múzeum konzerváltatott s ezeket is a gyűjtemény kapta a leletmentésen készült fényképfelvételekkel együtt.

Az így jelentősen meggyarapodott anyag számára őrzési helyet a rudabányai Petőfi Sándor Művelődési Házban kaptunk, ahol kiállítás formájában rendszereztük. A Művelődési Ház földszinti előcsarnokából nyíló helyiségben levő kiállítás szerkezete és felépítése a következő.

A nagyjából négyzet alaprajzu helyiséget az alábbiak szerint rendeztük be:

Három falán, alul szögvas-tartókba erősített üvegből készítettünk négy-négy falitárlót Függönyös üvegfal ablaka elé üveggel fedett asztalt helyeztünk. a közepére két asztaltárlóba került az ásványtani anyag. A tárlók előtt kordon huzódik, melynek tartórudjait alul nehéz feketére festett csillekerekbe erősítettük. A fal csontszinű a tárlók vas alkatrészei, valamint az ajtó és ablak fehérre vannak festve. A tárlókba kiállított feliratokat, térképeket, lecsiszolt, természetes színű falemez (furnir) lapokra irtuk és rajzoltuk; ugyanilyen lapokra ragasztottuk a kiállított képek, fotókopiák nagy részét is. A feliratok, rajzok és térképek színe barna.

A bejáratnál balra eső négy tárlóban Rudabánya középkori történetét mutatjuk be. Az elsőben rövid összefoglaló felirat mondja el a város középkori történetét. E felirat alatt a XIV. századi ezüst pecsétlő lenyomatát s fényképeit állítottuk ki, egy XVI. századi térképrészlettel együtt, melyen Rudabánya is szerepel. A tárló aljára egy a környéken előkerült kőbaltá töredékét tettünk, utalva a történelmi előzményekre. A második tárló középpontjába egy XVI. századi jobbagynévsort helyeztünk, melyet korabeli iparosábrázolások illusztrálnak és egészítenek ki. Ebben a tárlóban van a várost és biráit először említő XIV. századi oklevél másolata. A tárló aljára itt egy XV. századi vascákány került. A harmadik tárlóban a XIV-XV. századi templomot és emlékeit ismertetjük; alaprajza és fényképek mellett a tárló aljában XVII-XVIII. századi üveglapok, szem és padlótegla vannak benne. A negyedik tárlóban a középkori Rudabánya ezüst és rézbányászatáról megmaradt okleveles forrást mutatjuk be a felső-magyarországi bányavárosok térképével együtt. A tárló aljában az itt talált réz, ezüst és ólomérceket állítottuk ki.

E négy tárló anyaga főleg írásos és fényképes dokumentáció. Az ajtóval szemben fekvő fal négy tárlójában és a hozzákapcsolódó fali fülkében igen értékes XIV-XVI. századi bányászati tárgyi anyag van.

Itt az első tárlóban a fejtés középkori szerszámaint mutatjuk be. Ékek és kalapácsok mellett csákányokat s a Rudabányán előkerült bányarészek rajzait helyeztük itt el. A tárló aljában XVIII. századi csákányt és éket különítettünk el a középkori anyagtól. A második tárló a középkori bányaszállítás tárgyi emlékeinek jutott; latakő, falapátok, valamint eredeti fanyéllal együtt megmaradt csákányok. Használatukat XVII. századi képek magyarázzák. A harmadik tárlóban a XIV-XVI. századi bányavilágítás emlékeit gyűjtöttük össze. Cserép bányászmeccsések, lákyadarabok, szükségmécsek vannak itt. A tárló aljába ivópohár töredékét, középkori bányarészben előkerült bőrdarabokat helyeztünk. E fal negyedik tárlójába a középkori kohászat megmaradt emlékei kerültek. XIV. századi vascipó, fújtató csövég és salakveretek Rudabányáról és környékéről. A tárló alján kiállított XIX. századi fektetési térkép és salakdarabok mutatják azt is, hogy az egész bányavidék ilyen salak-halmokra épült.

E fal folytatásába eső kis fülkében egy középkori aknából előkerült alig 20 cm széles falérrát, valamint támlapárt és lőtefát állítottunk ki. Itt az akna falra festett gerenda szerkezetével igyekeztünk az eredeti hangulatát visszaadni.

Az ismertetett két fal tárlói felett Agricola XVI. századi munkájából kinagyított képsorozat mutatja be a középkori bányászatot s egyben magyarázza a kiállított leletanyagot is. A képsorozaton a varázsvesszős érckutatástól elkezdve a fejtési, szállítási, és világítási módokat láthatjuk.

A XVIII. században földműves állattenyésztő faluvá alakult Rudabánya történetét az ablak előtti asztalon mutatjuk be. Itt a történelmi összefoglaló szövege után a falu költő szülöttének Gvadányi Józsefnek életét és műveit ismertettük, majd a református templom híres XVIII. századi festett lamennyezetét. Az üveglapokkal befedett asztal végén a XIX. század második felének emlékeiből a bányatelkek fektetési térképeiből, első irataiból állítottunk ki néhányat, hogy a látogatót átvezessük a XIX-XX. század anyagához.

A legujabbkori történetet bemutató jobboldali falon négy tárlóban osztottuk el az anyagot. Az első kettő a XIX. század végéről és a XX. század első feléről megmaradt emlékeket tartalmazza. Az első tárlóban a bánya történetét leíró táblához korabeli iratokat, bányarendészeti szabályzatokat, régi bányarészek fényképeit állítottuk ki. Itt vannak az ezredéves kiállításon szerzett érmék és oklevelek. A második tárlóba viszont a munkásokra és szociális helyzetükre vonatkozó anyag

került. Munkakönyvek, társpenztári tagkönyvek, blaskák és blaskaverőtovek mellett a bányásztelepülés lárképe és XIX. századi bányászmcésesek alkotják e tárló anyagát. Itt állítottuk ki a Rudabányáról írott századeleji munkák néhányának fotókópiáját. A tárló aljába barna vasérc darabot helyeztünk, jelezve, hogy e kor már elsősorban ezt bányászták. A bánya felszabadulás utáni történetét bemutató harmadik tárlóban élüzemi oklevél s vörös kitüntető zászló az uralkodó anyag. A bányában folyó gépesített munkát fényképeken mutattuk be, s e tárlóban nagyobb mennyiségben szerepelnek a Rudabányáról írott legújabb geológiai bányászati munkák, újságcikkek. Ez mintegy előkészíti az utolsó, negyedik tárlót, melyben a Rudabánya jövőjét mutató dokumentációs anyagot igyekeztünk összegyűjteni. Az épülő dúsító mű fényképei, a dúsító műszaki berendezésének vázlatos tervei s az építkezéshez készített tudományos munkák teszik e tárló anyagát. Aljára pátvasérc darabot helyeztünk, jelezve, hogy a jövő erre épül.

E fal tárlói fölé -- folytatva a középkori képsort -- a múlt század végén s e század elején a bányáról, valamint a pörkölökről készített nagy fényképeket helyeztük el.

A talán kissé hosszúra nyúlt beszámolót azért irtam meg, mert a gyűjtemény kialakulása és rendezése olyan tanulságokat szolgáltatott, amelyeket másutt is fel lehet használni.

Napjainkban számos helytörténeti gyűjtemény (helytelenül muzeumnak nevezik őket) keletkezik. Ezek létrejötte és létesítése indokolt, azonban hatásuk és munkájuk csak akkor lesz eredményes, ha a helyi erők gyűjtőkészsége és támogatása úgy párosul a tudományos rendezéssel és rendszerezéssel, ahogyan Rudabányán történt. Ezt csak úgy lehet elérni, ha a helyi kezdeményezők által megteremtett anyagi és tárgyi lehetőségek alapján muzeumok tudományos dolgozói végzik el a munkát. A rudabányai példa csak alátámasztotta kisvárdai, nyirbátori, nagyvázsonyi hasonló tapasztalatainkat.

A gyűjtemény jövőjéről kell még néhány szóban megemlékezni. Ugy gondolom, hogy a Magyar Nemzeti Muzeum Adattára által védett gyűjteménnyé kellene nyilvánítani. A védett gyűjtemény gondját elsősorban a bánya vezetősége, a művelődési otthon és a miskolci muzeum viselné. Gyarapodása biztosítva van. Már a rendezés közben adományoztak újabb tárgyakat az érdeklődők, például bányászmcéseseket. Az így összegyűlő, esetleg felesleges emléktárgyból a Magyar Nemzeti Muzeum és a miskolci muzeum gyűjteményét is lehetne gyarapítani. De bővíthet az emléktárgy az ezutáni régészeti leletmentések eredményeiből is.

A gyűjtemény gyarapodását is szolgálhatják az anyag alapján meginduló tudományos kutatások. Az összegyűjtött anyag számos olyan kérdést vet fel, melyek feldolgozása a már nyomdában lévő Rudabánya monográfiát is gazdagítaná. Így például a bánya egyik mérnöke a rudabányai anyagvizsgáló laboratóriumok történetét írja meg. Felvetődött a pörkölő munkások létszámkönyvének tudományos feldolgozása is.

Igy jött létre a rudabányai helytörténeti gyűjtemény. Létrejöttének legfontosabb tényezője, – sem mértékkel mérni, sem pontosan körülírni nem lehet – az ügy iránt érzett lelkesedés és szeretet volt, melyet néhány akadémikuskodó és rosszindulatu hang sem tudott megzavarni. Ez a lelkesedés pedig a haza, szülőföld, munkahely szeretetéből eredt. Erre akar a gyűjtemény és a kiállítás is tanítani.

Szabó György

BIRÓ LAJOS A TERMÉSZETKUTATÓ

1956. augusztus 28-án Biró Lajos születésének 100 éves évfordulóját ünnepeltük. A magyar természetkutatók egyik kiemelkedő alakját tiszteljük benne. Sanyaru fiatalsága és hanyatott férfi kora után, 39 éves korában elérte élete célját, amelyre évtizedeken át teljes erejével és odaadással küszködött. Ujguineába mehetett, hogy ott állatokat, növényeket gyűjtsön, és hogy néprajzi fanulmányokat

végezzen. Ujguineában, ahol akkortájt fehér ember rövid időn belül, sokszor hetek alatt halálosan megbetegedett, vagy egyszerűen visszaszökött egészségesebb tájakra, ott – majdnem állandóan betegségekől gyötörve, pénziánnal küzdve és a német hatóságok piszkálódásainak kitéve – hat éven át kitartott és dolgozott Bíró Lajos, ládászámra küldte haza a Magyar Nemzeti Muzcumba az értékesnél értékeesebb gyűjtéseit.

1896. január 1-én – tehát kerek 60 évvel ezelőtt – lépett első ízben Ujguinea földjére, és pedig Friedrich-Vilhelmshafenben, a mai Padangban. Hat hónapig tartó kutatás után költözött át Stephansortba, és végül Erimában telepedett meg. 1897 végén súlyos maláriarohamoktól aláesott egészsége arra kényszerítette, hogy két évig tartó gyűjtő és kutatómunkáját megszakítva, Hátsó-Indiában, majd később Jáva szigetén keressen gyógyulást. Ezt a gyógyulást illetve üdülést pedig a singaporei múzeum, valamint a buitenzorgi Botanikai Kert zoológiai, botanikai és antropológiai könyvtárában kereste, és találta is meg. 1898 júliusában ismét újult erővel folytatta ujguineai kutatásait, ezúttal Simbangban. Egy évre rá tért vissza Friedrich-Vilhelmshafenbe, később pedig hosszabb ideig újból Stephansort környékén dolgozott. Erre az időre esett találkozás a híres német orvoskutatóval, az akkor világgörüllő utján Ujguineában tartózkodó Koch Róberttal. 1901. év elején a French szigetekre tette át működésének színhelyét. Az ottani gyűjtési eredményekben mélységesen csalódva, és ismét betegségekől kinezva Ausztráliába hajózott át. Ott sem pihent. Buja Sydney könyvtárait és gyűjtött a város környékén. Sydney egészségesebb éghajlata, valamint a Blue Mountainsban végzett gyűjtései visszaadták – legalább részben és bizonyos időre – egészségét; de tervét, hogy gyűjtőtevékenységét kiterjessze hosszabb ideig Ujzelandra is, nem tudta megvalósítani. Így a French szigeteken át – ottani háztartásának feloszlása után – visszatért Ujguineába. Hatéves tartózkodása és működése a trópusi éghajlat alatt azonban végleg aláásta már egészségét, és összetörte akaraterejét. 1901. december 21-én indult el hazafelé vezető útján. Jáván, Indián és Afrikán keresztül 1902. augusztus 27-én érkezett meg Budapestre.

Alig hogy visszatért hazájába, Bíró Lajos újból nekikészült, ezúttal Tuniszba, majd Kréta szigetére. Ezekre az utakra részben megrendült egészségi állapota miatt kényszerült, részben pedig újabb gyűjtésekre vitte tudományoszomja. A következő években végiglátogatta Európa számos muzeumát, köztük kétszer is megfordult a British Muzeumban. Rövid ideig Törökországban, valamint Bulgáriában is tartózkodott, illetve gyűjtött. Emellett álmodozott újabb és újabb nagyszabású gyűjtőutakról, expedíciókról Közép-Amerikába, a Himalájába és Közép-Ázsiába, de szíve leginkább visszahívta kedves «vademberei» közé, a déli tenger csodás szigetvilágába. Közben pedig mostoha életkörülmények között, mint tiszteletbeli muzeumi őr, igen szerény tiszteletdíjjal szorgalmasan dolgozott a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárában, végleges tudományos feldolgozásra készítette elő életén át gyűjtött állatait, és rendezgette a múzeum Hymenoptera gyűjteményét.

Közel 50, többnyire kisebb terjedelmű cikkben elsősorban rovarokon végzett biológiai megfigyeléseit közölte. Ezek a jelentéktelennek tűnő cikkek azonban tanúságot tesznek Bíró Lajos éles megfigyelőképességéről, és számos kérdésben előbbre vitték korának természettudományi ismereteit. Két könyvben, «Hét év Uj-Guineában» (Budapest, 1923, 196 old.) és «Ujguineai utazásom emlékei» (Budapest, VII + 260 old., 2 tábla és 49 szövegközti kép; csak halála után jelent meg) érdekesítő stílusában számolt be életének küzdelmeiről, terveiről és eredményeiről. Ez a néhány cikk és ez a két könyv minden, ami Bíró Lajos nagy tudásából és felbecsülhetetlen tapasztalataiból nyomtatásban reánk maradt. Két emberöltőn át tanult és kutatótt lankadatlanul. Erre vall többek között hagyatékában található jegyzeteinek óriási mennyisége is. De nem volt türelme, hogy cikkekben, könyvekben lefedtesse eredményeit. Ha megoldottnak látott egy kérdést, türelmetlenül más probléma felé fordult, és többnyire csak kicsiny, az illető állat, rovar alá tűzött, jellegzetes parányi írásával teleírott cédulák szólnak eredményeiről, tudásáról. Ezek a cédulák pedig sokszor még ma is fontos utmutatást nyújtanak egyes kérdések megoldására.

Bíró Lajos tudományos érdemeit azonban elsősorban gyűjtéseivel szerezte, és ezekkel a gyűjtésekkel nevét nemcsak a magyar zoológiai kutatások történetében örökítette meg, hanem a nemzetközi irodalomban is méltó helyet harcolt ki magának. Közel 200 000 állatot küldött ujguineai tartózkodása alatt a Magyar Nemzeti Múzeumnak, és ez a 200 000 állat csaknem kimeríthetetlen kincses-

bányává vált minden Ujguinea állatvilágával foglalkozó zoológus számára. Már 1899-ben írja B. Hagen (Unter den Papuas, Wiesbaden, 1899): «Hol maradnak fiatal német zoológusaink? Miért engedik, hogy a világ zoológiai szempontból egyik legérdekesebb területének, még hozzá német gyarmat feltárásának elsőbbsége kicsusszon a kezünkben? Nem megszügyenítő-e természettudományi vállalkozó szellemünkre, ha már 15 éve német lobogó alatt álló területek zoológiai feltárása egy magyar professzor nevéhez fűződik, és ha a «Természetrájk Füzetek», a Magyar Nemzeti Múzeum kiadványai, Német-Ujguineát illetően tudományos gyűjtőpontjává válnak?»

És valóban így is volt! Az azóta eltelt több mint 50 év alatt számos bel- és külföldi kutató munkódtott közre Biró Lajosnak a Természettudományi Múzeum Állattárában őrzött anyagának feldolgozásán. E kutatások nyomán jóval több mint 150 tudományos cikk és értekezés jelent meg, először a Természetrájk Füzetekben, majd később a Magyar Nemzeti Múzeum Természettudományi Évkönyvében (Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici), de számos külföldi szakfolyóiratban is. Ujguinea zoológiai kutatása pedig ma már elképzelhetetlen Biró Lajos gyűjtései eredményei nélkül. Közel 2400 addig ismeretlen állatfaj tudományos leírása készült el Biró Lajos anyagának alapján, és a 250-et megközelíti azoknak az állatfajoknak a száma, amelyek tudományos elnevezésükben Biró Lajos nevét örökre összekötik Ujguinea zoológiai feltárásával. Sőt mi több: 17 állatnem is viseli ma Biró Lajos nevét. Ezek: Biróa, Biróella, Biróguineus, Biróia, Birólagria, Biró-Lajosia, Birónium, Birónopalpus, Birópetris, Biróum és Pseudobirónium. Hogy mennyire kimeríthetetlen még ma is Biró Lajos Ujguineán gyűjtött anyaga, mindennél világosabban tárja elénk a Természettudományi Múzeum Évkönyvének idei, Biró Lajos emlékének szentelt kötete, amely további 14 nem, illetve alnem és közel 130 új állatfaj tudományos leírását tartalmazza. Emellett ebben a kötetben 15 eddig ismeretlen zuzmófaj között leírása bizonyítja, hogy – amint már számos régebbi közlemény alapján is ismeretes volt – botanikai gyűjtései is sok újdonságot rejtettek magukban. De még ezzel sem merült ki a Biró Lajos által gyűjtött anyag, és a további feldolgozások szintén számos új adattal fogják gyarapítani Ujguinea állatvilágáról való ismereteinket.

Nemcsak Ujguineában kifejtett gyűjtőtevékenysége volt ilyen eredményes. Tuniszban, Kréta szigetén, Törökországban és Bulgáriában végzett kutatásainak gyűjtéseinek eredményei – ha nem is annyira világraszólóak mint amazok – mégis jelentősen hozzájárultak ezen országok állatvilágának megismeréséhez. Végül, de nem utolsó sorban, meg kell még emlékeznünk Biró Lajosnak a Kárpát-medencén belül végzett gyűjtéseiről is. Évtizedeken át – Ujguineába történt utazása előtt, valamint visszatérését követő időben – számtalan kisebb nagyobb gyűjtőtúrán végigbarangolta a Magas Tátrát, a Máramarosi havasokat, a Velebit hegységet, a Biharhegység bozótait és barlangjait éppúgy, mint az Alföld és a Dunántul rónaságait. Az általa gyűjtött anyag pedig ma is az Állattár legbecsebb kincsei közé tartozik.

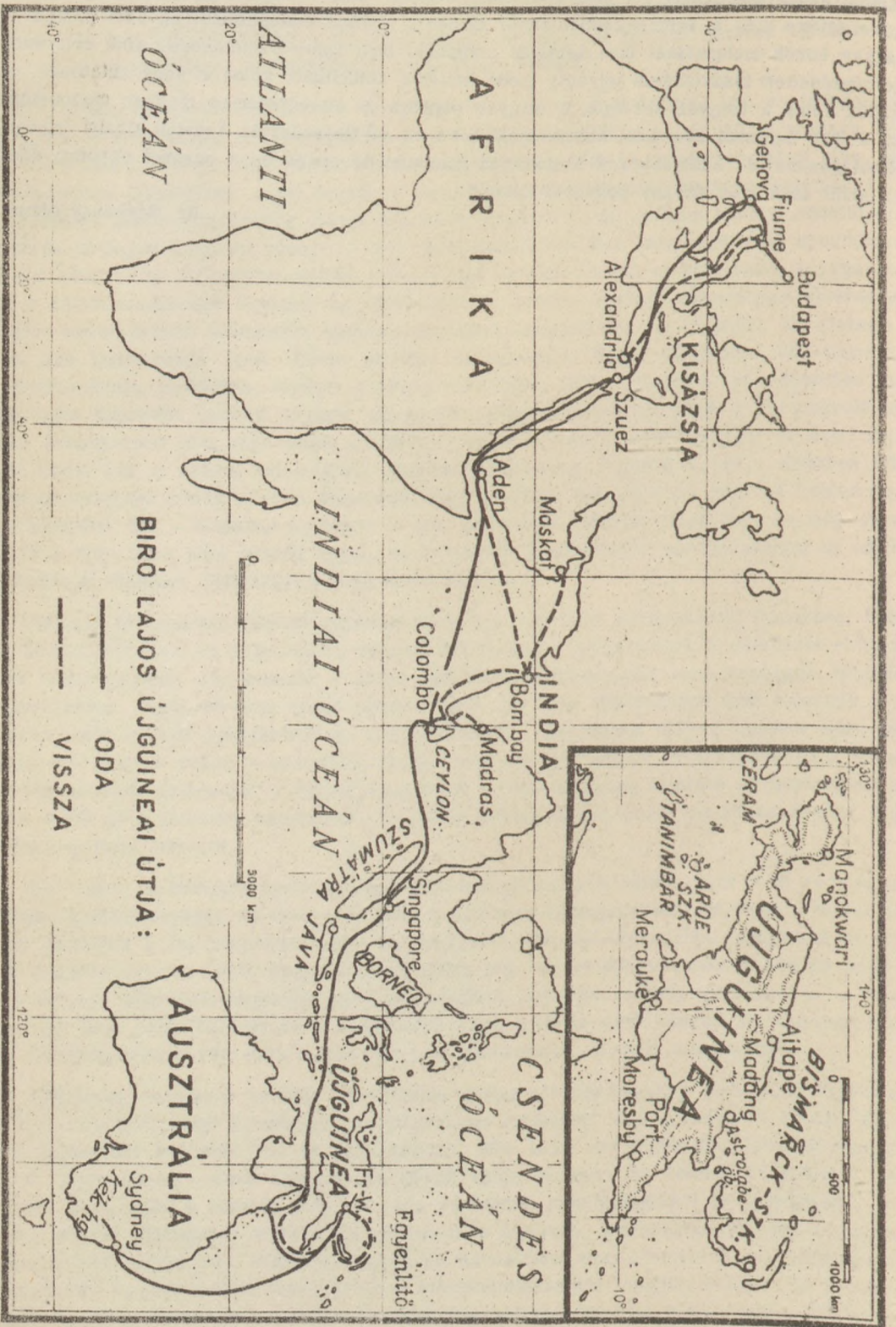
Biró Lajos muzeológiai tevékenysége sem maradt nyomok nélkül. Éveken át rendezgette külföldi útjain gyűjtött anyagát, és elvégezte rajta a végleges feldolgozáshoz szükséges előkészületeket. Emellett felállította a Természettudományi Múzeum első hangya- (Formicida) gyűjteményét. Évtizedeken át gyűjtötte előszeretettel Magyarország addig alig ismert Mikrohymenopterait és határozgatta őket. A magyar Mikrohymenopteraik általa összeállított, sok ezerre rugó gyűjteménye – annak ellenére, hogy Biró Lajos tudását és tapasztalatait ezen a téren sem fektette le sohasem írásban – mégis kiindulópontjává vált több neves magyar entomológus további munkájának.

Különleges varázssal hatottak annakidején széles olvasórétegekre Biró Lajos Ujguineából írt és a Természettudományi Közönyben folytatásokban megjelent levelei, amelyek később könyv alakban is forgalomba kerültek (Hét év Ujguineában). Biró Lajos ma fellelhető, illetve összegyűjtött leveleinek összeállítása – csak egy részük került eddig közlésre az említett könyvben – pedig azt bizonyítja, hogy ezek a levelek még ma sem veszítettek jelentőségükből és értékükből; sőt ellenkezőleg. Minden életrajznál, minden önéletrajznál is hüebben, kifejezőbben követik a nagy magyar természetkutató küzdelmes, nélkülözésekben és harcokban, eredményekben és csalódásokban oly gazdag életét. Emellett tartalmaznak értékes természettudományi megfigyeléseket és leírásokat, stílusukban és éles meglátásukban felülmulhatatlan karcolatokat Ujguinea akkor még a kőkorszak szín-

vonalan élő bennszülötteinek életéből. Nem utolsó sorban pedig érdekes, röpke bepillantást nyújtanak az ezredforduló éveinek német gyarmatpolitikájába.

Biró Lajos életével és munkásságával ebben a jubileumi évben már több cikk foglalkozott, újságokban és különböző folyóiratokban. A Magyar Rádió is megemlékezett Biró Lajosról, és a Nemzetközi Muzeumi Napok alkalmával két ünnepi előadás méltatja majd a nagy magyar kutató érdemeit. De mindez, hozzátéve még a Természettudományi Múzeum említett emlékkötetét is, nem pótolja az illetékes magyar körök mulasztását Biró Lajossal szemben. Biró Lajos születésének 400. évfordulóján teljes levelezésének kiadatásával ugyanis méltó emléket állíthattunk volna e nagy kutatónak, és ezzel leróhattuk volna a magyar zoológia, a magyar néprajz és az egyetemes magyar muzeumügy hálóját azzal a Biró Lajossal szemben, akinek saját kora az «Ő Császári és Apostoli Királyi felsége legfelsőbb elhatározásával» adományozott tiszteletbeli muzeumi őr címén és a szegedi egyetem disz-doktorátusán kívül csak igen sovány kenyeret juttatott.

Dr. Székessy Vilmos

Biró Lajos életművével elsősorban a zoológiának kötelezte el magát; etnográfiai tevékenysége lényegében ujguineai tartózkodásának idejére korlátozódik.

+ + +

Uj-Guinea, a Bismarck szigetcsoport, a Vitu (Francia) szigetek -- Biró melanéziai munkásságának színterei -- a századforduló idején etnográfiai szempontból jóformán teljesen feltáratlanak számítottak. Mint egyik levelében megjegyzi -- «Akármerre indulva a harmadik-negyedik faluba értem, egész sereg bennszülött tódult hozzám engem megbámulni, mert én voltam az első európai, akit valaha láttak.» Így nem csodálhatjuk, hogy Biró figyelme az állatvilág mellett az emberre terelődik s melanéziai tartózkodásának hat éve alatt ernyedetlen szorgalommal tanulmányozza a bennszülöttek életét, gyűjti körkori kultúrájuk tárgyi anyagát. «Akaratlanul is néprajzi megfigyelővé és gyűjtővé válik itt mindenki ... Az igaz, hogy eddig zoológusnak indultam, de hát itten mégis a legérdekesebb élő lény az ember» -- írja mintegy mentegetődzésként etnográfiai gyűjtései miatt.

Gyűjtési módszere az akkor még meglehetősen ismeretlen ún. «állomásozó terepmunka» volt, ugyanaz, mellyel huszonöt évvel korábban Miktucho-Maklaj is dolgozott. Természetudományi gyűjtései is egy-egy vidék módszeres megismerésére készítették s etnográfiai gyűjtéseiben is egy-egy vidék népeiségének lehetőségig alapos, mély megismerésére törekedett. Így adódott, hogy Astrolabe-öböl, Aitapei (Berlinhafen) és Huon-öböl gyűjteményei kerek egészet alkotnak; a kultúra minden tárgyi megnyilvánulását legfontosabb típusaikban magukban foglalják. Uj-Írlandi és Vitu-szigeti gyűjteményei már nem teljesek; az előbbinél a gyors utazás, az utóbbinál pedig az ott már előrehaladt kulturális átalakulás megakadályozta gyűjteményeinek kiegészítését. Mindenesetre elmondhatjuk, hogy az előbb említett három területre vonatkozóan Biró gyűjteménye egyedülálló jelentőségű.

Gyűjteményének értékét emeli, hogy nem halott tárgyakat gyűjtött, hanem jegyzeteiben a leltérhely, név, készítő -- tehát a legfontosabb adatok mellett -- a tárgyra vonatkozó tudnivalókat is leírt. Jegyzetei nem egy helyen teljes tárgymonográfiáknak beillenek, nem is beszélve arról, hogy a tipológiai és ornamentikai megjegyzéseken túlmenően feljegyzi a tárgyak társadalmi, vallási vonatkozásait is. Gyűjtései ma is mintaszerűnek számítanak, a századvégén pedig ritkaságszámba mentek.

Jegyzeteinek értékével és szükségességével maga is tisztában volt. Mint írja -- «nem is volt célom pusztán etnográfiai tárgyak gyűjtése, nekem néprajzi megfigyelések a fontosabbak, név és adat, és minden, amit róluk, támolékról elmondani tudnak». Másutt, Chyzer Kornélnak írott levelében jogos büszkeséggel állapíthatja meg: «A Huongolnál körülbelül ötnegyed év alatt annyi etnográfiai anyagot gyűjtöttem, hogy nem kell magamat érte szégyenlenem. A gyűjtött tárgyaknál nagyobb becse van előttem az írott anyagnak ... Azt hiszem, ha ezzel elkészülök, egész Uj-Guineának akár melyik területéről nem lesz olyan kimerítő ismeretünk, mint a jabim-vidékről ... Az volna legnagyobb örömöm, ha majdan elmondhatnók, hogy bár majdnem egy évtizedig itt Finschhafenben volt a német telepítés súlypontja, minden tudományos expedíció kiinduló helye, mégis mi magyarok fedeztük fel e vidéket a tudománynak.»

Etnográfiai munkásságát idehaza Szalay, a Nemzeti Múzeum igazgatója, nem nézte jó szemmel. Gyakoriak Biró mentegetődzései Szalayhoz írott leveleiben -- «Ne tessék megróni érte, hogy hűtlen lettem az én régi ideálomhoz és sógorasszonyára, az «ethnológiára kacsingatok» -- írja egy helyütt, s a zoológiai gyűjtés érdekeire hivatkozva próbálja menteni magát. Simbangból írja 1898-ban: «Bár jól tudom, hogy nem kívánatos, mégse hagytam fel az ethnologicák gyűjtésével. Szükségem van rá az állatok gyűjtésénél is.»

Így, az otthoni kelleltenség, de a gyakori pénzhiány is arra készítették, hogy olykor abba hagyja a tárgygyűjtést és munkáját szokások, vallási képzetek, társadalmi adatok feljegyzésére korlátozza. Munkásságának kétségkívül ez a leggyengébb oldala; itt el kellett hagynia a kézzelfogható valóság területét s fölé idegen területekre kalandoznia. Tényszeretete és természettudományos pontosságát itt sem hagyja azonban el: rögzíti az általa bizonyosnak tartott adatokat s megjegyzi, ha

valamiben nem lát tisztán. Kiadatlan jegyzeteiben írja -- «A bennszülöttek fogalmával a lelki életre ez ideig én sem vagyok tisztában, a mi felfogásunkból való következtetésekkel pedig nem akarok e kérdést már előre is zavarossá tenni» -- s csak ennek előrebocsátása után közöl néhány adatot.

Gyűjtéseiben a lényképezőgépet is felhasználja. Több száz lényképfelvételén a bennszülött éle számos jelenetét örökíti meg s szokásához híven minden lényképfelvételhez bő magyarázatot fűz. Arra törekszik, hogy a begyűjtött tárgyak használatát lényképen is bemutassa s néhány felvételen az ásolapátkák használatáról, a pajzsok viselési módjáról, kagylókarpercecek furásáról stb. egye dülálló értékű. De a csoportfelvételek sem nélkülözik a -- néha humoros és csipkelődő -- megjegy zéseket. Egyik Vitu-szigeti csoportképhez írott magyarázatában írja egyebek között -- Tui asszony ságról nem tudok semmit ... Ellenben ott mellette az én sógornémról, Járó asszonyról nem egy pikáns hír jár szájról szájra. Mint mindenütt a világon, itt is a férj az utolsó, aki hall róla.»

A bennszülöttekkel való szoros együttélése, életüknek, szokásaiknak alapos megismerése nyomán tisztán állt előtte az un. természeti ember valódi, kendőzetlen lénye. Tanulmányai alapján arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy a bennszülött alapjában véve ugyanolyan ember, mint mi vagyunk s a mienktől különböző szokásai, életfelfogása csak az eltérő környezet hatásának eredménye. Erkölcsi szempontból megítélve őket, jó és rossz embereket egyaránt találhatunk közöttük s helytelen lenne értékelésükben akár a rosszat általánosítva vadembereknek, vagy a természet «rom latlan, egyszerű gyermekeinek» tartani -- romantikus tuzással -- őket. «Más vidék, más emberek, más erkölcsök, más életfelfogás» -- írja. «Mi erkölcsileg alantabb fokon állóknak tartjuk a pápuákat, mert a többnejűségnek hódolnak, s hivatkozunk az emberi természetre, hogy álláspontunkat igazoljuk. Ezek pedig lenézik az európaiat, mert -- szerintük -- egynejeségben élnek, mint az ottani állatok, holott az embert az különbözletti meg az oktalan állattól hogy több családot is eltarthat». Nézete szerint minden társadalom a fejlődés terméke s csupán fejlettségük fokában, de nem alapvető emberi tulajdonságaikban, különböznek egymástól. A szokások, az eltérő társadalmi berendezkedés, a hiedelemvilág nem «vademberi különlegesség», hanem «az emberi testi és szellemi élet produktumai, csak a fejlődés különböző foka választja el őket.»

+ + +

Biró Lajos etnográfiai gyűjtésének teljes anyagát a budapesti Néprajzi Múzeum őrzi. A tárgyi anyag mintegy ötezer tételszámon kb. 6000 darabot tesz ki, tehát évente mintegy ezer tárgyat gyűjtött. Ez a szám -- Biró munkamódszerének, alapos feljegyzéseinek ismeretében -- szokatlanul magasnak mondható, különösen ha számba vesszük, hogy pénzhány miatt sokszor tartózkodnia kellett a gyűjtéstől. Feljegyzései több ezer lapot foglalnak magukban, legnagyobb részük még publikálatlan.

Gyűjteményeiről még Biró Lajos életében három publikáció jelent meg. Az első 1899-ben a berlinhafeni (Aitope), a második 1901-ben az Astrolabe-öböl gyűjteményét ismerteti, míg a harmadik a dél-ujrilandi hajózással foglalkozik. Későbbi gyűjtései publikálatlanok, éppen azok, melyek az előbbieknél is nagyobb értékűek.

+ + +

Biró Lajos ujuineai etnográfiai munkásságát elsősorban a külföldi szakkörök becsülték nagyra. Ennek bizonyítékát elsősorban abban láthatjuk, hogy az Észak-Uj-Guineával foglalkozó speciális munkák mellett az összefoglaló munkák kivétel nélkül Biró megjelent munkáira hivatkoznak, ha Aitape vagy az Astrolabe-öböl bennszülött kulturájáról írnak. Legutóbb Schlesier 1955-ben megjelent, az ujuineai etnográfiai kutatást tárgyaló munkájában emlékezik meg Biró érdemeiről, de nem hiányzanak publikációi Taylor 1952-es nagy, az Európában megjelent anyagot illetően egyébként meglehetősen pontatlan óceániai bibliográfiájából sem. Csak sajnálni lehet, hogy 55 év óta nem akadt lehetőség többi gyűjteményeinek megfelelő kiadására és ismertetésére.

Irodalom:

- Biró-Jankó : Biró Lajos német-új-guineai (berlinhafeni) néprajzi gyűjtéseinek leíró Jegyzéke, Budapest, 1899.
- Biró-Semayer : Biró Lajos német-új-guineai (Astrolabe-öböl) néprajzi gyűjtéseinek leíró Jegyzéke, Budapest, 1901.
- Biró Lajos : Adalékok a Bismarck-szigetek lakóinak hajózáshoz és halászatához. Néprajzi Értesítő, 1905. VI. évl.
- Bodrogi Tibor : Biró Lajos, Ethn., 1951. LXII. No. 1-2.
- Bodrogi Tibor : Biró Lajos, az etnográfus. Természet és Társadalom, 1956. augusztus.

JAVASLATOK, VÉLEMÉNYEK

A MUZEUMI RESTAURÁLÁS-KONZERVÁLÁS KORSZERŰ KÉRDÉSEI

(A Muzeumi Híradó idei II. számában ugyanezzel a címmel közöltük Hasznosné Szöllős Ilona cikkét. Több muzeumi dolgozónk nem ért egyet a cikk megállapításaival és javaslataival. Az eddigi hozzászólók véleményét ebben a számban közöljük. Kákay Szabó Györgytől is kaptunk néhány sort, csodálkozását fejezte ki azért, hogy Hasznosné cikke a Muzeumi Híradóban megjelenhetett.

A Híradóban a jövőben is helyet adunk minden olyan cikknek, amelyet muzeumi dolgozó aláírva juttat el hozzánk, módot adunk megbeszélésére és megvédésére is; így a muzeológusok nyilvánossága dönthet, mit javasol helyesen, miben téved a cikkíró. A muzeumi restaurálás-konzerválás korszerű kérdéseinek megvitatása e tekintetben is eredményesnek ígérkezik. (A Szerk.)

+++

Baki Győző hozzászólása:

A Muzeumi Híradó 1956. II. számában (75-84. lapokon) Hasznosné Szöllős Ilona kartársnő cikkel írt a muzeumi restaurálás-konzerválás korszerű kérdéseiről. Örömmel kell üdvöznünk a Muzeumi Híradónak azt a törekvését, hogy tartalmát a restaurálás-konzerválás kérdéseivel is gazdagítsa. Valóban szükség is van erre, hiszen annak a hatalmas tudományos és nemzeti vagyonnak megóvása, amelyet muzeumaink őriznek a jövő számára, a feldolgozó munkával egyenlő értékű feladat. Az alábbiakban csupán néhány kiegészítő megjegyzéssel kísérem a vitaindítónak szánt cikket, mert tervem, hogy egyik későbbi számban behatóan fogom ismertetni azokat az újabb eredményeket, amelyek -- főként a vaskonzerválás terén -- nyugodtan mondhatom, nemzetközi jelentőségűnek látszanak.

Muzeumainkban a restaurálás-konzerválás alapvető kézikönyve a Régészeti Kézikönyv. Abban igen komoly elvi alapvetés után a jónak bizonyult eljárások tüzetes ismertetésével alapoztuk meg az anyagmegóvás és helyreállítás teendőit. Ha valahol, akkor éppen a mi munkánkban az elmélet és gyakorlat a legszorosabb egységben jelentkezik. Nincsen verbális -- csak szavakkal dolgozó -- restaurátor, hanem a felmerült új megfontolásoknak mind a gyakorlat tüzetes, lelkiismeretes próbáján kell átessenők, s eközben módosulnak, alakulnak, a feladathoz idomulnak. A Kézikönyvben lefektetett eljárások kiállították a gyakorlat próbáját, és nagyrészt úgy születtek, hogy tapasztalatainkat, problémáinkat a legkiválóbb magyar fizikusokkal, vegyészekkel a Műgyógyászati és kutató intézetek nem egyszer világhírű szakembereivel tárgyaltuk meg, s kísérleteink közben messzemenően figyelembe vettük a korszerű tudomány általuk jól ismert eredményeit. A módszert, amelyet helyesen tapasztaltunk ugyancsak sok esetben megtárgyaltuk e kiváló szakemberekkel. Természetesen

magunk is tisztában vagyunk azzal, hogy még sok a tennivaló, s figyelemmel kísérjük a külföldi kollegák hasonló kísérleteit, éppen ezért örömmel vesszük azt, ha olvasmányai alapján bárki is időről-időre beszámol arról, hogy milyen kísérletek és eredmények születtek külföldön. Ám e beszámolók elsősorban tájékoztató jellegűek a számunkra. Elsőrangú követelmény azonban, hogy a bibliográfia összeállítója helyesen, hozzáértéssel tolmácsolja azt amit olvasott. Egy példa az ellenkezőjére: a cikk írója nincsen tisztában a zürichi Landesmuseum Evers-féle eljárásának levezetésével (v. ö. 78-79. o.) ugyanis az eredeti cikknek az infravörös sugárzókkal vagy akár vacuum kályhában történő szárító fázisát így tolmácsolja: «infravörös sugárral való szárításunk után a szokásos vacuum alatti védőfedéssel itatják». Nem is beszélünk most arról, hogy más a fedés és más az itatás, kétségtelen, hogy a cikkíró itt azt igyekszik bizonyítani fordítási tévedésével, hogy az általam kidolgozott vacuum eljárást a külföld már régen ismeri, holott ez nem áll. Nem kell azt gondolni, hogy a magyar kutatás teljes egészében elmaradt, s csak az a jó, amit külföldről tanulhatunk.

Éppen ez az első kifogásom az idézett vitaindító cikkel szemben. Teljes egészében figyelmen kívül hagyja, hogy elmarasztalja hazai munkánkat s a Régészeti Kézikönyvben adott és sok tekintetben egyedülálló eredményeinket nem is említi. Nem is beszélve az évtizedes tapasztalatok alapján megbízhatónak mutatkozott munkánkról (mindössze a kerámiánál ismeri el, hogy módszereink jók). A magam részéről a hasznos vitát csak egy módon tudom elképzelni, méghozzá úgy, hogy a vita minden egyes tételének kiindulópontja a Régészeti Kézikönyv megfelelő fejezete, s az abban közölt eljárás. Ha ez helytelennek bizonyul, akkor pontról-pontra bizonyítassák, hogy az eljárás ezért meg ezért helytelen, helyette pedig ezért és ezért ezt, meg ezt ajánljuk. Természetesen az ajánlott eljárásoknak csak úgy van értelmük, ha keresztülestek az ellenőrzés próbáján. Ott mégsem tartunk, hogy minden külföldi receptet egyszerűen jobbnak ítéljünk, mint a magunkét, csupán azért, mert külföldi.

Nem csak a hazai eredmények nemismerése és lebecsülése okozott aggodalmat a vitaindító cikkben. Nemcsak az a magatartás volt érthetetlen, mintha most kellene mindent elkezdünk, hanem egy másik komoly aggodalom, most már a gyakorlat terén is felmerült, s ezt szeretném az alábbiakban összefoglalni.

Fővárosi és vidéki restaurátoraink - amint valamennyien tudjuk - a Régészeti Kézikönyv alapján dolgoznak. Munkájuk - az utasítások pontos betartása mellett - még akkor sem káros, ha újabb, korszerűbb eljárásokra valóban sor kerülhet. Mármost, ha vidéki, de fővárosi munkatársaink is, olvassák az indokolás nélkül közölt eljárásokat, megzavarodnak. Ugy érzik, hogy amit csinálnak nem jó, viszont - nem lévén kémikusok - tanácstalanul állanak a közölt, s nálunk még kísérletekkel nem igazolt eljárások előtt. Ez a zavar, zürzavarrá fokozódhatik, s a jószándéku bibliográfiai ismertetés éppen az ellenkezőjét éri el annak, amiért íródott. Ez a tényező ismételtül velem a fentebb írottakat, de most egy másik szempontból. Nevezetesen a Muzeumi Híradó igenis foglalkozzék a restaurálás kérdéseivel, sőt közölje továbbra is a bibliográfiát, de elsősorban olyan új eredményeket, kísérletekkel a hazai problémákhoz idomított új eljárásokat közöljön, amelyek a Régészeti Kézikönyv ajánlott eljárásai helyett, bőven indokolva, újat, jobbat adnak. A restaurálás-konzerválás kérdéseinek ilyenfajta felszínén tartása valóban előre viszi majd tudományunk-gyakorlatát minden napját. Felelősségünk óriási, s éppen ezért csak higgadtan, gazdag tapasztalatokkal, szinte a sebészlelküismeretességével szabad hozzányulnunk a kérdéshez. Nem minden feltétlenül jó azért, mert új és műanyagokat használ; golyós tollal is lehet együgyű dolgokat írni, de ludtollal is írtak remekműveket.

Gondoltam, hogy hozzászólok a cikk alapmagatartásához, de fentebb már érintettem hazai munkánk teljes elhallgatását, s ezen tulmenőleg nem kívánok foglalkozni azzal. Remélem, - hogy - ígéretemhez képest - egyik közelebbi számban adott beszámolómban, amelyben a magyar konzerválás-restaurálás eddigi eredményeit ismertetem, s kidolgozott új eljárásainak leírását adom, mindenkit meg fog győzni arról, hogy fenti aggodalmaink nem nemzeti elfogultságból, de még nem is sértett önértékből fakadnak.

Ráfael Viktor hozzászólása :

Mindazok a problémák, melyeket cikkírója a Muzeumi Híradó II. számában felsorolt, nem újak, előttünk restaurátorok előtt igen jól ismertek. A külföldi szakirodalmat, amennyiben rendelkezésünkre áll, figyelemmel kísérjük és mi magunk is végzünk olyan újító kísérleteket, amelyek világviszonylatban is jelentősek lesznek.

Sajnos anyagi lehetőségeink annyira korlátozottak, hogy pl. a műanyagokkal való kísérletezéseink anyaghiány miatt sok kívánnivalót és pótlást igényelnek. Azáltal azonban egy lépést sem haladunk előre magyar viszonylatban a restaurálás terén, ha csak a külföldön megjelent és itthon kevésbé ismert könyvekből hangzatos fejezeteket idézünk anélkül hogy javasolt eljárásukat manuálisan, technikailag és gyakorlatilag lefolytatnánk.

A cikk írója például hivatkozik a 79. oldalon G. Savage: The Art and Antique Restores Handbook (1954) című könyvre, amelyből a kerámiai edények ragasztására vonatkozólag kivonatot közöl. (A könyv magánkönyvtáramban is megvan.) Hogy mennyire helytelen és szakismeret hiányára vall ennek a ragasztási eljárásnak ajánlása, megindokolom a következőkkel: a kerámiai edények ragasztásánál első és legelőnyösebb követelmény, hogy a ragasztóanyag minél testetlenebb legyen. Ha vastag a ragasztóanyag, akkor az egyes cserépdarabok ragasztási felülete kevésbé jól illeszthető össze. Ha például egy 60-70 cm magas edényt 50-60 darabra törött anyagból rakok össze, a vastag ragasztóanyag olyan méreteltolódást és deformálást okozhat, hogy az edény eredeti formája teljesen megváltozhat.

A 80. oldalon pedig «Kőszobrászati anyag» cím alatt idézett «Corrosion et anticorrosion 1-2 (1953) Kaufmann J. eljárása sem elfogadható. A mészkövet nemcsak a baktériumok porlasztják, hanem a levegőben lévő szén-sav, a fagy és a hő is, illetve a téli és nyári nagy hőmérsékletkülönbség. Kísérletet folytattam magam is az említett cikkben foglalt eljáráshoz hasonlóan. Kísérletemet mind a Tudományos Akadémia, mind az Építőművészek Szövetsége azzal az indokolással vetette el, hogy sokkal nagyobb bajt okozunk azáltal, ha mészkőből készült emlékművet olyan anyaggal vonunk be, amely a kő lélegzését megakadályozza, mintha szabadon hagyjuk. A mészkőből készült műemlékeink problémája sokkal nagyobb probléma, mintsem egy háromsoros utalás keretén belül megmondhatnánk.

A restaurálás problémáinak további részleteit most célszerűtlennek tartom végigelemezni. Inkább vessük fel a lényegét és mondjuk meg őszintén, hogy minket restaurátorokat és műhelyeinket kezelik a legmódszerűbben muzeumaink keretén belül. A tudományos kutatóknak - igen helyesen - lehetőségét nyújtották külföldi tapasztalatcserére: nekünk, restaurátoroknak még belföldi viszonylatban is problémát jelent ez. Hivatkozások történnék a restaurálás terén külföldön elért eredményekre. Ha nekünk is módot nyújtanak korszerű kísérletek lefolytatására és külföldi utazások engedélyezésével elősegítik a tapasztalatcserét, úgy hiszem, a magyar restaurátorok példaként állnak majd a világ összes nem zeteinek restaurátorai előtt.

Ughy Dezső hozzászólása :

A «Muzeumi Restaurálás - Konzerválás» című cikk a 75. o. 1. bekezdésben olvashatjuk, a «mi módszereink 20-30 évvel ezelőtti technikánál megrekedtek». Hát ez nem áll. Merem állítani, hogy mind a restaurálás, mind konzerválás terén világviszonylatban is az elsők között vagyunk. Ha ez így van, hogy lehet, hogy az általunk konzervált lényanyag bizonyos százalékban mégis romlik?

1. Magyaránnyu tömegmunkánál, amikor egyszerre 100-300 darabot kezelünk, természetes, hogy egy kis százalék tovább romlik.

2. Vegyszerek hiányoznak. Már többször mondtuk, hogy a parafinnal való telítés csak kényes megoldás, mivel nem tudunk vegytiszta cerezint beszerezni. Ugyancsak évek óta kérünk külföldi gipszet, amit még a mai napig sem sikerült megkapnunk. És így tovább sorolhatnám.

3. Restaurátor műhelyek berendezése, felszerelése olyan hiányos, primitív, hogy nem 20-30, de még 100 évnél is több a lemaradás, nemcsak a vidéki muzeumoknál, de még a pesti Nemzeti Muzeumnál is. Hiányzik a gáz boiler, szárítószekrény, infravörös lámpa, vacuum-elszívó csiszológép, nincsenek «Jena» főzőedények és komplett felszerelt munkahelyek.

4. A restaurálás – lelkiismeret kérdése is! Bár sokszor befolyásolja a restaurátort a túlszűfolt terv, amit csak a munka hátrányára tud teljesíteni.

Berlintől alig 250 km Weimar, mégis 20 év kellett hozzá, hogy az általam is ismert kénsavas-foszforsavas eljárás eljusson oda. De azt hiszem nem a távolság, nem az idő az oka, inkább ahogyan ismerem a német kollegákat, nem tételezem fel róluk, hogy bizonyos eljárásokat, módszereket (laboratóriumi titkokat) csak úgy világgá kürtöljenek. Bár elismerem, szükséges, hogy a restaurátorok betekintsenek a külföldi szakirodalomba, mert úgy mond «a jó pap is holtig tanul».

Nézzük meg közelebbről Hasznosné javasolta fémkonzerválást. Következőkből áll: kénsavas áztatás, majd vízben kifőzés, foszforsavas áztatás 5 perc, leszárítás hajszáritóval, vacuumban való lamilyen mügyantával telítve.

Mint minden sav, a kénsav is bontja a fémeket, tehát ha a fémből, a földben bele került klórt, savakat kénsavval sikerült eltávolítani, helyette bentmaradt a kénsav, ami veszélyesebb, mint az eltávolított savak, mert a kénsav sokkal rövidebb idő alatt felbontja az anyagot. Például a Rákosi Művek papíron új fémanyagot mindössze körülbelül 5 évre tudnak konzerválni, a valóságban sokkal rövidebb idő múlva rozsdásodik, bomlik.

A savak általában ártalmasak az egészségre, főként a foszforsav elpárologtatása, gőze nagyon káros az egészségre, fűdőroncsoló hatása van.

Végül a vacuummal való kezelés: ez az egész eljárás veleje. De ha jól tudom, a vacuumos eljárás Baki Győző felfedezése, amit a muzeum, illetve a főosztály vezetősége még nem vezetett be, Hogy miért? Már a vas- és fémparban is bevezetik.

A fenti recept, eljárás szerintem olyan «innen is, onnan is vettem egy kicsit» és lett belőle a legtökéletesebb konzerválási eljárás! Vagy még sem? Mert a cikk végén Hasznosné is elismeri, hogy azért a legjobb az elektrolitikus eljárás, ahogyan mi évek óta csináljuk. Problémánk nincs is a vas- és fémmagos anyaggal, de volt a többi fém anyaggal, bronzsal, stb., amely megoldódott a Baki-féle vacuumos eljárással. Csak megoldódott volna, ha be is vezetnék. De azt hiszem, mi az utolsók között leszünk, mindenüft külföldön előbb vezetik be ezt a magyar találmányt, mint nálunk.

A 76. oldal 5. bekezdésével kapcsolatban teljesen egyetérték a cikk írójával, de ő maga nem! mert

1. pontosan Hasznosné folyamodik a háztartási cikkekhez (lásd a vasládákat és a fuvóshangszereket);

2. az 1848-as zászlókat új műanyaggal, mügyantával konzerválja. Kérdezem, hol van itt a felelősség? Ki biztosítja, hogy ez az új anyag néhány év múlva nem bomlik-e fel? Hadd mondjak el egy személyes tapasztalatot egyik műanyaggal kapcsolatban.

A feleségem kapott egy fehér bluzt (amerikai), néhány évig nagyon szép és jó volt, de tavaly egyik napról a másikra úgy szétment, hogy olyat még nem is láttam. Nem is tűnt fel, szétment – szétment. De az elmúlt hetekben került kezembe, tisztítani akartam vele: denaturált szeszben feloldódott. Így fogadjuk a műanyagokat muzeumi vonalon. Nem állítom, hogy minden műanyagnak ez a sorsa, de vigyázat!

A kerámiával kapcsolatban hadd jegyezzem meg, hogy mind a ragasztó anyag, mind az itató anyag korszerű – legalább is a szakemberek előtt, ezen a téren nincs probléma. Ismerjük a külföldi eljárásokat, de egyik sem közelíti meg a miénket. (Lásd a Régészeti Kézikönyv erre vonatkozó leírását.) Tehát a Hasznosné által ajánlott «Savage» ragasztó anyaga rossz! 1. Mert a cserepporral kevert ragasztó a cserepeket egymástól eltávolítja, vagyis 15-30 darabból álló edénynél

1/2 - 1 cm-es eltolódást idéz elő és így az edény nem jön össze, vagy ha össze is áll, nagyobb lesz az eredeténél, deformálódik. 2. Amint a restaurátorok gyakorlatból tudják, ragasztás közben igazítani, hajlítani kell a már előzőleg összeragasztott részeket, sőt több esetben a már teljesen összeállított edényt szét kell szedni, mert újolag kerül hozzá egy-két cserépdarab. Utólagos kiegészítés a fenti ragasztóanyaggal nem lehetséges! Ellenben a selakkal ragasztott edények Bunzenláng segítségével felmelegítve könnyűszerrel formázhatók, szétszedhetők. 3. A selakkal jól ragasztott edény időtálló, nedvességre nem reagál és a jól összehúzó darabok annyira tartósak, hogy inkább más helyen törnek el. Tehát nyugodt lelkiismerettel használhatja minden restaurátor kartársam. Nem kell tehát azt hinnünk, hogy ha valami külföldi, attól már jó is!

Ipacs Pál hozzászólása:

Hasznosné azt írja, hogy a fűrésztéses eljárás árt a papírnak. Ezt az állítást határozottan elutasítom. Mi ugyanis csak azokat a képeket fűrésztjük, amelyek beázás folytán, vagy nedves helyen való tartás folytán megbetegedtek. (Betegségeik: penész, csunya foltok.) - A metszetet és a litográfiát teljesen eláztatott papírra préselik. Ezt a fűrésztéses eljárást Vári Bálint hozta Párizsból és Berlinből, és azóta konzerválnak Magyarországon metszetet és rajtot. Az évtizedekkel ezelőtt restaurált konzervált anyag nagyon jól tartja magát. Volt már sok olyan eset, hogy amit tanítómesterem konzervált, kiállítások folytán újból konzerválásra került - ezek a képek a fűrésztést még jobban bírják, könnyebb velük dolgozni. Ez is igazolja, hogy nem ártunk a fűrésztéses eljárással, hanem tartósabbá tesszük a papírt. - És, ami még nagyon fontos: ezzel az eljárással csak fillérekbe kerül a képek restaurálása, konzerválása.

HIMES TOJÁSOK RESTAURÁLÁSA ÉS KONZERVÁLÁSA

A konzerválatlan főtt tojások raktározása igen sok veszélyt rejt magában. A rothadó főtt tojást akármilyen óvatosan kezeljük, előbb-utóbb rendszerint szétrobban. Legkisebb koccanás vagy érintés is előidézheti a kritikus nyomást, melyet a nagy belső feszültség következtében a vékony tojashéj már nem bír ki. Ha vatta közé csomagoljuk, akkor szétrobbanás esetén még a bűzös, ragadós, rothadó tojás belső tartalmával összekeveredett vattával is meg kell küzdenünk, melyet csak óvatos, és hosszadalmas triklóretilénos áztatással tudunk az összetört tojashéj darabkákról leválasztani. A ráragadt vatta lekaparása vagy letétele nem tanácsos, mivel a festést is könnyen magával viheti, egyébként is körülményesebb mint az áztatással történt eltávolítás. Előfordult már olyan eset is, hogy a kezelőjének még az arcát és ruháját is telefröcskölte a szétrobbanás pillanatában.

Évekkel ezelőtt avval kísérleteztünk, hogy a tojást megfúrták a végén és minden további kezelés nélkül eltettük. Ekkor azt tapasztaltam, hogy egy idő múlva a szomszédos tojások és a tároló doboz egy részét telefröcskölte. Ez avval magyarázható, hogy az állandó rothadás közben a lyukak eltömődtek és a rothadás közben keletkező gázok megrekedtek, majd a legkisebb ellenállás irányában eltávoztak, egyuttal magával ragadva a higabb rothadó anyagot. Azt azonban már elértük, hogy a tojások nem törtek szét. Viszont későbbiek során kiderült, hogy nagyon veszélyes a tojások ilyen tárolása, mert az anobium-félék előszeretettel petőznek az így megfúrt tojásba. Tekintve, hogy kifejlett rovarok tömegét találtam az ilyen tojásokban, bebizonyítottunk látszik, hogy a rothadó tojás táplálékul szolgálhat az egyébként fában élő anobium-féléknek. Ez a tény felveti azt a lehetőséget, hogy a rothadó tojások mint elsődendő táptalaj, súlyosan fertőző góccok lehetnek a muzeumi raktárakban. Ennél még gyakoribb és súlyosabb eset a molykár. Eddig minden dobozban, amelyben szétrobbant tojás volt, találtunk molyt. Sok esetben annyit, hogy szinte felhőként rajzottak szét a kinyitott dobozból. Ilyenkor a leghatásosabb szer, ha széntetrakloriddal vagy triklóretilénnel jól átitatott vattát dugunk a dobozba, amelynek a gőze 25-30 óra alatt biztosan végez a molyokkal. Vigyázunk, hogy a műveletet gyorsan végezzük, nehogy a molyok szétrepüljenek.

Nem vált be az a kísérletem se, hogy a megfűrt tojásokba injekcióstű segítségével, rothadást gátló anyagot vigyek be:

1. Már a fertőtlenítő anyag megválasztása is sok nehézségbe ütközött. Arra kellett ügyelni, hogy a festésre és a tojáshéjra semmi hatással ne legyen, azonban a fertőtlenítő anyag bevitele friss tojásnál egyáltalán nem, már rothadó tojásnál pedig csak részben sikerült, mert a friss tojás teljesen kitölti a héját, míg a már rothadásnak indult tojás, az egyenlőtlen rothadás következtében csak helyenként hagy nyílásokat a fertőtlenítő anyag részére, a belső tartalom nagy része azonban elzárva marad és tovább folyik a rothadás.

Végül sikerült kidolgoznom egy eljárást, amellyel kielégítő eredményt értem el. Az eljárás aránylag egyszerű, de azért sok ügyességet kíván, mivel a tojáshéj vékony és könnyen törik.

A tojásnak legjobb a tompa végén egy kb 2 mm nagyságu lyukat furni, e lyuk segítségével kipattintunk egy kb 1 cm átmérőjű lyukat. Ehhez kovácsolunk egy 2 mm-es acéldrótból egy kaparó kanalat, úgy hogy a végét először egyszerűen szétkalapáljuk élesre, majd kb 45°-os szögben egy kissé elcsavarva meghajlítjuk. Ezt a szerszámot a lyukba óvatosan beakasszuk és kifelé kissé megnyomjuk, kis gyakorlattal elég nagy darabokat tudunk egészben kitörni. Ha a megfelelő nagyságu lyukat elkészítettük akkor hozzáfoghatunk a tojás belső tartalmának eltávolításához. Frissen főtt tojásnál könnyű lesz a dolgunk, de ha régi tojásra akadunk akkor előbb trikloretilénbe kell áztatni több órán át majd a könnyen eltávolítható részeket az előbb említett kanál segítségével kikaparjuk, ezt az eljárást míg szükséges megismételjük. Ugyanigy kezeljük a régi széttört tojásokat is. Arra vigyázzunk, hogy a belső falakat jól tisztítsuk meg a zsiradéktól, mert ez később a kiegészítésen csunya sötétsárga beszivárgások alakjában kiüt.

A tojáshéj belső hárttyáját mindig huzzuk le, mert a gipsz nem tapad hozzá és kellemetlen lyukak maradnak ki, amelyek a tojáshéj ellenállását csökkentik külső erőbehatásokkal szemben. Ha nehezen lehet eltávolítani a hárttyát, akkor vizes vattával áztassuk fel.

A széttört tojások ragasztása a porcelán vagy üvegragasztáshoz hasonlóan történik. Ragasztóanyagul legjobban bevált az acetilcelluloze acetonos oldata, de használható a nitrocelluloze acetonos-amilacetatos oldata is. Néhány esetben előfordul szeszben oldódó festékekkel festett tojás, ilyenkor acetonos ragasztót nem használhatunk, mert a ragasztások mentén mindig feloldódik a festék és kellemetlen összefutásokat okoz. Használjunk ilyenkor zselatinos ragasztót. A zselatint vízfürdőn megömleszítjük, majd ecettel kellő sűrűségűre hígítjuk. Ezt a ragasztót mindig frissen kell készíteni. Ragasztásnál az utolsó darabokat ne helyezzük vissza addig amíg a tojást ki nem töltöttük gipszszel. Ha a gipsz megkötött, akkor lefaragjuk és csiszoljuk vigyázva, hogy a szőleket ne hogy megsértsük. Csiszoláshoz egész finom csiszolópapírt használjunk.

Ha csak a kihagyott darab hiányzik, akkor a helyét pontosan befaragjuk a gipszbe és helyére ragasztjuk. Ezután megvárjuk a gipsz teljes kiszáradását és aquarellal vagy temperával a kívánt színre festjük. Miután a festés megszáradt, az egész tojást vékonyan vazelinnal bekentjük. Végül puha flanellel fényesítjük.

Még jobb eredményt érhetünk el, ha ragasztásnál arra törekedünk, hogy a tojás eredeti alakjáról minél kevesebb darab összehozásával legyen meg a pontos képünk, azaz a beleillesztett darabok minden nézőpontból utaljanak az eredeti körvonalakra. Ha ezt elértük, akkor kiöntjük gipszszel. Mikor megkötött, a kívánt formára lefaragjuk. Ezután folytatjuk a ragasztást. Fent említett módon a kimaradt darabokat a gipszbe besüllyesztjük. Amit veszünk időben a befaragással, annyit nyerünk azzal, hogy nem kell megvárunk az előző darab száradását, hanem folyamatosan ragasztathatunk tovább. Ragasztásunk is tökéletesebb lesz, mert a darabok elmozdulási lehetősége a minimálisra csökken és még egy előnye van ennek az eljárásnak, hogy a gipsz megkötése után nem felelti szét a ragasztást.

Szalay Zoltán

MIT JELENT A LELETMENTÉS A MUZEUMI GYŰJTEMÉNYEK SZÁMÁRA?

Köztudomású, hogy a rendszeres leletmentési munkálatok muzeumaink régészeti anyaggal való gyarapodásának jelentős tényezői. Mivel azonban a leletbejelentések egyre sűrűsödnek, a leletmentési keret pedig egyharmadával kevesebb, mint 1954-ben, nem lesz hiábavaló egyszer a muzeumi régészeti anyag fejlődése szempontjából áttekinteni egy teljes év eredményét.

Alábbiakban az 1955 évben muzeumba került anyagból a kiemelkedőbb leleteket ismertetjük a történelmi korok sorrendjében. Természetesen a felsoroltakon kívül az 1955 évben végzett 160 leletmentés csekély kivétellel mind szolgáltatott kisebb-nagyobb leletanyagot, elsősorban a vidéki muzeumoknak. Legtöbb leletet az őskor és a magyar középkor régészeti lelőhelyein mentették meg.

A váci Vak Bottyán Múzeum a leletmentési keretből 6 paleolitikus lelőhely pontos helyét megállapítva több lelőhelyről összesen 515 db paleolitikus eszközt szerzett meg a balassagyarmati és a MNM. Történelmi Múzeum paleolitikus gyűjteménye számára.

Hódmezővásárhely-Gorzsán utépités földmunkálatai leletmentést tettek szükségessé. Az érintett területen többretegű lelet maradványai mutatkoztak. A Körös-kulturába tartozó település, bronzkori, szarmata- és középkori gödrök kerültek feltárássra. A leletek közül kiemelkedő a Körös-kulturába tartozó antropomorf edény. Ez a hiteles lelőhelyű edény, az ún. «Gorzsai Venus», a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban megforduló bel- és külföldi kutatók érdeklődését már eddig is felkeltette.

A szentesi Koszta József Múzeum újabb kőkori anyaga jelentősen bővült a szentes-tűzköves próbaásatás eredményeképpen. A leletek közül egy kis cseréppohárban 32 sílex penge és egy agyag idola a jelentősebbek.

A budakalászi Péceli-kulturás temető leletmentési munkálatai során a feltárt sírok száma 334-re emelkedett. A Péceli-kulturához tartozó sírleleteken kívül két koravaskori urnasír gazdag kerámia mellékletei is gyarapították a szentendrei Ferenczy Károly Múzeum gyűjteményét.

Debrecen-Gombostanyánál földfogatás közben koravaskori házmaradványok közül egy edényben 68 db-ból álló bronz depot lelet került elő, melyet a debreceni Déry Múzeumba vitték be.

A soproni Sztálin-téri lakóház építkezések alapozásai során három rétegű római temető feltárással került sor. Az égetéses, csontvázak és téglasírok leletei új anyaggal gazdagították a soproni Liszt Ferenc Múzeumot s egyúttal alapul szolgálnak a régi, többnyire szórványként bekerült római kori sírleletek hitelesítéséhez. A leletmentés folyamán került elő egy római kori, fém-megmunkálásra szolgáló ún. «buca» kemence, melyet «in situ» felvettek és az Őrsolya-téri lábasházban rendezett Vastörténelmi kiállításon mutattak be.

Szombathelyen a Thököly-ut 14-16. sz. házak udvarán raktár-alapozás folytán megtalált Isis templomból Pannoniában egyedülálló párkányrészleteket, márványdomborműveket. (Isis, Mars, Hercules, Victoria, stb. ábrázolással) mentettek meg, melyek a Savaria Múzeum értékes római kori gyűjteményét fogják gyarapítani.

Óbudán, az Emese-ut és Vörösvári-ut sarkán későrómai temető leleteket és feliratos követ mentettek meg a Budapesti Történelmi Múzeum számára. Ugyanide kerültek be Budapest-Rákoshegy-ről egy későavarkori temető részletei is.

A keszthelyi Balatoni Múzeum Karmacson pincegödörásás közben 3 későrómai sírt mentett meg. A változatos sírmellékletek közül kiemelkedik egy hagymafejes ezüstfibula, ezüst hajtó és gyűrű, bronzcsatok, kigyófejes karkötő, üveg és agyagedények és számos IV. sz.-i érem.

A Cserszegtomajon vízvezetékfeltételés során megmentett 8 későrómai sírből különösen sokféle vastárgy mellékletet nyert a Balatoni Múzeum, közöttük egy vascsatos és vaspántal merevített tarsoly maradványait.

Bölcskén házkörűli földmunkák kapcsán 6 későrómai sír leleteit szerezte meg a Sztálinvárosi Múzeum. A melléletek között ezüst fülbevaló, különböző bronzkarperceek, fülulák, kerámia és üveg melléletek a számottevők.

A kaposvári Rippl Rónai Múzeum továbbfolytatta a Hács-Béndekpusztai V. sz.-i germán temető mentését. Az 1955 évi ásatás folyamán 8 sírt tártak fel, melyeknek melléletei között aranyozott ezüst fülulapár, ezüst függők, fésűk, bronz övcsatok, tőr, stb. szerepelnek.

A legnagyobb szabású leletmentés Környén volt 1955 nyarán, ahol homokkitermelés közben 152 sírt tártak fel a MNM Történelmi Múzeum, a szentesi, soproni és debreceni múzeum dolgozói. A temetőt egy hallstattkori telepbe ásták be, melynek nagymennyiségű kerámia anyagában egy fémolvasztáshoz használt agyagfúvócső is szerepel. A népvándorláskori temetőt a hazánkban élt avar-ság legkorábbi csoportja és nyugati germánok használták. A 152 sír közül 20 gazdagon felszerelt lovassír volt. A leletek közül kiemelkedik egy női sír aranyozott üvegberakásos hajtűje, mely hazánk területéről az első ilyen darab, jelentősek az ezüst tausirozással díszített övfelszerelések, melyek között olyan garnitúra is van, melyen a tausirozást ezüst és üveg berakással alkalmazták. Egyedülálló eddigi avar anyagunkban 2 préselt technikájú szíjvég, állatalakkal díszítve. Jelentős a temető kerámia anyaga is, mely finoman égetett, korongolt, hullámvonallal, illetve pecsétlővel díszített edényekből áll. Számottevő az embertani anyag, melyet a Természettudományi Múzeum dolgozói mentettek meg. A temető 140 sírját *in situ* felvételrel a tatai Kuny Domokos Múzeumba szállították. A keskeny, lakoporsó nyújtott női vázat tartalmaz, a koponya alatt csontlősuvel. A derékon öv, préselt olombetétes ezüst garnitúrával, szíjvégekkel, pajzs alakú övveretekkel és egy csattal. A kiemelt sír egy rendkívüli sirritust rögzített, melynél az övvel a halott karjai testéhez voltak kötözve.

A hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum gyűjteményét gyarapította az a rekeszes, gömbös avar arany fülbevalópár, melyet a hódmezővásárhelyi Szabadság-téren találtak csatornázás közben.

Bordányban szőlőtelepítés folyamán sírokat bolygattak meg. A szegedi Móra Ferenc Múzeum egy honfoglaláskori lótemetkezéses sír számos lószerszámveretét, két kengyelét és agyagedényét, ezen kívül 3 szarmatakori sír melléleteit mentette meg.

A hajduböszörményi téglagyár őszi munkálatai folyamán 3 árpádkori kemence került felszínre. A leletmentés eredményeként nagyszámu edényanyag, elsősorban cserépbogrács töredékek gyarapították a Hajdusági Múzeum gyűjteményét.

Érden, szántás közben az eke egy agyagfazekat vetett ki a földből, a fazékban elrejtett 33 db XVI. sz.-i ezüst tallér a székesfehérvári István Király Múzeumba kerül.

Büdöskútpusztán utépités közben XVI-XVII. sz.-i temető sírjait bolygatták meg. A megmentett 4 sírből kétfőben domborított bronzlapokkal díszített jó fenntartásu bőrövek maradványait találták meg. A leletek a miskolci Herman Ottó Múzeumba kerültek.

Fentiekben az 1955. évi leletmentésekkel szerzett régészeti anyagnak csak kis töredékét soroltuk fel, a vidéki múzeumokat látogató kutató mindenütt meg fogja találni azokat az új leleteket, melyek a leletmentések folyamán kerültek elő. A felsorolt leletek azonban váratlan előfordulásuk voltak, nem mind jól megfigyeltek, vagy régészetileg hitelesen feltártak. A leletmentési keret szűkössége pedig legtöbb esetben csak a legszükségesebb mentésre szorította régészeinket és nem tett lehetővé hitelesítő ásatásokat. Amint a Népművelési Minisztérium tervezte -- arról, hogy a magyar törvényhozás biztosítsa a nagyobb létesítmények helyének előzetes feltárását a beruházó vállalatok költségvetése terhére -- elfogadásra kerül és életbe lép, a leletmentési keret körülbelül 25 % -a felszabadul.

Ezáltal a kisebb földmunkák folyamán (szántás, mélyszántás, szőlő alá forgatás, silógödör, répavermek, kukorica görék, községi homokkitermelő helyek, házkörűli földmunkák stb.) veszélybe került régészeti objektumokat egyre szélesebb körben tudjuk megmenteni és visszatérhetünk arra,

a szakmailag is jobban kielégítő eljárásra, hogy ne csak mentsünk, hanem hitelesítsünk is. Ez természetesen a muzeumokba bekerülő hiteles anyag mennyiségét is erősen növelni fogja és muzeumaink jobban szolgálhatják a bemutatás mellett a tudományos kutatómunkát is.

B. Bónis Éva

A NÉPRAJZI MUZEUM BARÁTI KÖRÉNEK ÖSSZEJÖVETELEI

A Néprajzi Múzeumnak néhány évvel ezelőtt már alakult Baráti Köre. A Baráti Kör azonban nem tudta tökéletesen ellátni feladatát, s működése abbamaradt. Ennél a kísérletnél a szervezés módját azzal jellemezhetjük talán legjobban, hogy «felülről» történt. Számbavettük azokat az üzemeket, intézményeket, amikkel «illő» lenne a Múzeumnak kapcsolatot tartani, s az üzemeken belül az állami- és pártvezetés segítségével tagokat próbáltunk toborozni a Baráti Kör számára. Nehéz volt azonban olyan emberekre akadni, akik valóban őszinte érdeklődéssel, szívük szerint jöttek a Múzeumba. Néha a Baráti Kör összejöveteleinek műsora is tulságosan «felülről» volt összeállítva, buzdító beszédek és elvi megbeszélések túlnagy helyet foglaltak benne.

1956-ban az előző tapasztalatok alapján más módszerrel szerveztük meg a Baráti Kört. Az alapelv az volt: föl kell kutatnunk azokat az embereket, akik különböző üzemekben, intézményekben, iskolákban hivatásuk szerint is vagy érdeklődésük alapján kapcsolatba kerültek a néprajzzal, népművészettel. A Néprajzi Múzeum természetesen adódó «barátaiból» kell kiindulnunk, s így meg fogjuk találni a kapcsolatot az üzemekhez, intézményekhez, iskolákhoz is.

Most még korai volna a Baráti Kör működéséről mérleget felállítani. Az újjáalakult Baráti Kör csupán két összejövetelt tartott. Az eddigi tapasztalatok azonban biztatóak. Üzemi képzőművészkörökön, táncegyütteseken, kultúrcsoportokon keresztül sokkal megbízhatóbb tagokat tudtunk szerezni a Baráti Kör számára, mint az állami vezetés hivatalos kijelölései útján. Az összejöveteleken, - hozzászámítva a közben rendezett szakmai filmbemutatókat is - már bizonyos állandó törzsgárdával számolhatunk. S a szervezés hólabdaszerűen halad tovább, megkérjük a Baráti Kör tagjait, hogy mondják meg ismerőseik címét, akikre a Baráti Kör munkájánál számíthatunk. Új kiállításunk megnyitására, és őszi ismeretterjesztő előadásainkra már a Baráti Kör tagjaira támaszkodva fogjuk mozgósítani a közönséget.

A Baráti Kör szervezeti élete muzeumi összejöveteleken nyilvánul meg. Milyenek legyenek ezek az összejövetelek? Először is olyan külső keretet igyekeztünk megszabni az összejövetelek számára, ami bizonyos állandóságot, tervszerűséget, folyamatosságot biztosít. Az összejövetelek nem következhetnek túl sűrűn egymás után, de túl távol sem lehetnek egymástól. Azt határoztuk tehát, hogy minden hónap első csütörtökjén délután fél hatkor fogjuk összehívni a Baráti Kör tagjait. Az összejövetelek ezáltal sorozatba rendeződnek, s a Baráti Kör tagjai már előre számíthatnak rájuk. (Ezenkívül minden összejövetelre meghívót küldünk.)

Milyen legyen a Baráti Kör összejöveteleinek programja? Itt megint «alulról», a Baráti Kör tagjainak szemszögéből tekintettük a kérdést. Élvezetes és érdekes programokat kell összeállítani, melyek valóban vonzzák a résztvevőket, amiket szívesen hallgatnak, szívesen néznek meg. A Néprajzi Múzeumnak gazdag gyűjteménye van népzenei felvételekből, kiegészítik a gyűjteményt a Magyar Rádióban átjátszott népzenei magnetofon szalagok. Tapasztalat szerint a kevésbé ismert hangfelvételek bemutatója szinessé teszi a műsort, leköti a résztvevőket. Kedvező lehetőséget kínáltak a néprajzi intézményeink által készített, s a külföldi kulturális intézetektől kölcsönzött filmfelvételek is. A Baráti Körök összejövetelein eszerint két programpont szerepel: előadás valamely nép zenei világáról, hozzá hangfelvételek bemutatása, utána pedig - lehetőleg szintén a témához kapcsolódó - filmek bemutatása. Első összejövetelünkön Rajeczky Bejámin tartott előadást az indiai zenéről, utána egy alpesi s egy tengerparti francia község életét mutattuk be, francia dokumentum-filmekkel. A második összejövetelen Vajda László mutatott be néhány afrikai hangfelvételt, ezután két af-

rikai tárgy kulturfilm következett. A nemzetközi muzeumi hétre nemzetközi filmbemutatót tervezünk néprajzi filmekből, ezen magyar, francia, csehszlovák, angol, amerikai dokumentumfilmek kerülnek vetítésre.

A Baráti Kör második összejövetelén közel kétszerannyian vettek részt, mint az elsők. A következőkön remélhetőleg még növekszik a létszám, s így hamarosan gondot fog okozni a helyiség biztosítása. A mennyiségi növekedésnél azonban fontosabb, hogy igazi barátokat szerzünk eközben a muzeumnak, akik örömmel, szívesen jönnek, a készséggel segítenek abban, hogy javítsunk a Néprajzi Múzeum igen kedvezőtlen látogatottságán.

Hofer Tamás

HIREK

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága ülést tartott szeptember 21-én. Az ülésen Luther Evans az UNESCO főigazgatója és Tor Gjesdal az UNESCO tájékoztatói főosztályának vezetője is résztvett. Fülep Ferenc a Népművelési Minisztérium Muzeumi Főosztályának vezetője az UNESCO kezdeményezésére világszerte megrendezett Nemzetközi Muzeumi Napok magyarországi programját ismertette.

Befejeződött az Iparművészeti Múzeumban a Baráti népek iparművészete című előadásorozat. Az előadások látogatottsága nem volt nagyszámu, de a kisebb közönség nagy érdeklődéssel kísérte végig a sorozatot, a Budapesten lévő követségek alkalmazottai is látogatták az előadásokat. Az Albánia művészetéről tartott előadáson például megjelent Anastas Ghedeska attasé és Hodzsa Fadil másodtitkár, valamint az albán kolónia több tagja.

«Korea legrégebbi falfestményei» címmel kiállítás nyílt június 20-án a Keletázsiai Művészeti Múzeumban. Megnyitóbeszédet Mihályfi Ernő népművelési miniszterhelyettes mondott, a kiállításon megjelentek a párt, a kormány és a külföldi követségek képviselői.

Török nyelven tartott előadást a Rádióban Soproni Olivér az Iparművészeti Múzeum dolgozója a hódoltságkori régészeti emlékekről.

A brüsszeli művészeti és történelmi múzeum reprezentatív gobelin kiállítására kölcsönkérte az Iparművészeti Múzeumtól az Enghienben Hendrick van der Laake manufaktúrájában 1528-ban készült gobelin falikárpitot. A kérést teljesítették, az értékes darab emelni fogja a brüsszeli kiállítás színvonalát és a kölcsönadás fejleszti a két ország közötti művészeti és tudományos kapcsolatokat.

Az osztrák Zoologische Botanische Gesellschaft tiszteletbeli tagjává választotta dr. Andreánszky Gábort a Természettudományi Múzeum külső munkatársát.

Viua Romulus a román Tudományos Akadémia néprajzi szakosztályának vezetője megtekintette a Néprajzi Múzeumot és megbeszéléseket folytatott a tudományos dolgozókkal. A román vendég két tájékoztató előadást tartott a román néprajzi kutatás helyzetéről és elismerését fejezte ki a Magyarországon látottakért.

A Természettudományi Múzeum Ásvány-Közeftára külföldi látogatói: V. Kléber és Arno Schüler a berlini Humboldt-egyetem ásványtani professzorai, Ivan Borisov Iliev a szófiai egyetem docense, továbbá Ivan Bures a szófiai múzeum igazgatója igen elismerő megjegyzéseket írtak a kiállítás vendégeknyvébe.

Visszaérkeztek hahetes tanulmányutjukról Jakucs Pál, Fekete Gábor és Pócs Tamás a Természettudományi Múzeum kutatói. A romániai tanulmányút során gazdag anyagot gyűjtöttek a herbarium számára és összehasonlító vizsgálatokat végeztek a magyar flóra délkeleti vonatkozásaival.

A Természettudományi Múzeum kutatói közül Zólyomi Bálint egyhónapos tanulmányuton Bulgáriában járt. Szatálá Ödön és Újhelyi József Albániában tartózkodott egyhónapos gyűjtőuton, Nemeskéri János a Philadelphiában szeptember 4-10-ig tartott Nemzetközi Embertani Kongresszusra utazott. Wenger Sándor Romániában járt, dr. Csepregy Bélané résztvett a csehszlovák geológusok által rendezett Földtani Kongresszuson. Zólyomi Bálint szeptember 7-én három-hetes skandináviai tanulmányutra indult, amelynek során hosszabb időt tölt a bergeni egyetemen.

Művészettörténészeink közül Oelmacher Anna Amszterdamba utazott tanulmányutra. Telepy Katalin Benczur-kutatásokat végzett Csehszlovákiában. Soós Gyula a «Magyar mesterek» sorozatban Fadrusz Jánosról ír könyvet és ennek előkészítése során szeptemberben romániai tanulmányutra megy. A Szépművészeti Múzeum dolgozói csoportos utazást szerveztek Csehszlovákiába és öt-napos ott-tartózkodásuk idején a szlovák városok műemlékeit tekintették meg.

12 csehszlovák geológus kíséretében az Állami Földtani Intézet és a Földtani Igazgatóság öt dolgozója tett látogatást a Természettudományi Múzeumban. A vendégek legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a múzeum kiállításairól.

A Moszkvai Akadémia geokémiai kutatóintézetének kandidátusa, E. Sz. Kaganova is látogatást tett a Természettudományi Múzeumban. A vendégkönyvben szereplő bejegyzése szerint különösen a kiállított kőzetek és ásványok sokfélesége nyerte meg tetszését.

Értékes darabokkal gyarapította gyűjteményét külföldön járt muzeumbarátok ajándékozásából a Természettudományi Múzeum. Bidló Gábor műegyetemi adjunktus, Mándi Tamás műegyetemi tanársegéd és Méhes Kálmán ajándékai elősegítették a gyűjtemény fejlesztését.

Hal Miller (Anaconda, Montana, USA) cserét ajánlott fel magyar ásványokért. Csereanyaga már meg is érkezett s páratlanul szép és igen értékes ásványokat tartalmazott. A Természettudományi Múzeum Ásvány-köztára viszonzásként magyar lelőhelyekről származó hasonló értékű gyűjteményt küld.

Megjelent a Crania Hungarica I. kötetnek első száma. A kiadvány a Természettudományi Múzeum Embertani Tára négy kutatójától hat tanulmányt tartalmaz.

Megjelent az Iparművészeti Múzeum II. évkönyve. Az új évkönyvben az Iparművészeti Múzeum és a Keletázsiai Művészeti Múzeum 21 tudományos dolgozója közölte kutatásait. Az évkönyv terjedelmesebb, szebb kivitelű az előző számnál.

A Tiszáról készítendő monográfia előmunkálatait végezte el a Magyar Tudományos Akadémia által szervezett hatnapos Tisza-expedíció, amelynek munkájában a Természettudományi Múzeumból Berinkey László vett részt.

A Szépművészeti Múzeum restaurátorai augusztusban restaurálták a siklósi vár középkori várképeit, a Rembrandt kiállítás több képét az esztergomi Keresztény Múzeum középkori faszobrait és a soproni múzeum gotikus szobrait.

Fényképkiállítást nyitott június 24-én a Rákóczi Múzeum a Pedagógusok Szakszervezete Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területi bizottságának fénykép pályázatára beérkezett munkákból.

Az India művészetét ismertető vándorkiállítást legutóbb Kecskeméten rendezte meg a Keletázsiai Művészeti Múzeum. Baktay Ervin ismeretterjesztő előadásának 500-nál több hallgatója volt. Július 5-én az ünnepélyes megnyitás után 600 látogató tekintette meg a kiállítást.

A soproni arcképfestészet négy évszázada címmel 54. külön kiállítását nyitotta meg július 15-én a soproni Liszt Ferenc Múzeum. Az 55. külön kiállítás szeptember 12-én nyílt meg Leonardo da Vinci rajzainak reprodukciójából.

Kunffy Lajos retrospectív kiállítását nyitották meg július 15-én a kaposvári Rippl Rónai Múzeumban.

A Műcsarnok Leonardo da Vinci kiállítását Esztergomban a Dobó Katalin Leánygimnáziumban mutatták be július 15-én.

Lengyel plakátkiállítást rendezett a Kulturkapcsolatok Intézete és a Mücsarnok a budapesti Engels-teri Nemzeti Szalonban. A számunkra is rendkívül tanulságos kiállítást Mihályfi Ernő miniszterhelyettes nyitotta meg július 21-én és felszólalt a megnyitó ünnepségen Adam Willmann a lengyel népköztársaság budapesti nagykövete is.

A kiskunhalasi Thorma János Múzeum kertjében vasárnaponként délután 5 órai kezdettel előadásokat tartanak a környékbeli muzeológusok és a halasi muzeumi baráti kör tagjai. A sorozat első előadását 48 főnyi közönség előtt Janó Ákos tartotta a XIX. századvégi halasi parasztköltőkről.

A győri muzeumban augusztus 4-ig volt nyitva a Népünk élete című képzőművészeti kiállítás, amelyet a Mücsarnok rendezett.

Tanulmányi kiállítást rendezett a Tornyai János Múzeum az Országos Képzőművészeti Főiskola hallgatóinak Hódmezővásárhelyen készült műveiből a Petőfi Művelődési Házban. A kiállítást augusztus 4-én nyitották meg.

Nagysikerű butorkiállítás nyílt augusztus 4-én az Iparművészeti Múzeum földszinti galériáján az Iparművészeti Tanács és a Butorértékesítő Vállalat rendezésében.

Idegen tájak érdekes állatai címmel mutatták be augusztus 7-én a Budapesti Történelmi Múzeum Pesterzsébeti Múzeumában a Természettudományi Múzeum új vándorkiállítását. A megnyitón dr. Boros István főigazgató mondott beszédet.

A Nemzeti Múzeum Hunyadi János emlékkiállítását augusztus 11-én nyitotta meg Szabó Pál a Hunyadi Emlékbizottság elnöke. A kiállításról a Múzeumi Híradó következő számában közöljük Éri István ismertetését. A megnyitás óta új látóivalokkal is bővült az emlékkiállítás. A Román Tudományos Akadémiából megkaptuk a gyulafehérvári Hunyadi János siremlék két oldalapjának török-magyar csatajeleneteket ábrázoló gipszöntvényét és a gyulafehérvári Hunyadi vár két pillértőjének és cimeres zárókövének öntvényét.

Medgyessy Ferenc gyűjteményes kiállítását augusztus 11-én a Hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban nyitotta meg László Gyula.

A szentendrei Művésztelep 30 éves fennállásának évfordulója alkalmából, augusztus 20-án jubiláris kiállítást nyitottak a szentendrei Ferenczy Károly Múzeumban. A kiállítás megnyitása előtt Török Erzsébet régi magyar dalokat adott elő. A megnyitóbeszédet Tersánszky J. Jenő tartotta. A megnyitó ünnepségre a múzeum kiállítási termei csalmem teljesen megteltek érdeklődőkkel.

A Wilhelm Pieck Vagonygyár Iatószakkörének rendezésében lényekékiállítás nyílt augusztus 20-án a győri Múzeumban.

Vágner Andor emlékkiállítását nyitották augusztus 20-án a szekszárdi Balogh Ádám Múzeumban. A kiállított anyagban több jellegzetes szekszárdi tájkép szerepelt.

Pécsett rendeztek képkiallítását augusztus 26-án a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum gyűjteményéből. Előző héten a Szépművészeti Múzeum Régi Képtára régi külföldi gyűjteményének anyagából mutattak be kiállítást a Janus Pannonius Múzeumban.

A II. Országos Miskolci Képzőművészeti Kiállítás megnyitása szeptember 2-án volt a miskolci Herman Ottó Múzeumban. Megnyitóbeszédet mondott: Darabos Iván népművelési miniszterhelyettes.

Nagyszabású ünnepség keretében nyílt meg szeptember 2-án Niklán a Berzsenyi Emlékmúzeum, a költő egykori lakóházában. A ház rendbehozását és a kiállítás megrendezését a Népművelési Mi-

nisztérium, a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum és a Somogy megyei Tanács közösen vállalta. A múzeumban felállított kiállítás szemléltetően és művészi ízléssel örökíti meg a nagy magyar költő életpályáját, megmutatja szerepét kora irodalmi életében és jelentőségét irodalmunk fejlődésében. Az ünnepség keretében felszólalt Veres Péter, a Magyar Írók Szövetségének elnöke. Beszédét a falu és környék mezőgazdasági dolgozói nagy figyelemmel és tetszéssel hallgatták.

Képes Géza, a Magyar Írók Szövetségének munkatársa Berzsenyi Dániel emberi és írói értékét méltatta. Ez alkalommal előadta a költőhöz írt nagyhatású ódáját is.

A Megyei Tanács részéről Nánási elvtársnő, elnökhelyettes asszony vette át a múzeumot, mely irodalmi hagyományaink megőrzésének szépen sikerült megvalósulása.

Az alkalmi műsort Kanyar József által irányított megyei népi-együttes színvonalas kóruszámai gazdagították.

Az Eötvös Lőránd Tudományegyetem Bölcsészeti Karát Bóka László professzor képviselte.

Az ünnepséget a költő emléktáblájának megkoszorúzása zárta be.

Baráti találkozót hívott össze az Országos BékeTanács szeptember 20-án Sztálin-utí székházában. A találkozón Horváth Tibor a Keletázsiai Művészeti Múzeum vezetője vetített-képes előadást tartott Sesshu (Toyo Oda) japán festőművészről, halálának 450. évfordulója alkalmából.

Külföldi mesterek a XIX-XX. századból címmel új kiállítást nyitott szeptember 22-én a Szépművészeti Múzeum Modern Külföldi Osztálya.

Meghosszabbították az V. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat beküldési határidejét. A pályamunkákat 1956 október 31-ig lehet beküldeni a Néprajzi Múzeum Adattára címére. (Budapest, VIII., Könyves Kálmán krt. 40.) A már benyújtott pályamunkákhoz szerzőik a megjelölt időpontig kiegészítést küldhetnek be. A pályázni óhajtok bővebb felvilágosításért - pályázati témájuk megjelölésével - forduljanak a Néprajzi Múzeum Adattárához.

A Szépművészeti Múzeum 50 éves fennállása alkalmából rendezett kiállítások sorában szeptember 15-én nyitották meg A múzeum legszebb rajzai című kiállítást. A megnyitóbeszédet Felvinczy Takács Zoltán professzor, a múzeum legrégebb munkatársa mondta.

JUNIUS

1. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Jegyzetek egy készülő kiállításához.
1. Viruló Föld : Még egy zenei évforduló. Frideczky Frigyes.
1. Délmagyarország : József Attiláról nevezték el az ujszegedi tanítóképzőt.
1. Népszava : Ferenczy István, Izsó Miklós, Stróbl Alajos emlékkiállítás nyílik.
1. Szabad Nép : A műemlékek védelméről és hasznosításáról. Gerevich L.
1. Esti Budapest : Időszerű a Műszaki Múzeum megteremtése. Opitz L.
1. Pestmegyei Népujság : Megépítették a szovjet hősök emlékművét Pátyon.
1. Bácskiskunmegyei Népujság : Indiai vándorkiállítás Kecskeméten.
1. Somogyi Néplap : Több ezer éves leletekre bukkantak Csomán.
1. Szabad Nép : Amszterdamtól Rotterdamig (Hollandiai utinápló). Szilágyi Éva.
2. Irodalmi ujság : Móricz emléktáblát lepleztek le Sárospatakon.
2. Viharsarok Népe : «Megfiatalították» a kondorosi csárdát.
2. Viharsarok Népe : Régészeti és Munkácsy-emlékkiállítás nyílik Békéscsabán.
3. Délmagyarország : Emléktáblával jelölik meg Szeged műemlék jellegű épületeit.
3. Uj Ember : Vörösmarty a «Disznóő»-nél.
3. Szónmedencénk : Megalakult Bajnán is a Muzeumbarátok Köre.
3. Pestmegyei Népujság : Árvizi emlékmű épül Győrött.
3. Művelt Nép : Bernáth Aurél eddigi munkásságának válogatott darabjaiból októberben kiállítás nyílik az Ernst Muzeumban.
3. Művelt Nép : Szőlőjegyzetek a soproni jegyzetekhez. Várnagy Györgyné.
3. Művelt Nép : Javaslat a Minisztertanácsához zenei életünk gyökeres megjavítása érdekében.
3. Szabad Nép : Megnyílt Ferenczy István, Izsó Miklós és Stróbl Alajos emlékkiállítása.
3. Magyar Nemzet : A moszkvai Képzőművészeti Muzeumban május 30-án nyílt meg a Rembrandt kiállítás.
3. Magyar Nemzet : Szombaton délután az Országos Szépművészeti Muzeumban megnyitották Ferenczy István, Izsó Miklós és Stróbl Alajos emlékkiállítását.
3. Szabad Nép : Augusztusban nagy ünnepek lesznek Hunyadi János emlékére.
3. Magyar Nemzet : A német Athén. Sós Endre.
3. Művelt Nép : Néhány szó a kulturális beruházásokról. Surányi Sándor.
3. Művelt Nép : Medgyessy Ferenc gyűjteményes kiállítása a Műcsarnokban. Németh Lajos.
4. Szocialista Vasutért : A MÁV Sztálin uti bérpalotájának falát Székely Bertalan rajzai díszítik, melyeket restaurálni kellene.
4. Szabad Nép : Érdekes muzeumok nyílnak. Vár-muzeumot létesítenek a nagyvászonnyi Kinizsi-várban.

4. Szabad Nép: Kínai művészeti kiállítás nyílt vasárnap Szekszárdon.
4. Esti Budapest: A Műcsarnok három kiállítást rendez a héten.
4. Esti Budapest: Egyedülálló honfoglaláskori sirleletre bukkantak Rakamazon.
4. Szabad Nép: Több gondot muzeumainkra! Csatkai Endre.
4. Szabad Nép: Tizian és Dürer mesterművei, Raffael Sixtusi Madonnája újra otthon. Ünnepelesen megnyitották a világhírű drezdai képtárat. Artner Tivadar.
5. Tolnai Napló: Kínai kiállítás nyílt Szekszárdon.
5. Veszprémmegyei Népujság: Újból megkezdődött a nagyvázsonyi vár helyreállítása.
5. Népszava: Nagyszabású ünnepeken emlékeznek meg országsszerte Hunyadi János halálának ötszázadik évfordulójáról.
5. Szabolcs-Szatmári Néplap: A megyei Jósza András Muzeumban állandó kiállítás nyílt a ma élő kiváló művészek műveiből.
5. Szabolcs-Szatmári Néplap: Nagyszabású ünnepeken emlékeznek meg országsszerte Hunyadi János halálának 500. évfordulójáról.
5. Szabad Ifjúság: Készülődés Hunyadi János halálának ötszázadik évfordulójára.
5. Vas megye: A korai vaskor Vas megyei emlékeiről. Dömötör Sándor.
6. Veszprémmegyei Népujság: Tizezeréves sir.
6. Dunántuli Napló: Szombaton megjelenik Pécs utmutató könyve.
6. Szabad Nép: «Mi linnen, rokoni szeretetet érzünk a magyar nép iránt». Beszélgetés a linn parlamentü küldöttség három tagjával.
6. Esti Budapest: Kőkori települések nyomai, avarkori sirleletek kerültek felszínre a tiszavasvári határban.
6. Viharsarok Népe: Egyedülálló honfoglaláskori sirleletre bukkantak Rakamazon.
6. Közgazdász: Csehszlovákiai utinapló. A Hradzsánl.
7. Szabad Nép: Múemlékgyűjtés -- kilóra. Veres Pál.
7. Pestmegyei Népujság: Az ország legszebb vára.
7. Esti Budapest: Nagy költök, nagy előadók címmel előadást rendeznek az Országos Színház történeti Muzeumban.
7. Esti Budapest: Hunyadi János emlékkiállítás nyílt a III. kerületi Leánygimnáziumban.
8. Pestmegyei Népujság: Mastodonfogát találtak Vecsésen.
8. Északmagyarország: Nagyszabású jubileumi kiállítást rendeznek Hunyadi János halálának 500. évfordulója alkalmából.
8. Szabolcs-Szatmári Néplap: Hunyadi János halálának 500. évfordulója alkalmából augusztus 11-én a Nemzeti Muzeumban nagyszabású kiállítás nyílik.
8. Szabad Ifjúság: Hunyadi János halálának 500. évfordulója alkalmából augusztus 11-én nagyszabású jubileumi kiállítás nyílik.
8. Népszava: Mastodonfogát találtak a vecsési sóderbányában.
8. Dunántuli Napló: Restaurálás a Jókai téren...
8. Viharsarok Népe: Nagyszabású jubileumi kiállítást rendeznek Hunyadi János halálának 500. évfordulója alkalmából.

8. Bácskiskunmegyei Népujság : Városi jegyzetek : A muzeum «boszorkánykonyhája».
8. Veszprémmegyei Népujság : Szombaton este előadás lesz a veszprémi Móricz Zsigmond utc. klubhelyiségben.
8. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Hunyadi emlékkiállítás.
8. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Sokan látogatják a soproni vasipar történetét bemutató kiállítást.
8. Harc a szénért : Megjavitják a bányai Turulmadarat.
9. Fejérmegyei Népujság : Zalavári gyűjtemény...
9. Magyar Nemzet : Péter Boev, a Bolgár Tudományos Akadémia morfológiai osztályának vezetője hazánkba érkezett.
9. Magyar Nemzet : Gerhart Hauptmann Muzeumot létesítenek Berlin demokratikus övezetében.
9. Magyar Nemzet : Az uttörők országos képzőművészeti kiállítását ma nyitják meg az Ernst Muzeumban.
9. Esti Budapest : Románia régi és új iparművészetéről tart előadást Somogyi Árpád.
9. Pestmegyei Népujság : Képzőművészeti kiállítás nyílik Vácott.
9. Bácskiskunmegyei Népujság : Avarkori temetőre bukkantak Csomán.
10. Dunántúli Napló : Megjelent a pécsi Utikalauz.
10. Északmagyarország : A Herman Ottó muzeumban a Bükk elővilágát bemutató kiállításon kívül megnyitották a muzeum képtárát is.
10. Zala : A kanizsai vár ásatásának újabb eredményei. Hulesch Béláné.
10. Művelt Nép : A városligeti Művész sétány.
10. Művelt Nép : Holt kövek -- élő művészet.
10. Művelt Nép : Beszélgetés Lukács Györggyel Olaszországról. P. Zs.
10. Szabad Ifjúság : A győri káptalandombi kazamatában ősszel várostörténeti kiállítás nyílik.
10. Szabad Nép : Várostörténeti muzeum nyílik ősszel a feltárás alatt lévő győri káptalandombi több mint 400 éves kazamatában.
10. Szabad Nép : Bemutatják az UNESCO első magyarországi reprodukciós kiállítását.
10. Művelt Nép : Ismét Sopronban.
10. Dunántúli Napló : Vasárnapi séta Pécsett.
11. Esti Budapest : Sopron egyik legrégebbi templomát tatarozzák.
12. Szabadság : Kopenhágában üvegboltozatos tetővel ellátott helyiségben nyitják meg a Szépművészeti Muzeumot.
12. Tanácsok Lapja : A Fejér megyei tanács és a székesfehérvári városi tanács pályázatot hirdetett felszabadulási emlékmű építésére.
12. Tanácsok Lapja : A tatabányai városi tanács és a néprontbizottság kezdeményezésére restaurálják Európa második legnagyobb kézzel kovácsolt toronyóráját.
12. Diósgyőri Kohász : Állagmegóvás alatt a diósgyőri vár.
12. Esti Budapest : Ujjáépül a Margit-gyógyfürdő.
12. Szabad Nép : Több ország küldöttsége vesz részt a Hunyadi ünnepeken.

12. Bácskiskunmegyei Népujság : Helyreállították Thököly, Rákóczi és Kossuth szobraikat.
13. Magyar Nemzet : Eddig ismeretlen Móra versek és elbeszélések kéziratával gazdagodott a szegedi Móra Ferenc Múzeum.
13. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Höveji virágok.
13. Népszava : Országos uttörő képzőművészeti kiállítás az Ernst Múzeumban.
13. Béke és Szabadság : Iskola Múzeum.
13. Dunántúli Napló : Pécsi utmutató jelent meg.
13. Szabad Ifjúság : Az újárendezett Tihanyi Múzeum vasárnap nyílik meg.
13. Délmagyarország : «A szegedi viselet száz éve» címmel előadást tart Tápay-Szabó Gabriella.
13. Délmagyarország : Műemlékeink «nyomában».
14. Szabad Nép : A Keletázsiai Művészeti Múzeum bemutatja a koreai anaki sír modelljét és falfestményeit.
14. Nők Lapja : Nagykiterjedésű avarkori temetőre bukkantak Csomán.
14. Magyar Nemzet : A Keletázsiai Művészeti Múzeumban új kiállítást mutatnak be.
14. Szabad Ifjúság : Érdekes kiállítás a Keletázsiai Múzeumban.
14. Népszava : A koreai anaki sír falfestményei a Keletázsiai Művészeti Múzeumban.
14. Győr-Sopronmegyei Hírlap : A második ötéves tervet és a kulturmunkát tárgyalta Győr Város Tanácsa.
14. Pestmegyei Népujság : Rövidesen megkezdik a Népstadion szoborcsoportjainak felállítását.
14. Esti Budapest : Keletázsiai Múzeum bemutatja a koreai anaki sír modelljét és falfestményeit.
14. Esti Budapest : A Budapesten nagy sikert aratott csehszlovák textilművészeti kiállítást a szegedi Móra Ferenc Múzeumban mutatják be.
14. Új Világ : Több mint műemlékvédelem.
15. Színház és Mozi : Gerhart Hauptmann-múzeumot létesítenek Berlinben.
15. Délmagyarország : Csehszlovák textilművészeti kiállítás nyílik Szegeden.
15. Délmagyarország : Svájci Múzeum felkérésére a magyar népi állattartás tárgyi anyagát gyűjtötte össze a szegedi múzeum kutatója.
15. Délmagyarország : A Tisza életéről monográfiát készítenek.
15. Délmagyarország : Leletmentő ásatásokat folytat júliusban a lebői dombon, ahol valamikor Móra Ferenc is ásatott, a Szegedi Múzeum.
15. Délmagyarország : A termelészövetkezeti dolgozók életének és kulturájának tudományos vizsgálatához gyűjtőútra indulnak a megyében a Szegedi Múzeum néprajzi kutatói.
15. Délmagyarország : Ismeretlen Móra-versek és elbeszélések kéziratával gazdagodott a Szegedi Múzeum.
15. Pestmegyei Népujság : A IV. váci képzőművészeti kiállítást szombaton nyitották meg a Vak Bottyán Múzeum termeiben.
15. Esti Budapest : Szép művek – értékes díjak az országos uttörő képzőművészeti kiállításon.
15. Szabad Nép : Szíriai archeológusok egyiptomi agyagtáblák nyomán felfedezték az eltemetett 3000 éves Szemire földközi-tengeri kikötőt.

15. Sztálinváros : Érdekes kiállítás a Keletázsiai Múzeumban.
15. Színház és Mozi : Színháztörténeti Múzeumunk értékes anyaggal bővült.
15. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Feltárulnak a kazamaták titkai.
15. Köznevelés : A Magyar Nemzeti Múzeum újusági kiállítása a történelemtanítás szolgálatában.
16. Bácskiskunmegyei Népujság : A Hadtörténeti Múzeum kiállítása a tiszti klubban.
16. Esti Budapest : A TTIT vasárnapi programjából.
16. Komárommegyei Dolgozók Lapja : Megyénk történelméből. Honfoglaláskori sir Banán. Dr. Kiss Ákos.
16. Irodalmi Újság : Az irodalmi szakkörök hagyomány-gyűjtő pályázatának elbírálása.
16. Irodalmi Újság : Szobrot emel névadójának, Gárdonyi Géának a 125 éves egri Gárdonyi Géza Tanítóképző Intézet.
16. Irodalmi Újság : A Színháztörténeti Múzeum megszerezte Ellsler Fany balettcipőjét s kasziyettáját.
16. Úttörő : Jól sikerült a GTE városnéző sétája.
16. Futószalag : Nagyon tetszett a Természettudományi és a Történeti Múzeum. Laczkó Irén.
16. Veszprémmegyei Népujság : Bartók Béla emlékkiállítás és hangverseny Keszthelyen.
16. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Sajtókiállítás a soproni Liszt Ferenc Múzeumban.
17. Pestmegyei Népujság : Nagykőrösi séták.
17. Pestmegyei Népujság : Legújabb kirándulóhelyünk : a Táplószelvi Múzeum.
17. Szabad Nép : Karikaturaművészetünk seregszemléje a Nemzeti Szalonban. Artner Tivadar.
17. Szabad Nép : Mi legyen a várpalotával?
17. Szabad Föld : Országos gyermekrajz kiállítás.
17. Szabad Föld : Illyyadi János emlékének ünneplésére készül az ország.
17. Művelt Nép : A soproni vita.
17. Művelt Nép : A Petőfi Irodalmi Múzeum legutóbb megszerezte Juhász Gyula egyik versének kéziratát.
17. Művelt Nép : Építsük fel az új Nemzeti Könyvtárat.
17. Művelt Nép : A középkori Buda és Pest.
17. Művelt Nép : Apród u. 1.
17. A Kereszt : Egyházi műemlékek védelme Csehszlovákiában.
17. Tolnai Napló : Ipari tanulók budapesti látogatása.
17. Szabolcs-Szatmári Néplap : A nyíregyházi múzeum látogatási ideje.
17. Viharsarok : Vásárhelyi Hetet rendeznek októberben.
17. A Kereszt : Helyreállították a «Szent Ferenc sebei» - templomot Budán.
17. Veszprémmegyei Népujság : A Gyöngyösi Csárda a történelmi világában.
18. Esti Budapest : Mi újság a Balatonnál? A tihanyi múzeum kiállításainak ismertetése.
18. Esti Budapest : Korea legrégebbi falfestményei címmel kiállítás nyílt a Keletázsiai Múzeumban.
18. Szabad Nép : A Tihanyi Múzeumban új, állandó jellegű helytörténeti kiállítás nyílt vasárnap délután.

18. Szabad Nép : A török hódítók elleni harcok dokumentumait, korabeli festményeket, fegyvereket mutatott be a Hadtörténelmi Múzeumban.
18. Szabad Nép : Elkészült Miskolc legrégebbi műemlékének, a Rákóczi háznak helyreállítási terve.
18. Szabad Nép : Az ötezeréves Korea kulturális kincsei.
19. Délmagyarország : Ápoljuk szobraikat.
19. Szabadság : Szépség és világosság.
19. Magyar Nemzet : Rubens rajzkiállítás nyílt az antwerpeni Rubens-házban.
19. Szabad Ifjúság : Elkészült Miskolc legrégebbi műemlékének az 1700-as évek elején épült Rákóczi-ház helyreállításának terve.
19. Szabad Ifjúság : Helytörténelmi kiállítás nyílt a tihanyi múzeumban.
19. Magyar Nemzet : Északmagyarországi Képeskönyv címmel jelent meg a Borsod-megyei Idegenforgalmi Hivatal új kiadványa.
19. Magyar Nemzet : Restaurálják Európa második legnagyobb kézzel kovácsolt toronyóráját.
19. Magyar Nemzet : Városhelytörténelmi múzeum nyílik ősszel a feltárás alatt lévő győri kazamatákban.
19. Magyar Nemzet : Karcagi beszélgetés a népművészet jövőjéről.
19. Magyar Nemzet : Színes diafilm készül Székesfehérvár műemlékeiről és új épületeiről.
19. Szegedi Egyetem : Helyi tervet műemlékeink ápolására emlékműveink fejlesztésére.
20. Pécsi Bányász : A szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársai szoros kapcsolatot létesítettek Jugoszláv néprajzkutatókkal.
20. Magyar Nemzet : Egy város fejlődni akar. Fehér Rózsa.
20. Magyar Nemzet : Két kisfilm két nagy művészről.
20. Magyar Nemzet : Ma nyílik Korea legrégebbi falfestményeinek kiállítása.
20. Népszava : Sajtófogadáson mutatták be a «Korea legrégebbi falfestményei» című kiállítást.
20. Szabad Ifjúság : A «Korea legrégebbi falfestményei» című kiállítást kedden délután a Keletázsiai Művészeti Múzeumban bemutatták a sajtó képviselői.
20. Komárommegyei Dolgozók Lapja : Az ifjúsági találkozó eseményei.
20. Élet és Tudomány : Akik faluból műemlék-várossá emelték Szombathelyt.
20. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Gondok, gondolatok.
20. Délmagyarország : A szegedi kövek meséje. Nagy Dezső.
20. Dunántúli Napló : Elbővült bennünket Pécs szépsége, történelmi emlékei.
20. Zala : A kulturális felemelkedés legfontosabb tennivalóiról tárgyalt a zalaegerszegi városi pártbizottság.
20. Szabad Nép : A koreai kormányküldöttség látogatása a Szépművészeti Múzeumban.
20. Szocialista Posta : A Postamúzeum kiállítása a régi magyar postatérképekből.
20. Szocialista Posta : Egy érdekes telefontörténelmi dokumentum.
21. Szabad Ifjúság : Pásztorruhákból, karikásostorokból és más népművészeti tárgyakból álló 110 darabos gyűjteményt küld a berni néprajzi múzeumnak a szegedi Móra Ferenc Múzeum.
21. Esti Budapest : Múzeumot kap Kőbánya.

21. Esti Budapest : 140 darabból álló gyűjteményt küld Svájcba a Néprajzi Múzeum kérésére a szegedi Móra Ferenc Múzeum.
21. Esti Budapest : Győri Dezső szobrászművész fénykép után mintázza a Calvin-téri Danubius-kut egyik nőalakját.
21. Nők Lapja : Turistacsoporttal a Szovjetunióban.
21. Nők Lapja : Gyarló, de tartalmas képeslapok az Ormánságból.
21. Magyar Nemzet : Képzőművészeti Krónika, Ferenczy-Izsó, Stróbl kiállításról. Konok Tamás.
21. Magyar Nemzet : Gyermekekrajz kiállítás.
21. Magyar Nemzet : Alföldi pásztorművészet emlékeiből álló gyűjteményt küld a szegedi múzeum a berni néprajzi múzeumnak.
21. Magyar Nemzet : Az alföldi pásztorművészet emlékeiből álló gyűjteményt küld a szegedi Móra Ferenc Múzeum a berni néprajzi múzeumnak.
21. Magyar Nemzet : Megnyílt a «Korea legrégibb falfestményei» című kiállítás.
21. Szabad Nép : Londoni mozaik. Angliai utijegyzetek. II.
21. Délmagyarország : «Csodák és természettudomány» címmel Csongor Győző tart előadást a Művelődési Otthonban.
21. Szabad Nép : A Szegedi Múzeum a berni múzeum kérésére 140 darabból álló gyűjteményt küld az alföldi pásztorművészet emlékeiből.
21. Uj Világ : Kaposvári képeslapok. Kovács Béla.
21. Szolnokmegyei Néplap : A 750 éves Drezda.
22. Szabad Ifjúság : Nagyszabású, gazdag program a Hunyadi-ünnepségeken.
22. Szabad Ifjúság : Magyar művésznövendékek Prágában, csehszlovákok Budapesten.
22. Győr-Sopronmegyei Hírlap : A Mátyás király-utca és a Széchenyi-tér sarkán lévő épület helyreállítása befejeződik.
22. Cséve : Textilipartörténeti emlékek.
22. Szabolcs-Szatmári Néplap : Gazdag programmal, hat ország küldöttségeinek részvételével rendezik meg a Hunyadi ünnepségeket.
22. Szabolcs-Szatmári Néplap : A VI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás anyagát eddig többezren tekintették meg a nyíregyházi múzeumban.
22. Szabolcs-Szatmári Néplap : Honfoglaláskorabeli temető, 5000 éves kőszerszámok Papon.
22. Dunántuli Napló : Hol a másik Liszt-zongora?
22. Esti Budapest : Szentől-szembe a történetemmel.
22. Magyar Nemzet : Külföldi népfrent-küldöttségek érkeznek a Hunyadi emlékünnepségekre.
22. Sztálinváros : Válasz a római kövek elhelyezéséről írt levélre.
23. Szegedi Egyetem : Munka után.
23. Hevesmegyei Népujság : Megalakult Eger város műemlékbizottsága.
23. Dunántuli Napló : «Szigeti veszedelem ...»
23. Tolnai Napló : Múzeumi hír : A szekszárdi múzeumban június 18-án zárult a tolnamegyei ipari tanulóknak kiváló munkáiból rendezett kiállítás.

23. Dunántuli Napló: Színes film készül Pécsről.
23. Északmagyarország: Jean Delalande – és a szerencsi vár.
23. Pestmegyei Népujság: Őskori telepek maradványaira találtak Szigetszentmiklós közelében.
23. Szabad Nép: Kőkorszakbeli kutat találtak a nyugatnémetországi Helmstedt mellett.
23. Miskolci Építők: Kijev – Leningrád – Moszkva – Utólmény beszámoló a muzeumban.
23. Szabad Nép: Múzeum vagy foglalkozó?
23. Szabad Nép: A Magyar Régészeti Társulat szombaton és vasárnap 40 tudós részvételével vándorgyűlést tart Vas megyében.
23. Szabad Nép: Az Utőrök Országos Képzőművészeti Kiállítását az Ernst Muzeumban július 1-ig meghosszabbították.
23. Szabad Nép: Leonardo da Vinci rajzainak gyűjteménye. Az UNESCO reprodukciós vándorkiállítása a Műcsarnokban. Artner Tivadar.
23. Szabad Ifjúság: Város a határszélén.
23. Irodalmi Ujság: A szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalmi osztálya husz, eddig ismeretlen Móra-elbeszélés és gyermekvers kéziratával gazdagodott.
23. Dunántuli Napló: Új tömegeket kell megnyerni a művészetek számára.
24. Szabad Nép: Sikeres ásatások Nagykanizsán.
24. Magyar Rádió: Egy régi ház Sopronban...
24. Művelt Nép: Pirk János kiállítása. Wellisch Judit.
24. Művelt Nép: «Kapcsolataink ápolása mindkét országnak érdeke» Londoni beszélgetés Kállai Gyula népművelési miniszterhelyettessel. Szegedi Miklós.
24. Művelt Nép: Hét százéves vár a Magyar Alföldön: a gyulai vár.
24. Művelt Nép: Eltűnt egy 4 x 10 cm-es kerámia a Medgyessy kiállításról.
24. Művelt Nép: Olajfa-sírató.
24. Művelt Nép: Gyönyörű kínai «elefántcsont-metszet».
24. Művelt Nép: Medgyessyről. Ferenczy Béni.
24. Művelt Nép: Leonardo da Vinci rajzairól készített reprodukciókból kiállítás nyílt a Műcsarnokban.
24. Művelt Nép: A «Korea legrégebbi falfestményei» című kiállítás a Keletázsiai Művészeti Muzeumban.
24. Művelt Nép: Az indiai magyar követség rendezésében Simiában magyar népművészeti és dokumentációs kiállítás nyílt.
24. Tolnai Napló: Muzeumi hírek.
24. Szolnokmegyei Néplap: «Magyar remekművek» képműkiállítás a Damjanich János Múzeum kiállító helyiségében.
24. Szabad Nép: Újra felállítják Mátyás márványkútját Visegrádon.
24. Magyar Nemzet: Életünk görbe tükre, a Nemzeti Szalonban.
24. Délmagyarország: A Juhász Gyula-szobor és alkotója. Látogatás Segesdi György műtermében.
24. Északmagyarország: Miskolcon «Borsod népének díszítőművészete».
24. Délmagyarország: Ma nyílik meg a képeslevelezőlap kiállítás a Gorkij Művelődési Otthonban.

24. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Stróbl Alajos szobrász emlékezete.
26. Szabad Nép : Jubileumi ünnepség az MTH győri 401. sz. intézetében.
26. Nők Lapja : Karikatura kiállítás.
26. Szabad Nép : Tízmillió éves emberi csontmaradványokat fedezett fel Olaszországban a New York-Columbia-egyetem tanára.
26. Népszava : Ötezer éves köszerszám.
26. Szabadság : Petőfi-szobor a Kazár utcában.
26. Viharsarok : Képzőművészek megyei kiállítása Hódmezővásárhelyen.
26. Vas megye : Régész és műtörténész vendégek látogatása Szombathelyen és Jákon.
26. Esti Budapest : Negyedik konferenciáját rendezi július 2--9-ig a Muzeumok Nemzetközi Tanácsa Baselben, Zürichben és Genfben.
26. Esti Budapest : Régi épületmaradványokra bukkanak a Tokod--Erzsébet akna melletti homokbányában.
26. Nők Lapja : Győri Dezső a háboruban megrongálódott Kálvin téri Danubius kut egyik nő alakját mintázza meg fénykép után.
26. Szabadság : «Legjobb képzőművész-korosztály» kiállítás az Ernst Muzeumban.
26. Szabadság : A moszkvai Történelmi Muzeumban.
26. Délmagyarország : Julius 15-én rendezi meg megyei kiállítását a Csongrád megyei Képzőművészeti Munkacsoport.
26. Északmagyarország : A bányászmult emlékeit gyűjtik a sajkázai bányászok.
26. Esti Budapest : Budapest--Gyöngyös--Eger--Parád--Kékestető.
26. Szabad Nép : Kilenc nap vasuti kocsiban Csehszlovákián át.
27. Szabad Nép : Magyar iparművészeti kiállítás nyílik csütörtökön Bukarestben.
27. Szabad Nép : Védetté nyilvánították a Ionyódi nyaralóteleptől délkeletre lévő Várhegy, s a Magyar Bálint egykori vára sáncrendszerének maradványait.
27. Béke és Szabadság : Egy regényes kiállítás képei.
27. Viharsarok : Szobrot kap Makó.
27. Esti Budapest : Az egykori zalaegerszegi várat tárja fel a zalaegerszegi Göcseji Múzeum.
27. Veszprémmegyei Népujság : Bővül a múzeum.
27. Délmagyarország : Szegedi és noviszádi néprajzkutatók segítik egymást.
27. Veszprémmegyei Népujság : Sümeg legidősebb fazekas mestere.
27. Béke és Szabadság : Vár és város.
28. Új Világ : ... és mi történjék a Várral ?
28. Viharsarok Népe : Folytatják a gyulai vár restaurálását.
28. Vas megye : Fejlődéstörténeti kiállítás a könyvtárban.
28. Viharsarok : Körösi Csoma Sándor nyomdokain címmel Baktay Ervin a Keletázsiai Művészeti Múzeum munkatársa tart előadást.
28. Tolnai Napló : Történelmi régiségekből és néprajzi hagyományokból kiállítás nyílt Nagyszokolyban.

28. Előre : Két kiállítás a nagyenyedi történelmi muzeumban.
28. Magyar Nemzet : Külföldi muzeológusok hazánkban.
28. Esti Budapest : Mi legyen a Várral ?
28. Magyar Nemzet : A moszkvai Gorkij Muzeumban kiállítás nyílt.
29. Dunántuli Napló : Jegyzetek a villányi kiállításról.
29. Dunántuli Napló : Kié lesz az aranyóra ?
29. Délmagyarország : A Demeter-tornyot, Szeged legrégibb műemlékét mely a dóm mellett áll, tartozzák.
29. Szabad Nép : Mai utazás a Balaton körül. Vető József.
29. Magyar Nemzet : A moszkvai Gorkij muzeumban kiállítás nyílt.
29. Gépgyári Munkás : Karikatura kiállítás.
29. Pestmegyei Népújság : Több százan tekintették meg a IV. váci képzőművészeti kiállítást.
30. Délmagyarország : Calvin Stevens, a detroiti Wayne egyetem professzora látogatást tett szegedi tartózkodása során a Somogyi Könyvtárban és a Móra Ferenc Muzeumban.
30. Esti Budapest : Mi legyen a Várral ?
30. Esti Budapest : A Városligetben lévő Közlekedési Múzeum újjáépítését a héten kezdték meg.
30. Szabad Nép : A mongol népi forradalom 35. évfordulója alkalmából kiállítás nyílik az Ernst Muzeumban.
30. Szabad Ifjúság : Új kiállításokat rendez az Országos Szépművészeti Múzeum.
30. Szabad Ifjúság : Csaknem 400 éves göcseji népművészeti munka került a zalaegerszegi múzeumba.
30. Szabad Ifjúság : A várostorony körül.
30. Irodalmi Újság : Karikatura kiállítás a Nemzeti Szalonban.
30. Tolnai Napló : Értékes régiségek nyomában.
30. Zala : 390 éves népművészeti munka került a zalaegerszegi «Göcseji» muzeumba.
30. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Garázsipari vállalat létesül Debrecenben.
30. Szabad Nógrád : Több mint kétezeréves város romjait találták meg Sziciliában.
30. Hevesmegyei Népújság : Heves megyei napok Egerben.
30. Hevesmegyei Népújság : A pétervásári kastély. Galván Károlyné.
30. Dunántuli Napló : Barangolás az ismeretlen Baranyában. Csizmadia-régész.
30. Budapesti Konzerv : Múzeumot kap Kőbánya.

Junius :

- Népművelés : Sárospatakon megalakult a Rákóczi Múzeum barátainak köre.
- Ifjú Technikus : Műszaki ifjúságunk példaképei. Károlyi Zs.
- Népművelés : Kié ez a művelődési otthon ? Zoltán P.
- Népművelés : Több megbecsülést a társadalmi gyűjtőknek.
- Ifjú Technikus : Régi vár az új romok helyén.
- Új zenei Szemle : Mátray Gábor újonnan előkerült népdal gyűjtési anyaga.
- Természet és Társadalom : «Ismeretlen várrom a Börzsönyben».

Természet és Társadalom : A kínai festészet a XX. században. Miklós Pál.

Természet és Társadalom : Korszerűsített klasszikusok.

Bortnyik Sándor persziflázis sorozata a Kossuth-klubban.

Természet és Társadalom : Medgyessy Ferenc gyűjteményes kiállítása. Cifka Péter.

Jászkunság : Jászkiséri babonák.

+ + +

JULIUS

1. Köznevelés : A Hunyadi János kiállításról.
1. Magyar Nemzet : A zalaegerszegi Göcseji Múzeum feltárja az egykori zalaegerszegi várat.
1. Magyar Nemzet : Kiállítás nyílik július 8-án vasárnap Ránki József karikaturáiból a sztálinvárosi múzeumban.
1. Szabad Nép : Miért nincs megfelelő kulturothona Várpalotának.
1. Magyar Nemzet : A Múzeumok Nemzetközi Tanácsa július 2-től 9-ig rendezi meg IV. Konferenciáját Baselen, Zürichben és Genfben.
1. Szabad Nép : Csaknem 400 éves göcseji népművészeti munka -- egy hatalmas ruhásláda -- került a zalaegerszegi múzeumba.
1. Szabad Föld : Felállítják Mátyás király márványkutját.
1. Szabad Nép : Megkezdték a Városligetben lévő Közlekedési Múzeum újjáépítését.
1. A Kereszt : Vak Bottyán sírjánál.
1. Népszava : Múzeumok és kiállítások.
1. Magyar Nemzet : Mongólia címmel július 10-én kiállítás nyílik az Ernst Múzeumban.
1. Művelt Nép : Diploma-munkák. A Képzőművészeti Főiskola tanévzáró kiállításán.
1. Művelt Nép : Mégegyszer Pollack Mihály gyömrői alkotásáról.
1. Művelt Nép : A Magyar Műszaki Múzeum ügye. Szilágyi István.
1. Viharsarok : Az Alföldön kevés a műemlék, de Csongrád megyében a fellelhető műemlékeket táblával jelölik meg.
1. Viharsarok : Nagyszerű előadást tartott Baktay Ervin, «Körösi Csoma Sándor nyomdokain» címmel.
1. Szabolcs-Szatmári Néplap : Nyiregyháza és az idegenforgalom.
2. Szabad Nép : Tatarozzák, emléktáblával jelölik meg Szeged műemlékeit.
2. Esti Budapest : Amit a fekete sárkány őriz.
3. Szabad Föld : Háromszázkilencvenéves göcseji népművészeti munka.
3. Népszava : Emléktáblával jelölték meg az első magyar nyelvű dunántúli köszínház épületét Balatonlúteren.
3. Magyar Nemzet : Honfoglaláskori temetőt tárnak fel a Hajdu-Biharmegyei Ártánd község határában.
3. Szabad Nép : Erdészeti múzeumot állítanak fel a soproni Erdőmérnöki Főiskolán a hazai erdészet és erdészeti oktatás emlékeiből.
3. Esti Budapest : Ikarus-szal a középkorban. Asbóth László.
3. Viharsarok : Július közepéig tartják nyitva a csehszlovák textilművészeti kiállítást.

3. Magyar Nemzet : A Fejér-megyei műemlékvédő bizottság javaslatára rendbehozzák a szabadbattyáni ugynevezett «kula-épületet», amely a török korban Székesfehérvár külső erődítésül szolgált.
4. Esti Budapest : A százéves magyar cséplőgép sikere hazánkban és külföldön.
4. Szabad Nép : Új szobrot állítanak fel az Állatkertben : Istók János fekvő kutyát ábrázoló alkotását.
4. Délmagyarország : Város történeti kiállítást tervez a Hazafias Népront.
4. Népszava : Jégkorszak előtti szerszámok.
4. Szabolcs-Szatmári Néplap : DISZ fiatalok, úttörők ! Vállalatok védnökséget városunk szobrainak ápolásáért.
4. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Megtalálták az ősemlék szerszámait.
4. Veszprém megyei Népujság : A Veszprém városi tanács művelődési csoportja város-sétákat rendez.
4. Győr-Sopron megyei Hírlap : Külföldiek Győrben. Mithay Sándor.
4. Fejérmegyei Néplap : Hadtörténeti kiállítás a székesfehérvári helyőrségi Tiszti Klubban.
4. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Ötezeréves női szoborfej került elő Hajduszentmihályra.
4. Esti Budapest : Mi legyen a Várral ?
5. Szabad Ifjúság : Nemzetközi Múzeumi Hetet rendeznek - az UNESCO felhívására - október 7-14-ig Magyarországon is.
5. Szabad Nép : Új szoborral gyarapodik a városligeti Művész-sétány.
5. Népszava : Balatonfüred. Thália temploma...
5. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Fedezzük fel Debrecen !
5. Szocialista Posta : A Postamúzeum levéltörténeti kiállítása. dr. Vajda Endre.
5. Szabolcs-Szatmári Néplap : Tegnap tartotta első ülését a megyei Hunyadi János Operatív Bizottság.
5. Nők Lapja : Évszázados kőedénygyár maradványait tárták fel Miskolcon.
5. Viharsarok Népe : Több ezeréves leletek kerültek napvilágra Szarvason.
6. Szabad Nép : Darvas József a magyar-szovjet tudományos és kulturális együttműködésről.
6. Sztálinváros : «Roxy» karikatúra kiállítás nyílik.
6. Szolnok megyei Néplap : Nyolcvanezer forintot fordítanak Sopronban két műemléképület helyreállítására.
6. Bácskiskun megyei Népujság : Találkozás a csodálatos India kutatójával.
6. Magyar Nemzet : Ozorán falumúzeumot nyitnak meg augusztus 20-án.
6. Délmagyarország : Miért Pécssett ? Péter László.
7. Szabad Nép : Hunyadi-émlékiállítás nyílik Debrecenben.
7. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Kép a Déri Múzeum kiállítási terméről.
7. Szabad Nép : Hamburger emlékmúzeum Zalaszentgróton.
7. Délmagyarország : «Hivatalos» és «köznapis» élmények. Beszélgetés dr. Kiss Árpáddal szovjet-unióbeli utjáról. Lódi Ferenc.
7. Heves megyei Népujság : Őskori sírokat tártak fel.
7. Dunántúli Napló : Régi és új szobrainkról.

8. Dunántuli Napló : Ókori sírok Fazekasbodán. Csaknem nyolc évi szünet után újra ásatnak Baranyában.
8. Szabad Nép : A Határon.
8. Szabad Nép : A Kossuth-barlang felfedezése. Bodnár Ottó.
8. Népszava : Vasárnapi séták ... A tihanyi végházban. Bogáti Péter.
8. Művelt Nép : Ismeretlen Ferenczy ereklyék.
8. Művelt Nép : Vita zenei életünkről. Tervezet készül zenei életünk gyökeres megjavítására.
9. Építők Lapja : XVIII. századbeli kőedénygyár maradványait tárták fel Miskolcon.
9. Esti Budapest : A magyar és norvég muzeumi kapcsolatok eredményeként a Természettudományi Múzeum értékes ásványgyűjteményt kapott Norvégiából.
9. Esti Budapest : A Várban felállított Szentháromság-szobor a háború alatt nagyon megrongálódott. A Fővárosi Emlékműfelügyelőség megkezdte a szobor restaurálását.
10. Esti Budapest : Két kiállítás nyílik ma délután.
10. Esti Budapest : Hátsólépcsőről a Nemzeti Múzeumban. Ami nincs a kiállításon.
10. Esti Budapest : Az Országos Színház-történeti Múzeumot legutóbb román, brazil és finn színházi és filmszakemberek tekintették meg.
10. Esti Budapest : Új magyar Múzeum, címmel az Irodalomtörténeti Intézet gondozásában sorozat jelenik meg.
10. Tanácsok Lapja : Védetté nyilvánították a Ionyódi középkori vár romját és a Várhegyen lévő várat.
10. Szabad Nép : Avarkori temetőre bukkantak a IX. kerület határában a homokbányászok. Eddig 17 sírt tártak fel.
10. Szabad Nép : Újjáépült Siklós vára.
10. Magyar Nemzet : A Várban felállított Szentháromság szobrot, mely erősen megrongálódott a háborúban, restaurálják.
10. Szabad Nép : Nyolc műemlék-épületet állítottak helyre Győrött 1956 első félévében.
10. Szabad Nép : Megkezdték a várbeli Szentháromság szobor restaurálását.
10. Népszava : Rendkívül értékes ásványgyűjteményt kapott Norvégiából a Természettudományi Múzeum.
10. Szabad Nép : Budapest -- Turnu -- Severin. Öt nap az Al-Dunán a Deák Ferenc gőzöszön.
10. Népszava : Agancskiállítás nyílt meg hétfőn a Mezőgazdasági Múzeumban.
10. Dunántuli Napló : Egyetértünk ...
10. Bácskiskunmegyei Népujság : Megnyitották a szabadszállási József Attila Tájmuzeumot.
10. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Hunyadi- emlékkiállítás nyílik Debrecenben.
11. Szabad Nép : A romániai nagyszalontai Arany János Múzeum Arany születése 140. évfordulójának megünneplésére készül.
11. Szabad Nép : Megnyílt a Mongólia című kiállítás az Ernst Múzeumban.
11. Szabad Nép : Ferenczy István, Izsó Miklós és Stróbl Alajos jubileuma. Cifka Péter.
11. Magyar Nemzet : Új Magyar Múzeum címmel az Irodalomtörténeti Intézet gondozásában sorozat jelenik meg a XX. századi magyar irodalom dokumentumairól.

11. Népszava : Szabadbattyánban a balatoni műút közelében lévő XIII. századbéli ősi torony helyreállítását a napokban kezdték meg.
11. Komárommegyei Dolgozók Lapja : A műemlékek intézményes és társadalmi védelméről.
11. Tolnai Napló : A társadalmi összefogás hozta létre az ozorai lakmuzeumot.
11. Dunántuli Napló : Keresztül-kasul a nagyvilágban. Huszezer kilométer Iránban.
11. Szabad Nép : Uj Magyar Muzeum címmel sorozat jelenik meg a XX. századi magyar irodalom dokumentumairól.
11. Szabad Nép : Pécssett is megkezdte működését a Hunyadi emlékbizottság.
11. Esti Budapest : Időszámítás előtti harmadik ezredbeli település maradványai kerültek napvilágra Villánykövesden.
11. Bácskiskunmegyei Népujság : Az óriási India - az alföldi metropolisban.
11. Bácskiskunmegyei Népujság : Beszélgetés József Etuskával. Somogyi György.
11. Tolnai Napló : Megkezdtek a bonyhádi templom restaurálását.
11. Fejérmegyei Néplap : Hunyadi emlékkiállításra készül a Megyei Könyvtár, a nándorfehérvári csata 500. évfordulója alkalmából.
12. Esti Budapest : Ma délután leplezik le a Művész-sétányon Ferenczy István, az első magyar szobrászművész mellszobrát.
12. Bácskiskunmegyei Népujság : Ma : vetítettképes előadás Indiáról.
12. Szabad Nép : A Rembrandt-évforduló alkalmából Hollandiában nagyszabású kiállítást rendeznek.
12. Nők Lapja : Ötezeréves női szoborfej került elő Hajduszoboszlón a téglagyár agyagbányájában.
12. Szabad Nép : «Emlékezzünk régiekről ...» Heves megye történelmi hagyományai és az ifjúsági szövetség.
12. Nők Lapja : Rembrandt nevet. Kuczka Péter.
12. Kőbányai Zománc : Tűzoltómuzeum nyílik Kőbányán.
12. Közért-Csemege : Séta Aquincumban.
13. Pestmegyei Népujság : Falumuzeumot létesítenek Törtel községben.
13. Szabad Nép : Pécssett a Tiszti Klubban csütörtökön a Hadtörténelmi Muzeum rendezésében kiállítás nyílt a spanyol nép szabadságharca kezdetének 20. évfordulója alkalmából.
13. Szabad Nép : Országsszerre készülnek a Hunyadi emlékűnnepségekre.
13. Magyar Nemzet : A Hunyadi-emlékűnnepség előkészületei.
13. Magyar Nemzet : Avarkori temetőre bukkantak a IX. kerület egyik homokbányájában.
13. Somogyi Néplap : Kunffy Lajos kiállítás nyílik vasárnap a muzeumban.
13. Esti Budapest : Mi legyen a Várral? Részletek a hozzászólók leveleiből.
13. Szénmedencénk : A dorogi járás Muzeumbarátok körének felhívása.
13. Színház és Mozi : Alakuljanak filmklubok. Javaslat filmmuzeum felállítására.
13. Esti Budapest : Ságvári Endrének szobrót állítanak a nevét viselő intézmények.
13. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Kallódó kulturális értékek Csornán.
14. Északmagyarország : A bányászmuzeum emlékeit gyűjtik a miskolci bányásztechnikum növendékei.

14. Dunántuli Napló : A Hunyadi szoborról.
14. Dunántuli Napló : Rembrandt grafikai művei címmel reprodukciós kiállítás nyílik a Magyar Iparművészeti Főiskola és a Janus Pannonius Múzeum rendezésében Pécsen.
14. Bácskiskunmegyei Népujság : Baltay Ervin előadása India ősi kulturájáról.
14. Veszprémmegyei Népujság : Hunyadi emlékűnnepségekre készül megyénk.
14. Győr-Sopronmegyei Hírlap : A soproni Liszt Ferenc Múzeum 54. kiállításának megnyitása.
14. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Képművészeti kiállítás a győri Xantus János Múzeumban.
14. Szolnokmegyei Néplap : Tíz kiállítást rendez az idén a Szolnoki Damjanich János Múzeum.
15. Dunántuli Napló : Ma délelőtt 12 órakor nyílik meg a Rákóczi u. 15. sz. alatti múzeum helyiségében a Rembrandt grafikai műveinek reprodukcióiból összeállított kiállítás.
15. Dunántuli Napló : Egy teljes Hunyadi-metszetsorozatot ajándékoz a pécsi múzeumnak Domján József Kossuth-díjas lametszőművész.
15. Dunántuli Napló : Műemlék épületeinkre a közeli jövőben felkerülnek a jelzőtáblák.
15. Vas megye : Avar kori temetőre bukkantak Budapest IX. kerületében az egyik homokbányában.
15. Győr-Sopron megyei Hírlap : Csütörtökön ülést tartott a győri műemlékvédő bizottság.
15. A Kereszt : A rákoskeresztúri temetőben állítják fel a régi Kossuth-szobrot.
15. Művelt Nép : Több teret a Miskolci Múzeumnak.
15. Bácskiskunmegyei Népujság : Ma délelőtt nyílik meg az India kiállítás.
15. Északmagyarország : A Herman Ottó Múzeum épülete 500 évvel ezelőtt iskola volt.
15. Szabad Nép : Rembrandt 1606-1669. Vayer Lajos.
15. Népszava : A visegrádi Mátyás palotában.
15. Viharsarok : Medgyessy Ferenc alkotásai Vásárhelyen.
15. Zala : Rembrandt. Morvay Gyula.
15. Somogyi Néplap : Kunffy Lajos kiállítás nyílik ma a múzeumban.
15. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Debrecenben és Hódmezővásárhelyen.
15. Szabad Föld : Múzeum és kávézó -- a toronyban.
15. Szabad Föld : Honfoglaláskori leletek Szarvason.
15. Művelt Nép : A törzsvendég. Múzeum-bérleteket hoztak forgalomba.
15. A Kereszt. Új művészi alkotások a budapesti és vidéki templomokban.
16. Északmagyarország : Külföldi kapcsolatokat létesített a miskolci Herman Ottó Múzeum.
17. Magyar Nemzet : Restaurálják a nagyműtű szentendrei templomot.
17. Magyar Nemzet : Helyreállítják a Vár gótikus műemlékét, a XIII. században épült Mátyás-templomot.
17. Dunántuli Napló : Tanulmány a Mecsek mikroszkópos gombáiról.
17. Dunántuli Napló : Kirándulónvat érkezett Szolnokról.
17. Bácskiskunmegyei Népujság : Vasárnap délelőtt megnyílt az India kiállítás.
17. Szabad Nép : Új tudományos folyóiratok.
17. Délmagyarország : Az utak egymáshoz vezetnek.

17. Viharsarok : Megnyílt Hódmezővásárhelyen a VII. Megyei Képzőművészeti kiállítás.
17. Szabadság : Cseh festő és a Rákóczi induló.
17. Esti Budapest : Helyreállítják a Vár gótikus műemlékét a XIII. századi Mátyás templomot.
18. Élet és Tudomány : Ezeréves barátság. (Magyar történészek Lengyelországban.)
18. Élet és Tudomány : Milyen mozgást végeznek a rovarok repülés közben?
18. Bácskiskunmegyei Népujság : Módosították az India-kiállítás nyitvatartási idejét.
18. Esti Budapest : A Los Angeles-i Helms Hall Olimpiai Múzeum nevezetességei.
18. Esti Budapest : Az Építésügyi Minisztérium műemlékvédelmi csoportja műemlékvédelmi munkákat végez a zsámbéki templomban.
18. Viharsarok Népe : A békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum nagyszabású kiállításra készül.
18. Magyar Nemzet : Helyreállítják a XIII. században épült Mátyás-templomot.
18. Magyar Nemzet : Műemlékeink védelmében. Haas Károly.
18. Szabad Nép : Hunyadi emlékkiállítás nyílik pénteken este 7 órakor a Néphadsereg Tiszti Háza nyári helyiségének elsőemeleti helyiségében.
18. Hevesmegyei Népujság : Rembrandt Harmensz Van Rijn.
18. Béke és Szabadság : Mi van a Vajdahunyadvárban?
18. Szabolcs-Szatmári Néplap : Avarkori temetőt tártak fel Tiszavasvári határában.
18. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Renoválják a hédervári kastélyt.
18. Tolnai Napló : Ötven négyzetméter üveg és egy muzeumnyitás.
18. Dunántúli Napló : Emlékezés Rembrandtra. Sarkadiné Hárs Éva.
18. Somogyi Néplap : Gondolatok a Kunffy-kiállításon.
19. Szabad Nép : Olasz archeológusok Sziciliában egy, az időszámítás előtti VII. századból való háromszoros fallal körülvett város nyomaira bukkantak.
19. Zala : Szabadtéri hangversenyt rendez szombaton és vasárnap este 9 órakor Kőszegen a zalaegerszegi Zeneiskola. A hangverseny bevételéből a Jurisich vár restaurálását akarják fedezni.
19. Délmagyarország : Új régész került a szegedi múzeumba : Trogmayer Ottó szovjet ösztöndíjas, aki itt tölti egyéves szakmai gyakorló idejét.
19. Nők Lapja : Lányok az intézetben -- negyven év után.
19. Esti Budapest : «Távolí földek állatvilága» címmel kiállítást rendez a Budapesti Történelmi Múzeumhoz tartozó Pesterzsébeti Múzeum.
19. Pestmegyei Népujság : Szabadságharc-korabeli nyergét találtak Kisorosziban a néprajzi kutatások során.
20. Szabad Nép : Műemlékké nyilvánították, s eredeti formájában állították helyre a III. kerületi Harrer Pál utca és Mildós tér sarkán lévő koralaku épületet.
20. Pestmegyei Népujság : Műemlékvédelmi munkát végeznek a középkori zsámbéki templomban.
20. Építők Lapja : Helyreállítják a Mátyás-templom tornyát, amely a háboruban megrongálódott.
20. Bácskiskunmegyei Népujság : Régi művelődéstörténeti emlékek kerültek felszínre új építkezéseiknél.

21. Szabad Nép: 1500 külföldi látogató tekintette meg eddig a hónap elején a Mezőgazdasági Múzeumban megnyitott agancskiállítást.
21. Szabad Nógrád: Megyei pedagógusok Szlovákiában.
21. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Műemlékeink védelmében.
22. Művelt Nép: A budapesti szobrokról. Gárdonyi Jenő.
22. Viharsarok Népe: Miért megy veszendőbe a pósteleki kastély? Egy évtizeddel ezelőtt ez a rom épület volt a megye legszebb kastélya.
22. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Szép a műemlékvédelem, de...
22. Dunántuli Napló: Mi tetszik és mi nem Pécsen?
22. Dunántuli Napló: Gondolatok a barlang bejáratánál.
22. Dunántuli Napló: Válasz a Hunyadi-szobor elhelyezésével kapcsolatos levelekre és cikkekre.
22. Veszprémmegyei Népujság: Honvédtisztek társadalmi munkával segítik a nagyvázsonyi Kinizsi vár restaurálását.
22. Szabad Nép: Restaurálják az egri Pedagógiai Főiskola épületét.
22. Dunántuli Napló: A mi városunk, Pécs.
22. Viharsarok: A VI. Megyei Képzőművészeti Kiállítás.
22. Délmagyarország: Egy lengyel József Attila kutatóval a költő nyomában. Péter László.
22. Magyar Nemzet: A második miskolci országos képzőművészeti kiállítás szeptember 2-án nyílik meg.
22. Művelt Nép: A nagymarosi alkotóházban megnyitott a Műcsarnok kiállítása.
23. Esti Budapest: Index ethnographicus címmel tudományos beszámoló folyóiratot indít a Néprajzi Múzeum könyvtára.
24. Szabad Nép: Nagyvázsonyban Kinizsi Pálnak a törökverő hadvezérnek egykori várában augusztus 12-én múzeum nyílik.
24. Szabad Nép: A veszprémi Bakonyi Múzeumban Hunyadi emlékkiállítás nyílt.
24. Szabad Nép: A kőszegi Jurisich várban vasárnap egésznapos ünnepséget rendezett a néprönt helyi bizottsága.
24. Szabad Nép: Butor és lakásművészeti kiállítást rendez a Butorértékesítő Vállalat az Iparművészeti Tanács irányításával augusztusban az Iparművészeti Múzeumban.
24. Tanácsok Lapja: Szabadbattyánban a balatoni műút közelében XIII. századbeli ősi torony áll. Helyreállítása megkezdődött.
24. Tanácsok Lapja: A Hazafias Néprönt kőszegi bizottsága segíti a Jurisich vár helyreállítását.
24. Szabadság: Augusztus 20-án képművészeti kiállítás nyílik a győri múzeumban.
24. Szabadság: A főváros «aranyemberei». Tokaji György.
24. Viharsarok: A VI. Megyei Képzőművészeti Kiállítás látogatási ideje Hódmezővásárhelyen.
24. Telefon: Kedves találkozó.
25. Magyar Nemzet: Irányelvek a magyar népgazdaság fejlesztésének második ötéves tervéhez.
25. Dunántuli Napló: Hat ország küldöttsége, katonai diszszemle, kiállítások, az augusztus 12-i Hunyadi emlékűnnepségen.
25. Viharsarok: Több ezer éves település nyomában. Rác Lajos.
25. Népszava: Római erőd London szívében.

25. Magyar Nemzet: Új, gyógyvizet adó kutakat furtak a Lukács-fürdő környékén.
25. Szabad Nép: Augusztus 12-én leplezik le Hunyadi János bronzszobrát Pécsen.
25. Esti Budapest: Lakásművészeti és butor-kiállítás nyílik.
26. Szabad Ifjúság: Butor és lakásművészeti kiállítás nyílik az Iparművészeti Múzeumban.
26. Népszava: Új szálloda nyílt Balatonfüreden. A műemlékjellegű épületben 23 szoba áll a vendégek rendelkezésére.
26. Szabad Nép: Restaurálják a kapuvári várkastélyt.
26. Szabad Nép: A Csallóközben és a Vág völgyében folytatnak kutatásokat a nyáron a budapesti Néprajzi Múzeum munkatársai.
26. Szabad Ifjúság: A diszisták falumúzeumot létesítenek Ozorán.
26. Dunántuli Napló: Dunántuli népművészeti kiállítás.
26. Új Világ: 1906 októberében adták át rendeltetésének a Szépművészeti Múzeumot.
26. Fejérmegyei Néplap: Hun-korabeli emlék Baracsán.
26. Nők Lapja: Lengyel plakátkiállítás nyílt a Nemzeti Szalonban.
26. Nők Lapja: Ugye ismerős ez az állványzat? Kép a Mátyás templom restaurálásáról.
26. Nők Lapja: A hortobágyi pásztorélet ismeretlen hagyományait kutatja a debreceni Déri Múzeum.
26. Nők Lapja: Luxusszálló lesz a diósgyőri várból.
26. Nők Lapja: Bécsi kóstoió. Osváth Katalin.
26. Nők Lapja: Új Magyar Nagymaros.
27. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Műemlékeinkről.
27. Esti Budapest: Pásztor Béla munkásmozgalmi tevékenységét emléktáblával örökítik meg a VI. ker. Hajós u. 31. számú ház falán.
27. Dunántuli Napló: Megőrizzük az utókornak a kézműipar remekeit.
27. Szabad Nép: Kulturális hírek.
28. Bácskiskunmegyei Népujság: Balogh János a volt drágszéli népi együttes vezetője Apostagon kutatja a község népi hagyományait.
28. Esti Budapest: Leleplezték Pásztor Béla emléktábláját.
28. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Svájcból is érkezett képanyag a Bocskai kiállításra.
29. Művelt Nép: Miskolci gondok. B. Nagy László.
29. Művelt Nép: Hiányzó domborművek.
29. A Kereszt: A középkori Buda és Pest.
29. Magyar Nemzet: A pécsi Hunyadi-szoborról. Mit mondanak a szakemberek?
29. Népszava: Vasárnapi séták... Bulcsu vezér hadainak útján. Bogáti I.
29. Somogyi Néplap: Bartók Béla emléktáblát lepleztek le Balatonberényben.
29. Dunántuli Napló: Márványtáblával jelölik meg Pécs műemlékeit.
29. Dunántuli Napló: Freskó készül.
30. Szabad Nép: Budapest műemlékeiről kisküzdősorozatot jelentetett meg a TTIT, azzal a céllal, hogy elősegítse a főváros jobb megismerését.

- 30. Esti Budapest : Tanácsi irányítás alá helyeznek egyes muzeumokat.
- 31. Szabad Ifjúság : Szláv sirok kerültek elő a Fejér megyei Polgárdi községben.
- 31. Szabad Nép : A Győr megyei Lébény község plébániatemploma fennállásának 750. évfordulóját ünnepelték vasárnap.
- 31. Pestmegyei Népujság : Tanácsi kezelésbe kerül több muzeum.
- 31. Szabadság : A lafaragás mestere.
- 31. Szabadság : Ezüst ciszterna.
- 31. Vasmegye : Megbeszélés a könyvtárban.
- 31. Szabadság : Liszt Ferenc kardja.

Julius :

- Népművelés : A Nép rajzi Múzeum V. országos néprajzi gyűjtőpályázata.
- Könyvbarát : Országos Uttörő Képzőművészeti Kiállítás.
- Népművelés : A jelmez. Avar Idikó.
- Népművelés : A zalai kiállítás.
- Népművelés : Az érdekeltek is hozzászólnak.
- Széphalom : Csokonai emlékszobát rendeztek be a csurgói gimnáziumban.
- Az Erdő : Vadgazdasági bemutatót rendez az országos Erdészeti Főigazgatóság.
- Természet és Társadalom : Mágócsy-Dietz Sándor.
- Népművelés : Múzeumi életünk a múzeumi füzetek tükrében. Nagy Tibor.
- Természet és Társadalom : Könyvismertetés. (Budapest élővilága. A magyar növényvilág képek könyve.)

+++

AUGUSZTUS

- 1. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Hétszázéves a lébényi templom.
- 1. Viharsarok : A városi tanács irányítása alá kerül a makói muzeum.
- 1. Viharsarok Népe : A Fejér megyei Polgárdi községben a kőbánya területén honfoglalás előtti szláv temetőre bukkantak.
- 1. Viharsarok Népe : Régészeti kutatás és ásatás veszi kezdetét augusztusban, a gyulai várban és környékén.
- 1. Viharsarok : A Vásárhelyen nagy érdeklődéssel fogadott VI. Megyei Képzőművészeti Kiállítás anyagát Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban mutatják be.
- 1. Élet és Tudomány : Melyik esztendőben épült, ki tervezte és ki építette a Baranya megyei siklósi várat?
- 1. Bácskiskunmegyei Népujság : A megyei könyvtár rendező könyvvállományát.
- 1. Komárommegyei Dolgozók Lapja : Régészeti kutatások megyénkben. Dr. Zolnay László.
- 1. Hevesmegyei Népujság : Gyöngyösön ősszel megnyílik a Mátra Múzeum.
- 2. Szabad Nép : Lengyel művészek plakátjai. Gábor Pál.
- 2. Nők Lapja : Megtalálták az 1642-ben épült egykori debreceni Verestorony alapját.
- 2. Új Világ : Tájmuzeumot létesítenek a hejőkeresztúri általános iskola tanulói.
- 2. Pajtás : A történelem detektívjei. Zend Róbert.

2. Nők Lapja : Halott költő haldokló kertje. (Babits Mihály)
3. Szabad Nép : Az Országos Mezőgazdasági Múzeum októberben ünnepi alapításának 60. évfordulóját.
3. Zala : Hat éves a Göcseji Múzeum.
3. Somogyi Néplap : Balatoni képek, balatoni emberek.
3. Vas megye : Múzeumok tanácsi kezelésben.
3. Esti Budapest : Az Országos Mezőgazdasági Múzeum szeptember második felében tart nyári szünetet.
3. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Sopronról a műemlékek városáról vetített képes előadást tart dr. Friedrich Károly augusztus 4-én este 8 órakor a Liszt Ferenc Kulturházban.
3. Szabad Nép : Megkezdtek a szabadbattyáni török korabeli vár helyreállítását.
3. Győr-Sopronmegyei Hírlap : Szépitik a hősi emlékmű környékét Fertőrákoson.
3. Szabad Nép : A kőszegi Jurisich vár restaurálásához anyagi segítséget nyújt a Népfront-bizottság.
4. Szabad Nép : A jövő hónapban nyílik meg a gyöngyösi Mátra Múzeum.
4. Magyar Nemzet : A zalaegerszegi Göcseji Múzeum most hat éve, hogy megkezdte működését.
4. Népszava : Idegen tájak érdekes állatai címmel nagyszabású vándorkiállítást állít össze a Természettudományi Múzeum.
4. Szabad Nép : A pesterzsébeti múzeumban új kiállítás nyílik «Idegen tájak érdekes állatai» címmel.
5. Dunántúli Napló : A múzeumokat, a zeneművészeti szakiskolát, a gyermekkórházat adják át a városi tanácsnak !
5. Művelt Nép : Az örökmécses.
5. Művelt Nép : Szabó Vladimír festőművész a várpalotai Korona Szálló részére hat képből álló kompozíciót készít Várpalota történetéről.
5. Új Ember : Látogatás a kétszázötvenéves budai Szentháromság szobornál.
5. Szabad Nép : Hunyadi János lovasszobra Pécsen. Artner Tivadar.
5. Szabad Nép : Külföldi tudósok hazánkban.
5. Zala : Hitelesítsük történelmi emlékekkel Zalaegerszeg város épületeit.
6. Szabad Nép : A lengyel parlamenti küldöttség látogatása a Szépművészeti Múzeumban.
6. Hajó : 60 nap a forróégővű India földjén.
7. Pestmegyei Népujság : Tápiószelei lelet.
7. Szabad Ifjúság : Országszerte nagyszabású ünnepségeken emlékeznek meg Hunyadi János halálának 500. évfordulójáról.
7. Délmagyarország : Ásatásokat folytat a múzeum a lebői dombokon, a Tisza-Maros szögében.
7. Délmagyarország : Megnyílt a VI. Megyei képzőművészeti kiállítás.
7. Délmagyarország : Gyékényesház-avatás Tápén.
7. Viharsarok : Két szép szobor.
7. Hajdu-Biharmegyei Néplap : Ezerháromszáz éves lószerszám.
7. Dunántúli Napló : Pécs készül a Hunyadi emlékünnepségre.

7. Szabadság : «Minden vitéz embernek példája lehet».
7. Szabadság : Baráti képcsere. Rembrandt születésének 350. évfordulója alkalmából Moszkvában kiállítást rendeznek.
7. Szabad Nép : Országszerte nagyszabásu ünnepeken emlékeznek meg Hunyadi János halálának 500. évfordulójáról.
7. Pestmegyei Népujság : Római korból származó maradványokat és emlékeket találtak Felsőpakony községben.
8. Szabad Nép : Hunyadi ünnepek Romániában.
8. Szabad Nép : Négyezeréves lakótelep maradványaira bukkantak Tápé községben, a Móra Ferenc Múzeum régészei.
8. Dunántuli Napló : A kalapács művésze...
8. Béke és Szabadság : Javaslatok a Liszt fesztiválra.
8. Zala : Védjük meg műemlékeinket. Séta a zalaapáti kastélyban.
8. Béke és Szabadság : Áll a malom, áll a vitorlája. (Kiskundorozsma, Csongrád megye)
8. Délmagyarország : Karlovy Vary -- szegedi szemmel. Péter László.
9. Szabad IJuság : Érdekes leletre bukkantak a neszmeiyi téglagyár munkásai az új agyagtermelő hely feltárásakor.
9. Szabad IJuság : Szombaton nyílik a Hunyadi János-émlékiállítás.
9. Nők Lapja : Gyöngyösön ősszel megnyílik a Mátra--Múzeum.
9. Új Világ : Tudósítás Kinizsi várából.
9. Nők Lapja : Levél egy szobrászművész özvegyétől.
9. Szabad Nép : Szombaton nyílik a Hunyadi János emlékiállítás.
9. Dunántuli Napló : «Index Ethnographicus» címmel tudományos beszámoló folyóiratot indított a Néprajzi Múzeum Könyvtára.
9. Délmagyarország : Új kiállítási tárgyak a Lenin Múzeumban.
9. Délmagyarország : Jegyzetek a Iebői történelemszigetről.
10. Dunántuli Napló : A Hunyadi emlékűnnepeég hírei.
10. Viharsarok : Szombaton este nyílik a vásárhelyi Medgyessy kiállítás.
10. Szabad Nép : Ezer látogatója volt három nap alatt a veszprémi múzeumban a budapesti Képzőművészeti Főiskola hallgatói által rendezett kiállításnak.
10. Viharsarok : Értékes régészeti leletek.
10. Esti Budapest : Talapzaton a Hunyadi szobor.
10. Esti Budapest : Sajtófogadáson mutatták be ma délelőtt a Nemzeti Múzeumban a Hunyadi János emlékiállítás.
10. Szabad Nép : A nemzetközi muzeumi hét tervezett rendezvényeiről.
10. Szabad Nép : A budai Várhegy egyik építészeti remekművének a Mátyás-templom tornyának helyreállítási munkálatai folytak. Decemberre befejezik a torony restaurálását.
10. Szabad Nép : Hat baráti ország képviselteti magát a Hunyadi-ünnepeéken. Nagyszabásu készülődés országszerte.

11. Magyar Rádió : Teremtsük meg a Rádiómuzeumot.
11. Esti Budapest : E. Haverkamp Begemann holland művészettörténész, a rotterdami Boymans Muzeum tudományos munkatársa hazánkba érkezett.
11. Szabad Nógrád : Egri vasárnap, Mester Mária.
11. Szabad Nép : Ma kezdődnek az országos Hunyadi ünnepek.
11. Szabad Nép : Csongrád alapításának ezredik évfordulójára készülnek.
11. Pestmegyei Népujság : Péntek délutáni jelentés Visegrádról a megyei Hunyadi emlékünnepek színhelyéről.
11. Viharsarok : A Medgyessy-kiállítás ma este 8-kor nyílik meg a hódmezővásárhelyi Tornyai János Muzeumban.
12. Viharsarok : Medgyessy Ferenc kiállítása Vásárhelyen.
12. Művelt Nép : Képsorozat a Mátyás templom 76 méter magas főtornyának restaurálásáról.
12. Katolikus Szó : Pécsi képeslap.
12. Színház és Mozi : A Magyar Állami Népi Együttes fellépése a Genova-Nervii táncfesztiválon.
12. Szabad Nép : E. Haverkamp Begemann holland műtörténész a Kulturkapcsolatok Intézetének meghívására Budapestre érkezett.
12. Szabad Nép : Megnyílt a Hunyadi János-émlékkiállítás, a Nemzeti Muzeumban.
12. Szabad Ifjúság : Ezerévesnél régibb csontokat, zablákat, kengyeleket, ruha-övdíszeket találtak a Békés megyei Csabacsüd községben.
12. Szabad Ifjúság : Kép a pesterzsébeti muzeum kiállításáról.
12. Szabad Ifjúság : Kiállítás a Nemzeti Muzeumban.
12. Viharsarok : Megnyílt a Hunyadi János emlékkiállítás.
12. Zala : Megvédjük műemlékeinket.
12. Zala : Készítsük el megyénk monográfiáját.
12. Dunántuli Napló : Műemlékeink, nevezetességeink.
12. Dunántuli Napló : A Hunyadi-émlékünnepség egésznap programja.
12. Pestmegyei Népujság : Hunyadi-émlékünnepség Visegrádon.
12. Pestmegyei Népujság : Látogatás a 30 éves Szentendrei Művésztelepen.
13. Szabad Nép : Felavatták Pécsen a Hunyadi szobrot.
13. Esti Budapest : Jubileumára készül a 60 éves Mezőgazdasági Muzeum.
13. Szabad Nép : A Petőli halálhelyét kutató bizottsággal Székelykeresztúrtól Segesvárig.
13. Esti Budapest : Országsszerte ünnepeken emlékeztek meg Hunyadi Jánosról.
14. Népszava : A debreceni Déri Muzeum az elmúlt hónapban újabb régészeti feltárásokat végzett Ártándon és Hajdudorogon.
14. Szabad Ifjúság : Leleplezték Hunyadi János szobrát Pécs főterén.
14. Magyar Nemzet : H. G. Wells halálának 40. évfordulóján.
14. Dunántuli Napló : A népek barátságának jegyében zajlott le a pécsi Hunyadi emlékünnepek.
14. Viharsarok : Csongrád alapításának ezredik évfordulójára készülnek.

14. Tanácsok Lapja : Falumzeum készült Zalában.
14. Veszprémmegyei Népujság : Nagyszabású Hunyadi-ünnepség Nagyvázsönyban. Ünnepelesen adták át a Kinizsi vármuzeumot.
14. Somogyi Néplap : Tatarozzák a Megyei Tanács épületét.
14. Szabadság : Cicero mauzoleumából szamaristálló.
14. Szabadság : Nagy érdeklődés kíséri az Iparművészeti Muzzeumban rendezett butor és lakásművészeti kiállítást.
14. Szabadság : A hősi harcokra emlékeztető kövek között.
14. Szabad Nép : Az 5000 éve élt ember nyomában.
14. Szabadság : Pécs löterén felavatták Hunyadi János lovasszobrát.
15. Szabad Nép : Hárommillió forintot fordítanak a Vár lakónegyedének rendbehozatalára.
15. Népszava : Száz éve találták meg a Neandervölgyi ősember maradványait.
15. Magyar Nemzet : Hunyadi-kiállítás a Nemzeti Muzzeumban.
15. Komárommegyei Dolgozók Lapja : Régészeti kutatások megyénkben. II. Középkori ásatások Esztergomban. Zolnay László.
15. Esti Budapest : A Fő utcai Király fürdőt a főváros egyik elhanyagolt fürdőjét teljesen újjáalakítják.
15. Szabad Nógrád : A balassagyarmati Madách Imre Járási Könyvtár Hunyadi János halálának 500. évfordulója alkalmából könyv- és képműkiállítást rendez olvasótermében.
15. Béke és Szabadság : Hunyadi emlékünnepségek.
15. Somogyi Néplap : Szeptember 2-án nyílik meg a Berzsenyi Emlékmuzeum.
15. Hajdu-Bihármegyei Néplap : Építészeti műemlék lett a Szóchenyi utca 6. számú ház.
16. Szabolcs-Szatmári Néplap : Magyar műkincseket ástak ki Ausztriában.
16. Közért-Csemege : Közért boltok -- műemlék házakban.
16. Új világ : Ikon muzeum nyílt meg a németországi Recklinghausenben.
16. Tolnai Napló : Nagyszokolyban iskolai, Ozorán falumuzeumot létesítenek.
16. Viharsarok : Gacs Gábor és Szemeródy Miklós grafikus művészek kiállítása a Fényes Adolf teremben.
16. Délmagyarország : Újkőkori falu alapjait tárták fel a Csongrádmegyei Szegvár közelében.
16. Somogyi Néplap : Magyarországról elrabolt műkincseket és ékszereket ástak ki Ausztriában.
16. Somogyi Néplap : Öt kiállítás lesz Siófokon.
16. Szabad Nép : A Balaton gazdát keres.
16. Pestmegyei Népujság : Magyarországról elhurcolt műkincseket és ékszereket ástak ki Ausztriában.
16. Szabad Nép : A Louvre műkincsei Moszkvában.
16. Szabad Nép : Újjáépül a margitszigeti Ybl-fürdő.
16. Szabad Nép : Új Magyar Muzzeum-sorozat indul.
16. Nők Lapja : Hunyadi ünnepségek
17. Fejérmegyei Néplap : Nyolcszázezer forint költséggel helyreállítják és restaurálják a műemléknek nyilvánított kastélyt, amely jelenleg a Csalai Tangazdaság tulajdona.

17. Bácskiskunmegyei Népújság : Kecskemét város történetét bemutató kiállítás.
17. Sztálinváros : Új Magyar Múzeum-sorozat indul.
17. Tolnai Napló : Gazdag kulturális események augusztus 20-án.
17. Viharsarok Népe : Vasárnap a gyulai múzeumban Hal és halgazdaság címen az Országos Természettudományi Múzeum feldolgozásában vándorkiállítás nyílik.
17. Dunántúli Napló : «Régi festmények» címmel a Szépművészeti Múzeum, illetve a pécsi Janus Pannonius Múzeum kiállítást rendez.
17. Viharsarok : Újkőkori falu alapjait tárták fel a Csongrád megyei Szegvár közelében.
17. Esti Budapest : Meleg otthonok szép butorai. Butorkiállítás az Iparművészeti Múzeumban.
17. Szabad Nép : Berzsenyi emlékmúzeum nyílik szeptemberben Niklán.
17. Szabad Nép : Tihanyi kecskeköröm néven ismert tengeri kagylókat találtak a Szolnok határában végzett mélyfürési munkáknál.
17. Esti Budapest : Mi legyen a Várral? Sikeres ankétot rendezett a népront I. kerületi bizottsága.
18. Hevesmegyei Népújság : Ünnepi kiállítás lesz Gyöngyösön augusztus 19-én és 20-án.
18. Hevesmegyei Népújság : Az egri csillagvizsgáló torony.
18. Délmagyarország : Szegedi harangjáték.
18. Északmagyarország : A miskolci Herman Ottó Múzeum világhírű néprajzi kiállítása átmenetileg lebontásra kerül.
18. Tolnai Napló : A színek lírikusa.
18. Szabad Nógrád : Védjük meg megyénk műemlékeit !
18. Népszava : A Somogy megyei tanács 125 éves műemlékké nyilvánított épületét restaurálják.
18. Népszava : A budapesti múzeum augusztus 20-i nyitvatartása.
18. Komárommegyei Dolgozók Lapja : 100 éves az esztergomi Bazilika.
18. Esti Budapest : Renoválják a százhatvan éves krisztinavárosi templomot.
19. Fejérmegyei Néplap : Újabb műemlékjellegű ház öltözik új köntösbe Székesfehérvárott.
19. Új Ember : Mindenkit érdekel. «Műemlékeink» füzetekben megjelent Héjj Miklós : Visegrádja.
19. Szabad Nép : Korszerűbb és olcsóbb lakásberendezés az Iparművészeti Múzeumban rendezett butorkiállítás néhány tanulsága.
19. Délmagyarország : A szegedi munkásság otthonai.
21. Szabad Nép : Békés megye kiállítások rendezésével járt élen a kettős ünnepen Békéscsabán öt kiállítás várta a látogatókat.
21. Szabad Nép : A tolnamegyei Ozora község régi várában vasárnap nyitották meg a Falumúzeumot.
21. Szabad Nép : A szentendrei művésztelep jubiláris kiállítása. Artner Tivadar.
22. Tolnai Napló : Több száz látogatója volt már az első napon az ozorai falumúzeumnak.
22. Viharsarok Népe : Felavatták Békéscsabán a Munkácsy emlék-szobát.
22. Béke és Szabadság : Balatonszárszón József Attila múzeumot rendeztek be.
22. Sztálinváros : Fejérmegye népművészete. A Múzeum új kiállítása.
22. Béke és Szabadság : «Válaszol a C 14».

22. Vas megye: Tanulmányi látogatást szervez a szombathelyi Savaria Muzeumba a KPDSZ Petőfi Sándor művelődési otthona.
22. Komárommegyei Dolgozók Lapja: Híradás a neszmeélyi ásatásokról.
22. Szabadság: Szép Románia.
22. Pestmegyei Népujság: Hétfőn kiállítás nyílt a szentendrei muzeumban a helyi művésztelep festőinek alkotásaiból.
22. Szabad Nép: Háromnapos ankétot rendeztek a magyar barlangkutatók Jósvalón.
22. Szabad Nép: Felesleges luxus -- vagy ésszerű gazdálkodás? Műemlékeink védelméről és hasznosításáról. Sebestyén Tibor.
22. Szabadság: A nyolcvanéves sugárút.
23. Zala: Ásatás indul a zalaegerszegi vár helyén.
23. Zala: Értékes népművelési lelet került felszínre Gutorföldén.
23. Veszprémmegyei Népujság: Muzeumos takarék.
23. Szabad Nép: Műemléki és városrendezési kiállítás nyílt Veszprémben a Bakonyi Muzeum helyiségeiben.
23. Szabad Nép: A magyar ötvösipar műhelyében.
24. Veszprémmegyei Népujság: Hozzászólás a «Balaton gazdát keres» c. cikkhez. Borsi Darázs József.
24. Dunántuli Napló: Ünnepi megemlékezés a mohácsi csata 430. évfordulóján.
24. Dunántuli Napló: Ülést tart a városi tanács műemlékvédelmi albizottsága.
24. Dunántuli Napló: Régi festmények.
24. Szabolcs--Szatmári Néplap: Takarékoskodjunk a szállításnál.
24. Turbó: Kép a Mezőgazdasági Muzeumról, amely most ünnepi fennállásának 60 éves évfordulóját.
24. Esti Budapest: Móra Ferenc «Mementó»-ja.
24. Magyar Nemzet: Népművészet és Háziipar. Mezőkövesdi jegyzetek.
24. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Megkezdték a Kapuvári várkastély restaurálását. A restaurálásra 4 millió forintot fordítanak.
25. Esti Budapest: Autómuzeum lesz a Városligetben.
25. Szabad Nógrád: Koreai levél -- Salgóró.
25. Irodalmi Ujság: Rendkívül értékes archeológiai leletekre bukkantak a Tiberis folyó medrében.
25. Irodalmi Ujság: A Somogy megyei Nikla községben, ahol Berzsenyi Dániel életének utolsó éveit töltötte, a lakosság 1954-ben Berzsenyi emlékszobát rendezett be, most emlékmuzeummá alakítják át.
25. Szabad Nép: Helyreállították a kölni dómot, Németország egyik legrégebbi és legszebb gótikus templomát.
25. Szabad Nép: Tájmuzeumot létesítenek a Hejőkereszturi Általános iskola pedagógusai és tanulói.
25. Vas megye: Muzeumi hírek.
25. Ütköző: Látogató csoportok a muzeumban.
26. Dunántuli Napló: Ez a kastély eladó!

26. Szabad Nép : Szobrot állítanak Latinka Sándornak Szombathelyen.
26. Szabad Nép : Román népművészeti kiállítás nyílt meg Bécsben.
26. Bácskiskunmegyei Népujság : Kecskeméti séták.
26. Somogyi Néplap : Vitassuk meg megyénk kulturális életét.
26. Művelt Nép : Új utakon az ismeretterjesztés.
26. Népszava : Vasárnap i séták . . . Bogáti Péter.
26. Zala : Bolyongás Zalában. Ahol évezredek beszélnek. Dezső János.
26. Viharsarok : Csongrád ezer éves.
26. Északmagyarország : Kisjanko Bori néni emlékezete.
26. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Feltárják a győri kazamatát.
26. Győr-Sopronmegyei Hirlap : Épül a győri vármuzeum.
26. Délmagyarország : Beszélgetés Jeanne d'Arc unokájával.
26. Vas megye : Szombathely idegenforgalmának fellendítéséért.
26. Viharsarok Népe : Balló másolatok kiállítása a muzeumban.
26. Művelt Nép : A Keleti pályaudvar falfestményeiről.
26. Művelt Nép : Edison muzeumot létesítenek az Egyesült Államokbeli Orengeban, ahol a nagy feltaláló számos világjelentőségű kísérletét végezte.
26. Művelt Nép : Bécsi apróságok és tanulságok. Pongrácz Zsuzsa.
26. Új Ember : Hétyszázötvenéves «vezetőfülkét» tartak fel Sopronhorpácson.
26. Katolikus Szó : Az esztergomi Bazilika százéves jubileuma.
27. Magyar Nemzet : Műemlékvédő mozgalmat indított a Hazafias Népfrent, zalaegerszegi járási bizottsága.
27. Szabad Nép : Megelevenednek a tankönyv sorai.
28. Henger : Új kiállítások.
28. Vas megye : Bolgár vendég a muzeumban.
28. Toinai Napló : Egy nap az ozorai falumuzeumban.
28. Szabad Nép : Vasárnap nyílik a II. miskolci országos képzőművészeti kiállítás.
28. Pestmegyei Népujság : Bartók Béla emlékezetére.
28. Szabadság : Belgrádi séta.
28. Diósgyőri Kohász : Az ősember nyomában.
28. Veszprémmegyei Népujság : És még egyszer a Balatonról.
29. Veszprémmegyei Népujság : A Városépítési Tervező Vállalat kiállítása a Bakonyi Muzeumban.
29. Hajdu-Bihar : A megye műemlékeinek védelmében.
29. Szabad Nép : Bojcsik bácsi remeke.
29. Szabad Nép : Meghosszabbították a Mücsarnokban a Kertészet a képzőművészetben című kiállítást szeptember 16-ig.

29. Szabad Nép: A Szépművészeti Múzeum legszebb külföldi grafikai címmel diszes albumot jelent meg a negyedik negyedévben a Képzőművészeti Alap kiadóvállalata.
29. Szabad Nép: A szovjet szakmunkásképzésről nyílik kiállítás pénteken az Iparművészeti Múzeumban.
29. Szabad Nép: Uj-Guinea nagy magyar kutatója. Bodrogi Tibor.
29. Élet és Tudomány: Kabay János.
29. Népszava: Munkácsy Mihály emlékszoza Békéscsabán.
29. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Biró Lajos, dr. Göcsei Imre.
30. Nők Lapja: A korszerű otthon.
30. Szabad Nép: Gacs Gábor és Szemerédy Miklós kiállítása.
30. Szabad Nép: A Lettres Francaises legújabb száma terjedelmes cikkben foglalkozik a magyar őstörténet szempontjából igen fontos magyar és szlovák archeológiai kutatások eredményeivel.
30. Népszava: Fényvezérléses traktor önjáró vetőmagtisztító gép a szovjet ipari tanulók kiállításán.
30. Esti Budapest: A jövő szakembereinek kiállítása.
30. Délmagyarország: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében.
30. Somogyi Néplap: Új kiállításokra készül a Rippl Rónai Múzeum.
30. Somogyi Néplap: Ünnepre készül Nikla.
30. Délmagyarország: Biró Lajos (1856-1931).
30. Viharsarok: Régi idők nyomában újabb lapok tárultak fel a vásárhelyi határ sokévezredes történetéből.
30. Kazincbarcika: Szeptember 2-án nyílik a II. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállítás.
30. Veszprémmegyei Népujság: Három muzeumot vett tanácsai kezelésbe a Megyei Tanács.
31. Magyar Nemzet: Megnyílt a «11 éves a szabad Korea» kiállítás.
31. Népszava: Szovjet ipari tanulók kiállítása az Iparművészeti Múzeumban.
31. Magyar Nemzet: Befejezték Miskolc egyik legrégebbi műemlékének a Sötétkapunak helyreállítását.
31. Orion: A Déri múzeum Debrecen kulturpalotája. Itt őrzik a régi városi múzeum anyagát, a városi képtárat, a Csokonay ereklyetárat és a közművelődési könyvtárat is.
31. Északmagyarország: Őzdi vágyak. Gondolatok a város kulturális problémáiról.

Augusztus

- Könyvtáros: Tárgyszókatalógus közművelődési könyvtárainkban.
- Könyvtáros: Az Országos Széchényi Könyvtár keszthelyi Helikon könyvtára Liszt Ferenc halálának 70. évfordulója alkalmából emlékkiállítást rendezett.
- Színház és Filmművészet: Muzéális értékű filmanyagot fedeztek fel a new-yorki múzeumban.
- Könyvbarát: A Szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalmi osztálya újabb ismeretlen Móra elbeszélésekkel gazdagodott.
- Népművelés: Háromszáznál több látogatója van naponta a városligeti Vajdahunyad várában székelő Országos Mezőgazdasági Múzeumnak.

Faipar : A Nagytétényi Kastélymuzeum.

Élet és Tudomány : Lambrecht Kálmán emlékezete.

Új Zenei Szemle : dr. Isoz Kálmán.

Természet és Társadalom : A sinraeni (csikszenktirályi) ezüstleletek.

Természet és Társadalom : A keletázsiai Művészeti Muzeum új kiállítása Korea legrégibb falfestményei.

Horváth Tibor.

Természet és Társadalom : A tudomány új helyzete és problémái Nyugaton. Ádám György.

Népművelés : Irodalmi kiállítást.

Természet és Társadalom : A legrégibb szkíta leletek.

Népművelés : Több tiszteletet a multnak. Bogáti Péter.

+++

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal

IDŐSZERŰ CIKKEK A MUZEUMI MUNKÁRÓL

Bacher Béla : A Szépművészeti Múzeum jubileuma	147 - 149
Bárbarits Lajos : Hatvan éves a Mezőgazdasági Múzeum	149 - 151
V. Nyilassy Vilma : A segesvári csatatéren	152 - 155
dr. Jenei Ferenc : A helytörténész muzeológus munkájáról	156 - 161

KÜLFÖLDI KAPCSOLATOK

Devich Sándor : Lengyelországi tanulmányutam élményei	161 - 163
dr. Ujhelyi József : Albániai élményeimről	163 - 165
H. Takács Marianna : Látogatás az újonnan megnyitott drezdai képtárban	165 - 168
Telepy Katalin : A Kassai Múzeumban	168 - 170
Jakabffy Imre : Két muzeológiai munka az UNESCO kiadásában	170 - 171
Külföldi lapok hírei	171 - 176

KIÁLLÍTÁSOK

Korek József : Tihany és a Balatonmellék című kiállítás Tihanyban	176 - 178
Borzsák Sándor : A készülő természettudományi vándorkiállításról	179 - 181
Szabó György : Helytörténeti és bányászati gyűjtemény Rudabányán	181 - 184

HAGYOMÁNYAINKBÓL

dr. Székessy Vilmos : Biró Lajos a természetkutató	184 - 187
Bodrogi Tibor : Az etnográfus Biró Lajos	189 - 191

JAVASLATOK, VÉLEMÉNYEK

A múzeumi restaurálás -- konzerválás korszerű kérdései (Hozzászólások
Hasznosné Szöllős Ilona cikkéhez)

Baky Győző hozzászólása	191 - 192
Rafael Viktor	193 - 193
Ughy Dezső	193 - 195
Ipacs Pál	195 - 195

Szalay Zoltán : Himes tojások restaurálása és konzerválása	195 -- 196
B. Bónis Éva : Mit jelent a leletmentés a muzeumi gyűjtemények számára? .	197 -- 199
Hofer Tamás : A Néprajzi Múzeum Baráti Körének összejegyzései	199 -- 200
<u>HIREK</u>	200 -- 203
<u>SAJTÓSZEMLE</u>	204 -- 231

